

Příčiny rozvodu manželů a jeho vliv na děti školního věku

Bc. Daniel Pluhař

Diplomová práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

nascannované zadání s. 1

nascannované zadání s. 2

*** naskenované Prohlášení str. 1***

*** naskenované Prohlášení str. 2***

ABSTRAKT

Diplomová práce se věnuje příčinám rozvodu manželů a jeho vlivu na děti školního věku. Teoretická část je zaměřena na definování pojmu rodina, typy a funkce rodiny. Věnuje se průběhu a fázím rozvodu manželů a jejich nejčastějším příčinám, snaze rodičů o udržení vztahu. Dětem, které tuto negativní událost prožívají. Následné úpravě styku rodičů s dětmi.

Praktická část diplomové práce je realizována kvalitativním výzkumem metodou zakotvené teorie. Samotný výzkum je zaměřen na příčiny rozvodu manželství a jeho vlivu na komunikaci dětí školního věku u rodičů, kterým byly po rozvodu děti svěřeny do péče.

Klíčová slova: rodina, dítě, rozvod, příčiny rozvodu, vliv rozvodu na dítě, komunikace

ABSTRACT

This thesis explores the causes of divorce, spouses and its impact on children of school age. The theoretical part is focused on defining the concept of family, types and functions of the family. He is the course and stages of divorce, spouses and their common causes, parents attempt to maintain the relationship. Children who experience this adverse event. Subsequent adjustment of parents with children.

The practical part of the thesis is carried out qualitative research method of grounded theory. The actual research is focused on the causes of divorce and its impact on communication among school-age children of parents who have children after divorce custody.

Keywords: family, child, divorce, causes of divorce, the impact of divorce on children, communication

Poděkování, motto a čestné prohlášení, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická, nahraná do IS/STAG jsou totožné ve znění:

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Motto:

„Manželství je více než láska, protože oběma umožňuje vzájemně se přizpůsobit jeden druhému, kdežto láska při sebemenším nedorozumění hrozí rozchodem.“

René Descartes

OBSAH

I	TEORETICKÁ ČÁST	12
1	RODINA.....	13
1.1	RODIČE.....	13
2	ROZVOD MANŽELŮ	15
2.1	VLIV ROZVODU NA DĚTI	16
2.1.1	Děti mladšího školního věku a rozvod.....	18
2.2	PŘÍČINY ROZVODU	19
2.2.1	Nevěra	20
2.2.2	Komunikace	21
2.3	FÁZE ROZVODU	21
2.4	POMOC ODBORNÍKA – RODINNÉ PORADNY	23
2.5	VÝCHOVA DĚTÍ PO ROZVODU	24
2.6	ÚPRAVA STYKU DĚTÍ S RODIČI	25
2.6.1	Výhradní péče matky	26
2.6.2	Výhradní péče otce.....	28
2.6.3	Syndrom zavrženého rodiče.....	28
2.6.4	Společná péče.....	30
2.7	DOPAD ROZVODU NA DĚTI.....	30
3	KOMUNIKACE	34
3.1	VERBÁLNÍ KOMUNIKACE.....	34
3.2	NEVERBÁLNÍ KOMUNIKACE.....	35
3.3	KOMUNIKACE V RODINĚ.....	36
3.4	KOMUNIKACE S DĚTMI ŠKOLNÍHO VĚKU	37
II	PRAKTICKÁ ČÁST.....	38
4	METODOLOGIE VÝZKUMU.....	39
4.1	CÍL VÝZKUMU	39
4.2	VÝZKUMNÝ PROBLÉM	39
4.3	VÝZKUMNÉ OTÁZKY	40
4.4	DRUH VÝZKUMU	40
4.5	VÝZKUMNÝ VZOREK	40
4.5.1	Výběr výzkumného vzorku	40
4.5.2	Charakteristika respondentů.....	41
4.6	SBĚR DAT	42
4.7	PŘEDVÝZKUM	44
4.8	ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT.....	44
5	VÝSLEDKY VÝZKUMU.....	46
5.1	OTEVŘENÉ KÓDOVÁNÍ.....	46
5.1.1	Orientační rodina.....	47
5.1.2	Vrstevníci a sourozenci	49
5.1.3	Rozvod	49

5.1.4	Dítě a rozvod	51
5.1.5	Vztah rodiče s dítětem.....	51
5.1.6	Komunikace mezi rodičem a dítětem.....	52
5.2	AXIÁLNÍ A SELEKTIVNÍ KÓDOVÁNÍ.....	54
5.3	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	56
6	DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	60
	ZÁVĚR	61
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	62
	SEZNAM OBRÁZKŮ	65
	SEZNAM TABULEK.....	66
	PŘÍLOHA P I: ŽÁDOST O ROZHOVOR	67
	PŘÍLOHA P II: SOUHLAS SE ZPRACOVÁNÍM OSOBNÍCH ÚDAJŮ.....	68
	PŘÍLOHA P III: OTÁZKY K ROZHOVORU	69
	PŘÍLOHA P IV: OTÁZKY K ROZHOVORU	70
	PŘÍLOHA P V: PŘEPIS ROZHOVORU	72
	PŘÍLOHA P VI: VZNIKLÉ KÓDY	119
	PŘÍLOHA P VII: SESKUPENÉ KÓDY	120
	PŘÍLOHA P VIII: NÁVRH DOTAZNÍKU	121

ÚVOD

„...Slovně mně ubližoval a nechtěl se rozvést, ale kvůli rozvodu mě jako nezbil, to ne. Ale dělal problémy, chodil k nám domů a tam mně jako nadával a byl u toho i náš syn, který to všechno viděl...“

výpověď paní Dany

Téma rozvod je v současné době stále fenoménem, který je kontroverzní a který se v naší společnosti stal zcela všedním, dokonce bych řekl, že i běžným při řešení manželských krizí.

Nikdo z nás při vstupu do svazku manželského nepředvídal a také si nepřál, že může někdy ve společném životě nastat situace, kdy svého partnera zraní na jeho citech, kdy ho žádá o rozvod, protože jejich další společné soužití již není možné. Tento krok sebou nepřináší jen následky pro rodiče samotné, ale dotýká se i širokého okruhu rodiny, zejména dětí.

Každé dítě na celém světě by si přálo mít oba rodiče, kteří ho budou po celou dobu zahrnovat láskou a péčí. Ne ve všech případech tomu tak je. Bohužel jsou v životě zásadní situace, ke kterým patří i rozvod rodičů, při kterém dítě ztrácí to nejcennější, co se stěží dá nahradit a tím je rodičovská láska. Každé dítě prožívá nesmírnou bolest při ztrátě některého z rodičů. Vždyť každé dítě má právo na lásku a péči svých rodičů.

Téma děti a rozvod je velmi obsáhlé, a proto jsem se v mé diplomové práci zaměřit pouze na tu část, která se zabývá negativním vlivem rozvodu rodičů na děti školního věku v oblasti komunikace.

Teoretická část mé diplomové práce se skládá ze tří kapitol. V první z nich jsou vymezeny pojmy, které se v diplomové práci objevují. Patří sem funkce rodiny, která je nenahraditelná pro správný a zdravý vývoj jedince. V další kapitole jsou zachyceny nejčastější příčiny rozvodu manželů, jednotlivé fáze rozvodu a odborná psychologická a psychoterapeutická pomoc. Pokud se rodiče rozvedou, přestanou být manželi, ale jejich rodičovské povinnosti vůči dětem zůstávají. Úprava styku rodičů po rozvodu je další nedílnou a zároveň závěrečnou částí druhé kapitoly. Třetí samostatná kapitola je věnována formám komunikace a komunikace s dětmi školního věku.

Empirická část byla zpracována prostřednictvím kvalitativního výzkumu, formou polostrukturovaného rozhovoru. Výzkumný vzorek tvořilo celkem osm respondentů, kteří měli svěřeny do péče dítě školního věku.

TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Jak uvádí Matoušek (1997, s. 9) rodina tu byla již odedávna proto, aby mohla náležitě pečovat o své děti. Význam rodiny není jen biologický, pro zachování lidstva, ale je především základní stavební jednotkou každé lidské společnosti.

Matějček (1986, s. 32) je toho názoru, že rodina měla v minulosti více funkcí, než má doposud. Dříve plnila funkci výrobní, ochrannou, vzdělávací, pojišťovací a mnoho dalších, ale v současné době nabyly na významu v rodině pouze dvě funkce a těmi jsou zajištění citového zázemí u všech členů rodiny a příprava dětí pro budoucí život v současné společnosti.

Bakalář (1996, s. 33) vidí rodinu jako základní kámen společnosti, jako základní a jediný model pro výchovu našich dětí, neboť jim poskytuje bezpečí. Je tím prvním, se kterým se dítě ve světě setkává.

„Rodina jednotlivci umožňuje, aby v ní nalézal oporu, ztotožňoval se s ní, zároveň mu dává svobodu k tomu, aby si budoval a zachovával svou osobní odlišnost.“ (Matoušek, 1997, s. 83)

O rodinném soužití Matějček (1992, s. 29) hovoří tehdy, kdy dítě uspokojuje psychické potřeby svých rodičů a naopak, kdy rodiče uspokojují potřeby dítěte. Jde tedy o vzájemné uspokojení potřeb, pocitu vzájemné spokojenosti, které jej provází. Děti obdařenou lásku přijímají, ale také ji navracení zpět. Rodiče společně s dětmi prožívají jejich radosti i zklamání, což je svědectví o spoluúčasti na jejich životě.

Matějček (1992, s. 33) označuje „interakční“ model výchovy jako nejednostranně záměrné a cílevědomé působení rodičů na vychovávané dítě, ale jde o vzájemné působení každého z nich, tedy i dítěte na rodiče a naopak. Rodič je tímto vtažen do oboustranné interakce, která se jej dotýká. Rodina je tedy systém vzájemných vztahů.

1.1 Rodiče

Do partnerského vztahu vstupujeme zamilovaní a toho druhého vidíme tak, jak ho chceme vidět a nikoliv takového, jaký doopravdy je. Do tohoto vztahu jsou vkládány nerealistická očekávání.

Nezbývá než souhlas s Bakalářem (1996, s. 123-124), který uvádí, že rodičovství je poslání, kterého se dva dospělí lidé jen tak nezbaví. Být rodičem je zodpovědnost za příznivý vývoj dítěte ve zdravého a silného jedince. V dobře fungující rodině rodiče uspokojují přirozeným způsobem základní psychické a fyzické potřeby dítěte, které dostává potřebné množství vývojových podnětů a činí svět smysluplným. Rodiče mají tendenci po rozvodu zaměňovat citové potřeby dítěte za potřeby spíše materiální. Zahrnují dítě dárky, drahým oblečením či elektronikou, avšak to není to nejdůležitější, co dítě od rodičů potřebuje a neobejde se bez nich.

Podle Matějčka (1986, s. 208-209) má vztah mezi rodiči a jejich dětmi něco z kamarádství, z přátelství a část z našich citových pout, které blízké lidi svazuje k sobě zejména v době, kdy naše děti dorostou a přátelské vztahy s rodiči jsou „zralé“. Jedná se o období dětí ve věku od 9 let a výše. Ve výchově dětí mají rodiče svou nezastupitelnou úlohu, ale tu mají i kamarádi jejich dětí. Avšak každá tato úloha je rozdílná. Rodiče mají úlohu chránit a připravovat dítěti jeho životní podmínky, poskytovat mu oporu a jistotu, pomáhat mu při poznávání okolního světa. Na základě soužití dítěte s rodiči získává dítě důvěru (nedůvěru) v ostatní lidi. Jinými slovy: to, co dítě získá v rodině od svých rodičů, to bude také schopno dávat svému okolí. Jak se rodiče chovají ke svému dítěti, tak je i utvářeno jeho chování k jeho kamarádům a přátelům.

Se vztahem rodičů a jejich dětí je nutné také zmínit autoritu, která je u rodičů podle Matějčka (1992, s. 142) důležitá. Nejedná se o nadřazenost či podřazenost jednoho nad druhým, ale o převahu zkušeného a vyzrálého nad mladším a nevyspělým. Tato rodičovská autorita k dětem je obohacena něčím podstatným a tím je láskou, čímž se rodiče pro své děti stávají být krásnými, moudrými a milujícími bytostmi.

Samozřejmě s postupem času, kdy děti dorostou do puberty a začnou dospívat do stejné úrovně, jako jsou jejich rodiče, se tento vztah začne měnit více do vztahu kamarádského. Ano, i nyní to nebude stejný vztah jaký má dítě se svými vrstevníky, kamarády, ale jeho vztah s rodiči bude více rovnocenným.

2 ROZVOD MANŽELŮ

V neúplné rodině zůstává podle Matějčka (1986, s. 29) s dětmi nebo s jedním dítětem pouze jeden z rodičů, kdy ten druhý rodič v rodině chybí ať už to z důvodu úmrtí, rozvodu a podobně. S neúplnou rodinou souvisí také rodina, kde jeden z rodičů neplní svou funkci z důvodu nemoci (duševního onemocnění) nebo v důsledku alkoholismu.

Matějček (1986, s. 35) shrnuje výsledky, které byly získány různými výzkumnými přístupy, které shodně vypovídají o tom, že situace dítěte, které vyrůstá v neúplné rodině, je svým způsobem náročná, zvláštní, ohrožující a někdy i nebezpečná.

Matoušek (1997, s. 132) uvádí, že rozvod pro všechny zúčastněné představuje nesmírnou zátěž a ztrátu. Podle klinických pracovníků, kteří se snažili vytýčit časové rozmezí, po jakém se lidé z rozvodu vzpamatovávají, shodují se na dvou až pěti letech.

Podle statistik bylo v roce 2012 rozvedeno 26 402 manželství, což bylo o 1,7 tisíce méně než v roce 2011. „Změny v absolutním počtu rozvodů reflektují vývoj intenzity rozvodovosti a také se v nich odráží úroveň sňatečnosti z předchozích let. Krátkodobé výkyvy v počtu rozvodů bývají obvykle důsledkem připravovaných či realizovaných legislativních změn.“ (Český statistický úřad, 2012)

V minulých letech u nás platilo, jak uvádí Bakalář (1996, s. 19-20), že o rozvod žádaly převážně ženy a to v poměru 2:1 oproti mužům. Měli bychom mít na paměti, že jeden rodič nestačí. Mít jen jednoho z rodičů, vede dítě k zoufalým situacím. Dítě má vždy oba rodiče a mělo by je mít i po rozvodu. V duši každého dítěte je obraz otce i matky. K tomuto společnému obrazu má vztah, představuji si nějaký vztah k nepřítomné matce či otci vůči sobě a od těchto představ si odvozuje svou identitu.

„Návrh na rozvod v roce 2012 podává ve dvou třetinách případů žena.“ (Český statistický úřad, 2012)

Souhlasím s Giddens (2013, s. 328), který označuje rozvod jako něco, co oběma partnerům přináší prospěch a uspokojení. Pokud tomu tak není, dochází k rozvodu manželů, kteří v novém soužití hledají tyto výhody, které nebyly v původním manželském svazku naplněny.

Rozvodové řízení se může ubírat třemi možnými směry a vždy se bude jednat o kvalifikovaný rozvrat, což znamená, že je manželství je hluboce a trvale rozvráceno a nelze v něm očekávat obnovení manželského soužití, viz výše.

Průchová (2002, s. 25-27) uvádí možné směry, kterými se rozvodové řízení může ubírat.

Klasický rozvod, bývá označován jako sporný a vyznačuje se všemi znaky rozvodového řízení. U soudu proti sobě stojí dvě strany, které mají rozdílné názory na rozvod samotný či jeho příčiny, což má za následek zdlouhavé a nepříjemné soudní řízení, které je doprovázeno neschopností obou stran se dohodnout.

Na druhou stranu **rozvod dohodnou**, bývá označován jako rozvod nesporný (smluvný). Je podmíněn zákonnými podmínkami, bez jejich splnění není možné, aby soud uskutečnil rozvod dohodou. Je nezbytné, aby manželství trvalo minimálně 1 rok. Manželé musí žít alespoň 6 měsíců odděleně. Oba souhlasí s návrhem na rozvod manželství. Soudu jsou předloženy návrhy na vypořádání majetkoprávních vztahů, práva a povinnosti stran jejich bydlení a případně i úpravu vyživovací povinnosti. V neposlední řadě musí být soudu předložena dohoda o úpravě poměru nezletilých dětí na dobu po rozvodu.

Jako další model nelze označit **ztížený rozvod**, neboť se nejedná o žádný speciální druh rozvodového řízení, ale spíše jako vývojovou fázi klasického rozvodu. Tento ztížený rozvod nastává za předpokladu, že jedna strana (žalovaný) s rozvodem nesouhlasí, žalovaný u soudu prokázal, že by mu mohla být rozvodem způsobena závažná újma.

2.1 Vliv rozvodu na děti

„Z celkového počtu manželství rozvedených v roce 2012 bylo 57,5 % s nezletilými dětmi, přičemž před 20 lety byl tento podíl 71,7 %. Na snížení zastoupení rozvedených manželství s nezletilými dětmi se podílelo rostoucí zastoupení rozvodů dlouhotrvajících manželství, kdy již společné děti dosáhly zletilosti. Dále se zde nepochybně odráží také nízká úroveň plodnosti posledních let.“ (Český statistický úřad, 2012)

Jak uvádí Warshak (1996, s. 45), tak většina rodičů pohlíží na rozvod jako na jednorázovou záležitost, která u jejich dětí může způsobit negativní a krátké reakce. Většina z nich je totiž přesvědčena, že všechny děti jsou odolné, že se mohou z jakékoliv krize, včetně rozvodu, otřepat a nic se neděje. Bohužel tomu tak není.

U dětí, kterým se podaří uniknout z dlouhodobých problémů, to trvá průměrně dva roky, než se jim podaří znovu získat zpět svou psychickou pohodu.

„Negativním faktorem rozvodu byl, je a vždy bude jeho vliv na děti. Většina rozvádějících se manželských párů v České republice má nezletilé děti. Bohužel existence dětí v manželství už dávno nepůsobí jako překážka případného rozvodu.“ (Bakalář, 1996, s. 42)

Warshak (1996, s. 59) tvrdí, že velké procento dětí z rozvedených rodin trpí nejen depresí, ale i značnou mírou úzkosti. Je to způsobeno traumaty, stejně jako i rozvodem, který mění způsob, jakým děti přemýšlejí o svém životě a o okolním světě. Když jeden z rodičů opustí domov, dítě ztrácí pocit jistoty, který mělo před rozvodem, kdy byla rodina úplná. Následný život již není tak bezpečný a tak jistý, jako předtím.

Smith (2004, s. 38) se zmiňuje o pocitech méněcennosti dětí, které mohou selhání rodičů vnímat jako své selhání a přivlastňovat si vinu na rozchodu rodičů. Mnohdy se stává, že tyto děti, i když to byly právě ony, co občas šikanovaly ostatní, tak se stávají předmětem šikanování.

Jak uvádí Bakalář (1996, s. 122-123), tak ze zkušeností dětských psychologů vyplývá fakt, že rozvod se až na ojedinělé výjimky dotýká dítěte vždy. Míra vnímání následků rozvodu je rozdílná i podle věku dítěte, ale je nemyslitelné, že by si dítě nevšimlo napětí, stresu, úzkosti a následného odchodu jednoho z rodičů ze života rodiny. Dítě je vnímavější vůči tomu, co se v rodině odehrává, než si dospělí jsou ochotni přiznat.

Smith (2004, s. 25) je toho názoru, že důsledek rozvodu, je do značné míry závislý na kvalitě rodičovského vztahu po rozvodu. V případě, že rodiče jsou schopni odložit stranou problémy a potřeby dítěte dát na první místo, čímž přispějí k duševní pohodě dítěte.

Warshak (1996, s. 7) ve svých výzkumech dospěl k závěru, že děti z rozvedených rodin, zejména chlapci, potřebují více než jiné děti odbornou pomoc, aby zvládli emocionální problémy a poruchy chování. V naší psychologické terminologii jsou takové děti označovány jako „rizikové“.

Výzkumy potvrzují závěr, který prezentoval i Matějček (1992, s. 5), že děti jsou vnímavější vůči tomu, co se děje v rodině, než si jejich rodiče myslí.

Malé děti často procházejí tím, co psychologové nazývají „regresí“, jako reakcí na stres odloučení a rozvodu. To znamená, že chování dětí, když zápasí s tím, aby se vyrovnaly s rozruchem v rodině, se stává méně zralým.

„Tak se například může objevit noční pomočování nebo dumláním palce. Jako by se chtěly vrátit k dřívějšímu období svého života, kdy se cítili bezpečněji.“ (Warshak, 1996, s. 45)

Novák, Průchová (2007, s. 56) své tvrzení podporují rozsáhlým šetřením, při kterém dospěli k závěru, že rozvod pro děti je ztrátou, se kterou se jsou schopny vyrovnat v případě, že nejsou nikým ovlivňovány, popouzeny proti druhému z rodičů a cítí se být v bezpečí, což může být posíleno i citovou vazbou k některému z rodičů.

Krátce po rozvodu Warshak (1996, s. 61) pozoruje u dětí nárůst poruch chování (negativismus, agresivita, neposlušnost), které přetrvávají u chlapců v délce čtyř až šesti let. Tyto poruchy jsou navíc vážnější než u dívek, u kterých tyto problémy zhruba do dvou let zmizí a jejich chování je stejné, jako u dívek z nerozvedených rodin. Jednou z příčin může být i fakt, že dítě pociťuje ztrátu plné kontroly od svých rodičů.

Základní psychologická poučka praví, Matějček (1992, s. 7), že pokud se k sobě oba bývalí manželé nechovají nepřátelsky, tak si dítě velmi dobře zvykne žít ve dvou „různých světech“.

2.1.1 Děti mladšího školního věku a rozvod

Děti, které jsou ještě malé, nedokáží dostatečně vyjádřit své složité vnitřní pocity, které prožívají, protože to zkrátka ještě neumí.

Dítě mladšího školního věku (6 až 11 let), jak uvádí Špaňhelová (2010, s. 92-93), se již vyznačuje vyšší rozumovou zralostí oproti svým mladším vrstevníkům. Je tedy již schopné zpracovat a pochopit důvody svých rodičů, proč právě k jejich rozvodu došlo. Toto vývojové období bývá označováno jako „střízlivý realismus“, ve kterém se dítě již zapojuje do reality prožívaného každodenního života, tedy vnímá život takový, jaký je.

Děti mladšího školního věku jsou podle Smitha (2004, s. 43) rozvodem rodičů zasaženy nejvíce, nejhluběji, ze všech věkových skupin dětí. Je to proto, že v tomto věku dětí je pro ně rodina „středem vesmíru“ a odchod některého z rodičů pro něj představuje nepředstavitelnou ztrátu. Někteří chlapci se uchylují k hlučnosti a někdy i ke vzdoru, za kterým schovávají svůj smutek. Občas se objevují i případy drobných krádeží, za kterými se snad skrývá snaha o zmírnění vnitřní bolesti ze ztráty jednoho z rodičů. Někteří se snaží na sebe upozornit tím, že se ve třídě stávají třídními šašky.

Tak jako i děti jiných věkových kategorií truchlí za ztrátu jednoho z rodičů, protože samy nedokázaly zabránit rozpadu jejich rodiny. Je mnoho dětí, které si dělají upřímnou starost o své rodiče, ale nedokážou dát najevo své city, protože jsou přesvědčeny o tom, že negativní pocity a zármutek rodičů je jejich vinou.

Matějček (2007, s. 61-62) zmiňuje výsledek rozsáhlého výzkumu psychických následků rozvodu rodičů u dětí. Zjištěné výsledky potvrdily to, co již bylo známo z klinické praxe, že nejhůře snášely rozvod rodičů děti, které byly ve věku školního věku. S podivem se nejednalo o věk, který odpovídá období puberty či po ní, ale v době před, tedy ve věku, který je relativně neproblematický.

2.2 Příčiny rozvodu

Mějme však na paměti, že jakákoliv příčina, která vede k rozpadu manželství má následky nejen na oba hlavní aktéry, ale i na jejich blízké okolí.

„Spokojené a nespokojené manželské páry se neliší tím, že by jedny problémy neměly a druhé se v nich topily. Liší se spíše v tom, že spokojení dokáží situaci řešit a nespokojení ne.“ (Novák, Průchová, 2007, s. 22)

Jak uvádí Klimeš (2005, s. 11), obecně vztahy se rozpadají vlivem vnějších a vnitřních příčin, kdy ty vnější jsou z naší strany velmi těžko ovlivnitelné, neboť jsou mimo naši moc je ovlivnit.

„Rodina je lidské společenství, a tak každý rodinný problém je problémem vztahovým.“ (Bakalář, 1996, s. 30)

Jak bylo v minulosti uvedeno v § 24 zákona o rodině č. 94/1963Sb., pokud soud bere v úvahu příčiny rozvratu manželství, může na návrh některého z manželů, toto manželství rozvést a to pod podmínkou, že je hluboce a trvale rozvráceno a nelze v něm očekávat obnovení manželského soužití. Od 1. 1. 2014 vyšel v účinnost nový občanský zákoník č. 89/2012 Sb., který rozvod manželství zakotvil v §755 až §758, kdy text znění zůstal nezměněn.

Mezi nejčastější příčiny rozpadu manželství patří obecné příčiny, mezi které můžeme zařadit rozdílnost povah a názorů. Mezi konkrétní důvody patří nevěra, alkoholismus/jiné patologické jevy, nezáměr o rodinu ze strany jednoho z partnerů, násilí či špatné chování k partnerovi, zdravotní důvody. Nelze také zapomenout i na další příčiny jako je sexuální

nesoulad mezi partnery, žárlivost či vysoký věkový rozdíl mezi partnery, rozdíly v kultuře partnerů a mnohé další.

2.2.1 *Nevěra*

Možná se vám bude zdát, že nevěra je něco, co je v dnešním světě v partnerském vztahu naprosto běžnou záležitostí, ale pokud toto naše „dobrodružství“ vypluje na povrch, stává se častým důvodem k hádkám a mnohdy i k rozchodům. Těch důvodů proč je nám partner nevěrný může být více, záleží na konkrétním vztahu. Mezi ty nejčastější určitě patří nespokojenost či možná nenaplněnost vztahu, kdy partner hledá to, co mu v našem vztahu schází. Může to být láska, porozumění, sex anebo jen projev zájmu ze strany toho druhého.

„Odhalení nevěry partnera je vždy bolestné a zraňující. Podvedený partner nevěru prožívá jako podvod, ztrátu důvěry či konec manželství. Má pocit, že po této životní ráně se již nikdy nebude moci vzpamatovat. Nikdy již partnera nebude mít tak rád, jak míval. Manželství již bude plně nedůvěry.“ Matějková (2009, s. 12)

Šmolka (2003, s. 27) zmiňuje, že nevěrná žena se oproti nevěrnému muži chová radikálně a to i v případech, že v manželství jsou nezletilé děti. Jeden z důvodů proč tomu tak je rozdílnost povah ženské a mužské. Obecně u žen dochází při nevěře k uspokojování duševních tužeb, kdežto muži hledají tělesné důvody.

Důvodů proč mezi partnery dochází k nevěře je podle Kirshenbaum (2009, s. 14) mnoho. Častou příčinou je absence něčeho, co jim v jejich původním vztahu chybí. Možná nejsou až tak šťastní nebo ne až tak zcela a dychtí po štěstí a porozumění u někoho jiného, který jejich touhy uspokojí. Takový druh nevěry můžeme označit jako **nevěru z nenaplněných potřeb**. Nedostatky našeho partnera mohou zapříčinit naši nevěru, neboť v ní budeme hledat upokojení našich nenaplněných potřeb. Dalším druhem nevěry je ta, kterou se snažíme náš vztah **znovu postavit na nohy**. Pokud partnerský vztah trpí nedostatky, může nastat situace, kdy jeden z partnerů bude nevěrný, což může zapříčinit úplný rozpad vztahu, anebo donutí naše emoce ventilovat ven a uvědomit si, co jeden partner znamená pro toho druhého a snažit se o znovuoživení partnerského vztahu. Můžeme také najít druh nevěry, kterým jeden partner hledá to, co ještě nezažil anebo se snaží uspokojit svou fantazii. Tedy hledání něčeho nevšedního či **hledání něčeho lepšího**. V neposlední řadě, zejména u mužů, můžeme nalézt nevěru, kterou si dokazujeme své přednosti, které ani po

letech neutrpěly na svých kvalitách. Jde pouze o to přesvědčení sebe samého, že na to **stále ještě máme**.

2.2.2 Komunikace

„Nefunkční komunikace, v jejímž důsledku vznikne citová propast mezi partnery, může být jedním z faktorů rozpadu vztahu, i když nikdy není jediným vysvětlením všech potíží. Manželství ztratí vřelost, blízkost a vzájemné sdílení. Zanedlouho již není naděje na zlepšení a je na čase vyhledat pomoc – nebo se rozejít.“ (Smith, 2004, s. 20)

Stejného názoru je i Vágnerová (2000, s. 83), která vnímá jako signál rozpadu manželství v neschopnosti manželů spolu věcně a otevřeně komunikovat.

2.3 Fáze rozvodu

Klimeš (2005, s. 10), se zmiňuje o skutečnosti, že vše okolo nás, tak i rozvod manželů prochází jednotlivými fázemi. Tyto fáze mají něco společného a tím je úplný začátek tohoto vztahu, kde na počátku každý z této dvojice vnáší své investice do společného vztahu. Pokud jejich společný vztah dospěje do fáze rozchodu, musí oba partneři zapomenout na vložené investice a obejít se bez nich.

„Úkolem psychologa je posoudit životaschopnost vztahu, porozumět probíhajícím fázím a chránit klienty především před jejich vlastními obrannými reakcemi, které směřují proti jejich zájmu.“ (Klimeš, 2005, s. 12)

Takovéto rozhodnutí vypovídá o začarovaném kruhu. Pokud se jedná o nevyzrálé osobnosti, které nejsou schopny jejich dlouhodobý vztah vytvořit, natož pak udržet či ukončit. Tato nevyzrálost partnerů patří mezi jednu z vlastností pro vznik fází rozvodu. Zakládá vznik jednostranného aktu, podnětu k rozchodu ze strany jednoho z partnerů. Toto nám umožňuje rozdělit partnery na navrhovatele a obránce, kteří rozchod odmítají. Začínají se objevovat myšlenky obviňující toho, kdo za všechno může, kdo z koho.

Jak uvádí Klimeš (2005) navrhovatel si při rozchodu neuvědomuje, že rozchodem přijde o vše, nejen o to, co mu ve vztahu vadí, ale i to, co mu vztah dává. Je nutné, aby při rozvodu překonal dlouhodobé přitažlivé síly, které mu dávají šanci pro obnovu a záchranu vztahu.

Novák, Průchová (2007, s. 21-30) nazývají první období, které může směřovat k rozvodu, **fází pochybností**. Toto období se může dostavit mnohdy ještě před svatbou. Za těchto situací si člověk klade otázku, zda je on či ona ta pravá, pro naši cestu životem. Partneri se nedokážou navzájem dohodnout na věcech, které tvoří základ manželství. Jako další fáze se může dostavit **fáze ochladnutí vztahu**, že prvotní zamilovanost vede spíše ke kamarádské toleranci a vzájemnému respektu. Toto odpoutávání je syceno jak kladnými, tak i zápornými city obou partnerů. Mnoho nezdařilých pokusů o navrácení k „vřelosti“ vztahu může vést k rezignaci, která má již krůček k tomu, aby si jeden z partnerů řekl, že už toho bylo dost a nastává další fáze **předrozvodových fantazií**. Tyto může dělit na sociálně akceptovatelné a neakceptovatelné. První z nich jsou ventilovány při běžném rozhovoru a ty nepřijatelné jsou spojeny s afektem. Partner většinou sní o tom, že někdo přijde a toho druhého změní či napraví jeho nedostatky. Po tomto nastává další fáze a to **fáze odloučení**, která je definována skutečným odchodem obou partnerů a každý z nich žije jinde a zkouší žít jeden bez druhého. Další fázi nazývá **fází usmiřování**, která je takovou tlustou čarou za minulostí. Pokud však nedojde k podstatným změnám, tak se situace zlepší pouze na určitou dobu a následně se dostavuje recidiva, která bývá horší, než původní stav. Tímto nastává opět **fáze rozvodové fantazie**. Pokud některý z partnerů setrvává na rozvodu, přichází konec manželství ve **fázi rozhodnutí k rozvodu**. Náš právní řád umožňuje dva druhy rozvodů a to rozvod dohodou, nazývají také jako rozvod nesporný a na druhé straně rozvod sporný, který je provázen emocemi u obou zúčastněných.

Latentní fázi popisuje Klimeš (2005, s. 15-37) jako období, které nabývá kritických hodnot a jeden z partnerů začne navrhnout formální rozchod. Tento okamžik bývá zpravidla jen vrcholkem déle trvající krize, kterou partneri buď podcenili, nebo si s ní prostě nevěděli rady. Nyní si jeden z partnerů uvědomuje pocit vnitřního rozchodu. Naopak druhý z partnerů si tuto situaci vůbec nepřipouští, přehlíží ji. Jsou i případy, kdy si je této situace vědom, ale neví si s ní rady. V tuto chvíli je největší šance ještě vztah zachovat, ale zároveň je k tomu nejméně příležitostí.

Spouštěcí fáze začíná oznámením rozchodu partnerů. Rychle za sebou následuje řada činů a ukvapených rozhodnutí, které mají daleko k dokonalosti. V této fázi děláme ukvapené kroky, které jsou uskutečňovány ve většině případů v afektu. Doporučením zůstává, aby manželé vyhledali pomoc odborníka.

Rozhodovací fáze vznikne osobním ztotožněním jednoho z manželů s jediným možným řešením a tím je rozvod. S tímto závěrem však mnohdy nesouhlasí druhý z partnerů, který se snaží o vyjednávání a zachování manželství.

Fáze odloučení a fantazie je definována fyzickou separací, která je přerušována pouze občasnými a nevyhnutelnými setkáními. Skutečný kontakt je postupně nahrazován fantaziemi, kdy jeden o druhém pouze hovoří a přemýšlí, místo toho, aby se spolu fyzicky stýkali. Nabízí se otázka: „A co dál?“

Následuje další **paradoxní fáze**, kdy si oba partneři vymění své role. Navrhovatel se bude snažit o obnovení vztahu, neboť si uvědomil, že přišel o vztah a druhý partner se naopak uchýlí ke krokům vedoucím k jeho ukončení. Vzhledem k různé „nezralosti“ obou partnerů se tato fáze nemusí dostavit. Můžeme pozorovat jisté mezidobí, kdy oba partneři jako by přešlapávali na místě. Nejsou schopni žít spolu, ani odděleně.

Podle následujících kroků může po paradoxní fázi následovat buď obnovení vztahu, nebo jeho definitivní konec.

Obnovení vztahu nastává, když partner oplývá až nepochopitelně silnou touhou k obnovení vztahu. Tato možnost se skutečně v této fázi nabízí, ale musí překonat překážky, které vedly k rozbití jejich vztahu (alkohol, nevěra, ponižování atd.) a které vznikly jako reakce na jejich rozchod (hrdost, pomsta atd.). V této fázi je nutné si připomenout hodnotu dlouhodobého vztahu a potlačit malichernosti, vyvarovat se starých chyb a naučit se je překonávat. Může nastat obnovení vztahu, zánik, anebo další možností je ustrnutí v paradoxní fázi.

Na konci fantazijní či paradoxní fáze je důležité se odpoutat od minulého vztahu. Smířit se s tímto faktem, neboť přemítání o bývalém vztahu a o všech ztrátách s tím spojených, vytváří potenciální nebezpečí. Takové „přešlapování na místě“ můžeme vidět i v neschopnosti navázat vztah či v odkládání důležitých rozhodnutí. Toto vede ke vzniku provizorií a marného čekání na toho pravého. Tuto fázi nazýváme **ustrnutím v rozchodu**.

2.4 Pomoc odborníka – rodinné poradny

Jak popisuje Průchová (2002, s. 60), poradny nám nabízejí pomoc při řešení obtíží v manželském soužití. Můžeme sem zahrnout jak manželské, tak i rodinné problémy, problémy v partnerském životě a během našeho rozvodu i po něm.

Manželské poradny nám pomáhají s řešením jakýchkoliv problémů, které nám znepríjemňují naše manželské soužití. Patří sem manželské problémy, které nám brání v dohodě s partnerem se na různých věcech dohodnout, problémy s nevěrou, s žárlivostí druhého partnera či problémy v našich citových vztazích.

Ženy přicházejí častěji do poradny, jak uvádí Bakalář (1996, s. 19), i když jsou to právě ony, které žádají o rozvod. Je to spíše proto, aby se ujistily o svém správném rozhodnutí, aby měly čisté svědomí, že pro záchranu manželství udělaly maximum.

„Různé průzkumy i odhady poradců ukazují, že zhruba ve čtvrtině případů dojde k vyřešení problému, asi u 40% lze hovořit o částečném zlepšení a zbývající část představují případy bez jakékoliv pozitivní změny, případy předané jiné instituci nebo žádosti o jednorázovou informaci, kdy úspěch nelze vůbec hodnotit. Hlavním úkolem rodinné poradny není přesvědčovat, aby se manželé nerozváděli, ale ukázat a vyzdvihnout přednosti manželského svazku. Je to prostor, ve kterém je lidem umožněno si uvědomit co se s námi děje a kam to směřuje.“ (Bakalář, 1996, s. 30)

2.5 Výchova dětí po rozvodu

Novák, Průchová (2007, s. 14-15) vidí hlavní úkol manželu při rozvodu v uzavření dohody o tom, že se rozejdou a v rozdělení rodičovské zodpovědnosti. Samozřejmě musí mezi sebou dořešit otázku výživného, rozdělení společného jmění manželů a otázku bydlení. Okolnosti týkající se rozvodu bez dětí a bez majetku jsou mnohem jednodušší, než tomu bývá v opačném případě.

Je běžným zvykem, že soudy rozhodují o tom, kdo z rodičů bude po rozvodu vychovávat děti (Matoušek, 1997, s. 134), což bývá kritikou zastánců otcovských práv.

„V současnosti u nás 94 % dětí zůstává po rozvodu s matkami, o zbylé děti pečují otcové a jiní příbuzní. Toto rozhodování je diktováno zvyklostí, která se vyvinula v druhé polovině 19. století a stala se v západních zemích nepsaným zákonem. Tuto zvyklost nazýváme kultem mateřství, jenž koření ve dvou předpokladech: 1. žena je od přírody lepším rodičem než muž, 2. matka je pro dítě důležitější než otec.“ (Matoušek, 1997, s. 134)

U nás stále ještě platí, kritizuje Bakalář (1996, s. 43), že dítě po rozvodu je až na výjimečné případy svěřováno do péče své matky. V letech 1990-1996 podíl dětí svěřených do péče otců nepřekročil hranici 7,3 %.

Jaký je tedy důvod, z jakého je dítě svěřováno více do péče matky než otcí. Jsou to důvody objektivní, anebo se jedná spíše o tradici a pohodlnost soudů. Jde o to, aby dítě dostalo to, co mu nejvíce prospěje.

Warshak (1996, s. 17) vidí v naší kultuře zakořeněný kult mateřství, neboť většina soudů svěří dítě do péče otcí pouze v tom případě, kdy jeho matka svou péči hrubě zanedbává, anebo dochází k týrání dítěte. Počet svěřených dětí do péče otce se za poslední roky zvýšil, ale i tak zůstává stále na hodnotě jedna ku desíti. Je velmi důležité, aby soudy rozhodnutí o svěřením dítěte do péče jednoho z rodičů individualizovaly a nikoliv se chovaly standardně, jednotvárně.

Bakalář (1996, s. 67) uvádí, že dr. Zdeněk Matějček, klinický psycholog, dospěl k přesvědčení, že ono mateřské chování vůči dítěti není pouze doménou matek, ale takovéto chování můžeme vidět i u otců a dokonce u dětí v dospívajícím věku, kteří jsou schopni tohoto mateřského chování.

Podle Špaňhelové (2010, s. 93) má každý z rodičů své místo v rozvoji osobnosti dítěte. Otec má větší předpoklady k tomu, aby dítěti vysvětlil některé technické zákonitosti, dovede ho lépe naučit hrát fotbal, lyžovat a podobně. Na druhou stranu matka na tom bude o poznání lépe při naslouchání dítěte o jeho zraněném kamarádském vztahu, anebo jak se třeba péče dort.

2.6 Úprava styku dětí s rodiči

Podle Matějčka (1986, s. 60) je nesporné, že tvořivý výchovný proces je zajištěn v úplné rodině, ve které jsou všichni členové svázáni porozuměním, důvěrou a náklonností. Avšak ani ta nejúplnější rodina nemusí svou roli plnit správně. Je tedy důležité, aby byla rodina úplná a zároveň dobře fungovala.

Bakalář (1996, s. 126) vidí problém také v situaci po rozvodu, kdy jeden z manželů popouzí dítě proti druhému z rodičů. Dítě se v této chvíli stává nástrojem pomsty rodiče, kterému bylo dítě svěřeno do péče. Jedná se o jednu z negativních praktik, kterou u rozvedených manželů můžeme stále vidět. Popouzení je záměrná činnost jednoho

z manželů v neprospěch bývalého partnera. Optimální je situace, kdy i po rozvodu jsou rodičovské vztahy k dítěti zachovány. Vztah k dítěti se odehrává po dohodě obou rodičů.

Warshak (1996, s. 107) zastává názor, že vztah mezi rodičem a dítětem prochází velkými vzruchy a výkyvy poté, co se rodiče rozvedou. Je mylná představa, že každý rodič a dítě zůstane pro rozvodu stejný. Je také nutné se zamýšlet nad otázkou, zda rodič, který uspokojuje potřeby svého dítěte v současnosti, je bude schopen naplňovat i v budoucnu.

Matějček (1986, s. 67) vidí otazník nad neúplnou rodinou při vytváření zdravé pohlavní identity dítěte, neboť dítě musí hledat ten správný model identity mimo rodinu. Různé drobné odchylky či nevyzrálost v pohlavní oblasti dítěte si může přenášet do své dospělosti ve vztahu manželském a rodinném.

Warshak (1996, s. 112) se společně s výzkumnými pracovníky podílel na srovnání vlivu výhradní péče matek a výhradní péče otců na psychologický vývoj dětí. Zjištěné výsledky byly jednoznačné. Nebyl zjištěn rozdíl mezi výhradní péčí otce a výhradní péčí matky v úrovni jejich zralosti, nezávislosti, úzkosti, v projevech poruch chování a psychosomatických potíží.

Jak uvádí Matějček (1992, s. 165) otec, který žil po nějaký čas v rodině společně s dítětem, došlo mezi nimi k vytvoření vzájemné citové vazby. Pokud mezi nimi nedocházelo k traumatickým zážitkům, může pro dítě představovat ztráta otce omezení významných socializačních podnětů a oslabení sociálního vývoje. Pokud dítě ztratí otce či matku, utrpí zdroj socializace značnou ztrátu, avšak raději žádný vzor, než mít vzor špatný a v horším případě i deformovaný (hrubé jednání, alkoholismus a podobné případy).

„Mnoho dětí trpí, když v důsledku rozvodu ztratí jednoho z rodičů. Čtyři dny v měsíci, možná i méně, ať již s tátou nebo s mámou, je příliš málo na to, aby většina dětských potřeb ve vztahu k rodičům mohla být uspokojena. Je to málo i pro rodiče, který nemá děti ve své péči. Na druhou stranu rodič, který děti v péči má, je zase neúměrně a nespravedlivě vytížen péčí o děti. Řešení, které se nejčastěji nabízí, je společná péče.“ (Warshak, 1996, s. 147)

2.6.1 Výhradní péče matky

Dítě, které vyrůstalo v rodině, kde bylo ve výhradní péči své matky, může získat různé druhy psychologického poškození, jak uvádí Warshak (1996, s. 48- 51). Jedná se

o nejistotu v hledání sexuálních rolí, úzkosti, deprese, ale i ve schopnosti nalezení intimních vztahů.

Do jisté míry sebeúcta odráží naše zážitky z prožívání každodenního života. Sebeúcta dítěte vzrůstá v souvislosti s jeho vztahem s rodiči. Pokud je tento vřelý a pozorný, narůstá i sebeúcta dítěte. Po spoušti, kterou v mnoha rodinách zanechal rozvod manželů jak na rodičích, tak na dětech, je nutné upozornit a připomenout, že čím dříve a rychleji získá matka zpět svůj emocionální stav, tím se bude jejím dětem lépe dařit. Na toto může mít vliv i přístup otce, který vše může zlepšit či na druhou zhoršit. Sebeúcta jde ruku v ruce s pocitem přiměřeného vyjadřování své mužské či ženské role. Průměrný chlapec, který je ve výhradní péči matky, se cítí a chová méně mužsky, než chlapec z úplné rodiny. Na dceru, která je ve výhradní péči matky, nemá její otec dostatečný vliv (vzor chování, postoj), je zvětšená pravděpodobnost, že bude mít pochybnosti o své ženské atraktivnosti. Taktéž se u nich mohou ve větší míře projevovat pocity nejistoty při jednání s mužským pohlavím, chlapci.

Matějček (1986, s. 61-63) je přesvědčen, že dítě, o které se stará samostatná matka nemusí být ve zvláštní nevýhodě oproti dětem z úplných rodin stran přísunu vývojových podnětů. V podstatě se jedná o to, aby samotná matka měla dostatek času a mohla se dítěti věnovat a nebyla pracovně zaneprázdněná či zahlcena jinými svými problémy. Taktéž potřeby sociálního učení ani oblast citová nemusí samotnou matku znevýhodňovat. Jedinou možnou nevýhodou se jeví fakt, kdy dítěti bude chybět vzor otce, ke kterému by vzhlíželo s obdivem a s možnou představou budoucího vzoru partnera. Dětem, o které pečuje samotná matka, může být jistá nevýhoda, kdy mohou být dlouhou dobu citově nevyzrálí. Dalším možným úskalím ve výchově samotné matky je, když matka v dítěti vidí vše, co ji v životě zůstalo a zapomíná na to, že dítě je samostatným lidským jedincem.

„K problémům v intimních vztazích zkoušených dětmi vychovávanými u rozvedených matek podstatným způsobem přispívá nadměrná závislost na matce. Otec v tomto případě může dětem nabídnout bezpečný vztah na matce nezávislý, a tím, že funguje jako určitý nárazník mezi dětmi a matkou.“ (Warshak (1996, s. 54)

2.6.2 Výhradní péče otce

Matějček (1986, s. 66-67) konstatuje, že otec má oproti matce při výchově dětí jistou nevýhodu, která spočívá v nedokonalém intimním sblížení s dítětem jako má matka v době těhotenství, nemůže prožívat porod samotný včetně intimity kojení.

I když otec není vybaven tak dokonale jako matka do role mateřského vychovatele, není nijak zásadně diskvalifikován, neboť mnozí otcové jsou dokonalými v péči o dítě a mohou tak mnohým matkám konkurovat.

Warshak (1996, s. 73-76) objasňuje důvody otců, kteří žádají o svěřeni dětí do jejich péče, které nejsou ojedinělé. Jaký je tedy jejich důvod? Můžeme se setkat s případy, kdy je otec motivován láskou a zájmem o dobro jeho dítěte, ale najdou se i případy, kdy jsou vedeni snahou vyhnout se vyživovací povinnosti či zajištění si lepší finanční stránky. Dalším důvodem může být získání dítěte jako kompenzace osamělosti, zmírnění pocitu viny za rozvod a v neposlední řadě dítě jako nástroj pomsty či udržení častějšího kontaktu s bývalou manželkou.

„Je známo, že otcové s výhradní péčí mají lepší výsledky než matky se stejným rodičovským postavením. Skutečnost je taková, že děti, zejména chlapci v mnoha rozvedených rodinách, jsou matkami, které již neovládají jejich problémové chování, posílání za otci, aby s nimi žili. Navíc otcové s výhradní péčí jsou méně povolní vůči manipulování dětmi.“ (Warshak, 1996, s. 88)

Na základě odpovědí z rozhovorů s rodiči došel Warshak (1996, s. 108-109) k závěru, že děti, které jsou ve výhradní péči svého otce, nejsou ušetřeny od bolesti od rozvodu, ale reagují stejným způsobem, jako děti s výhradní péčí matky. Je velmi pravděpodobné, že v chování malých dětí se častěji projeví regrese a to například pomočování, cucání palce či potřeba zvýšené pozornosti od rodičů anebo učitelů. Tento výzkum potvrdil nutnost přítomnosti otce při vývoji dítěte, čímž byly dokladovány škodlivé důsledky jeho nepřítomnosti. Otcové jsou tedy schopni zvládnout povinnosti rodiny s jedním rodičem.

2.6.3 Syndrom zavrženého rodiče

Tímto termínem můžeme definovat poruchu, která je charakteristická soustavným a neodůvodněným zlehčováním a zesměšňováním jednoho z rodičů. Zjednodušeně se jedná o cílenou manipulaci a „vymývání mozku“ dítěte ze strany jednoho z rodičů.

Jak uvádí Bakalář (2006, s. 41-42) jako první definoval syndrom zavrženého rodiče americký profesor dětské psychiatrie R.A.Gardner a to jako diagnostikovatelnou dětskou poruchu. Zavedl pojmy zavrhuující nebo také programující rodič, zavrhovaný či zavržený rodič a odcizené dítě.

„Konflikt mezi bývalými manžely přináší boj o ovlivňování psychiky dítěte skrytým i otevřeným programováním dítěte proti druhému rodiči. Bojuje se o duši dítěte. Programující rodič informuje své okolí zavádějícím způsobem o to přesvědčivěji, že svému zkreslenému pojetí situace věří a skutečné psychologické příčiny svého chování si neuvědomuje. Programující rodič opakuje nepravdivé myšlenky tak dlouho, dokud si to dítě nevsílí do paměti. Negativní vlastnosti zavrhovaného rodiče zveličuje, vytrhuje z kontextu, jeho klady opomíjí. Má mnoho skrytých narážek, i otevřeně druhého rodiče odsuzuje.“ (Bakalář, 2006, s 42)

Nálepkou **popouzení dítěte** označuje Novák a Průchová (2005, s. 71-72) za přímé či nepřímé, vědomé či nevědomé ovlivňování dítěte rodičem, který jej nemá svěřeno do péče, proti druhému z rodičů. Přichází v úvahu také možnost, že dítě je popouzeno jak proti jednomu z rodičů, tak i vzájemně. Dalším krokem může být **zabránění ve styku**, kdy se jedná o snahu jednoho z rodičů o zamezení či alespoň o omezení styku dítěte s druhým z rodičů. Pokud je ovlivňování rodičů systematické, dochází u dítěte trauma.

Podle Nováka a Průchové (2005, s. 78-81) můžeme na základě klinického pozorování uvést tyto projevy syndromu zavrženého rodiče:

- silný pocit nenávisti
- neschopnost přijmout a vyrovnat se s citovou ztrátou
- systematická a záměrná agrese vůči původci rozvodu
- projev agresivní, latentní a opakující
- často se staví do role oběti, vyžadují pozornost a soucit ostatních
- schovávají se za práva svých dětí, která považují za své vlastnictví

Jedná se také o souhrn rysů, ze kterých vyplývají podmínky pro vznik syndromu zavrženého rodiče u dítěte, kterého má rodič ve výhradní péči. Dítě, které se identifikuje se svým rodičem, má sklon k tomu, aby bylo také zavrženo.

Warshak (2003, s. 56-57) zastává názor, že čím je lepší a vyrovnanější psychický vývoj dítěte, tím lépe bude schopné udržet pozitivní vztah s oběma rodiči. Naopak děti, které

jsou příliš vázané na jednom z rodičů, snadněji podléhají negativním vlivům, které jsou směřovány vůči druhému z rodičů.

2.6.4 Společná péče

„Mnoho dětí trpí, když v důsledku rozvodu ztratí jednoho z rodičů. Čtyři dny v měsíci, možná i méně, ať již st tátou nebo s mámou, je příliš málo na to, aby většina dětských potřeb ve vztahu k rodičům mohla být uspokojena. Je to málo i pro rodiče, který nemá děti ve své péči. Na druhou stranu rodič, který děti v péči má, je zase neúměrně a nespravedlivě vytížen péčí o děti. Řešení, které se nabízí, je společná péče.“ (Warshak, 1996, s. 147)

Ze zákona vyplývá, jak uvádí Warshak (1996, s. 148), že jak otec, tak i matka jsou oprávněni dělat rozhodnutí v důležitých věcech, které se týkají jejich společných dětí. Toto rozhodování si mezi sebou rozdělí a každý z nich rozhoduje v určitých oblastech, jako je například oblast léčení, vzdělávání, volnočasové aktivity či náboženství. Jedná se tedy o společné rozhodování, kdy každý z rodičů nese právní odpovědnost za aktivity dětí. Avšak společná péče neznamená, že oba rodiče se podílejí naprosto stejně na výchově a péči svých dětí. Označuje spíše situaci, kdy se rodič spolupodílí na rozhodování a dítě má hlavní domov pouze u jednoho z nich.

2.7 Dopad rozvodu na děti

Warshak (1996, s. 70-72) vymezuje faktory, které maximalizují šance pro co nejlepší zvládnutí situace po rozvodu a nejmenšího dopadu na děti.

- Udržení vztahu dítěte s oběma rodiči na kvalitní úrovni
- Co možná nejméně konfliktní vztah s rodiči
- Autoritativní rodičovství, což obsahuje vřelost, pevnost a důslednost
- Omezení změn u dětí (přátele, škola, okolí)
- Kompenzace lásky, důvěry a porozumění (příbuzní, učitel, vychovatel)

Matějček (1992, s. 4-14) shrnul pravidla pro bývalé manžele, kteří však stále chtějí být dobrými rodiči, a proto by se měli řídit podle těchto pravidel:

- nepodceňujte vnímavost dítěte vůči rozvodu
- zachovejte si vědomí rodičovství
- zabraňte tomu, aby rozvodový konflikt pokračoval

- nedopusťte popouzení dítěte proti bývalému partnerovi
- zachovejte pozitivní obraz toho druhého
- zabraňte kupování a podplácení dítěte
- zařídte styk s druhým partnerem co nejlépe
- s náhradní matkou a náhradním otcem opatrně
- dítěti nic nezatajovat, ale také nevnucovat

Na základě výsledků výzkumu, který prováděl Warshak (1996, s. 109-110) dospěl k závěru, že je nutné přehodnotit dlouho zastávaná názory o dětech a jejich následcích z rozvodu. Je obecně zastáván názor, že děti jsou velmi přizpůsobivé a že se tedy snadno a lehce vzpamatují i rozvodu jejich rodičů, což není pravdou. Rozvod vždy byl a bude řešením situace manželských problémů, ale pro většinu dětí je rozvod problémem, se kterým se obtížně vypořádává.

Janáčková (2008, s. 60) zastává názoru, že málokteré dítě se plně vyrovná s rozvodem svých rodičů. Tyto děti z rozvedených rodin se mnohem hůře vyrovnávají s touto krizovou situací, která je mnohem horší v době po rozvodu a s postupem času se jeho důsledky zmírňují.

Rozdílného názoru je ale Kirshenbaum (2009, s. 133), která je přesvědčená, že rozvod může mít pro děti i něco pozitivního. Mohou se z rozvodu rodičů přiučit, že pokud někdo udělá chybu, tak ji může napravit a nebude setrávat v nefungujícím vztahu bez budoucnosti. Ve svém tvrzení jde Kirshenbaum ještě dál. Je přesvědčená, že oba dva bývalí partneři jsou do tří let po rozvodu šťastnější a vyrovnanější.

Novák a Průchová (2007, s. 54-55) rozdělují děti do různých věkových kategorií, aby přesněji a výstižněji vyjádřili dopad rozvodu na dítě, neboť samotné prožívání této krize a dopad na psychiku dítěte je rozdílné.

Zátěž, kterou prožívá dítě ve věku okolo 6 let se svým nástupem do školy, se může v důsledku rozvodu rodičů znásobit. Mohou se u něj objevit neadekvátní výbuchy emocí, agrese. Okolí na tyto stavy většinou reaguje ne zrovna vstřícným způsobem domlouváním, distance, odmítáním a trestáním. To však může posilovat již existující negativní dopady z rozvodu.

U dětí ve věku mezi 7 až 10 lety se projevuje výrazný pocit ztráty jednoho z rodičů, který u něj vyvolává pocit smutku a agresivity. V tomto věku se projevuje mnoho psychosomatických příznaků.

Ve věku 11 až 14 let již dítě plně chápe, co pro něj rozvod rodičů přináší. Je schopno o příčinách a důsledcích rozvodu hovořit se svými vrstevníky, a to ve jednoduché a mnohdy vulgární formě. Toto může opět vést k otevřené nebo skryté agresivitě. Dítě si uvědomuje své postavení a může jej zneužívat ve svůj prospěch (vydírání, vytěžení majetkového či emocionálního zisku pro svůj prospěch).

U dětí ve věku 14 až 16 let převládá labilita a pubertální náladovost. Rodič v tomto věku dítěte má těžkou pozici v udržení své autority a respektu dítěte, okolnosti rozvodu mu to nijak neusnadní. U dítěte hrozí pocity úzkosti, nejistoty, deprese, delikvence a strach z příchozí budoucnosti.

Tím, že se rodiče rozvedou, dojde u dítěte ke změnám v životním stylu, možná přijde o vyrovnanost, jistotu a možná i o důvěru k dospělým, ale musí se smířit s faktem, že minulost nikdo nemůže změnit. Rozvod rodičů patří mezi jednu nejhorší věc, která se může přihodit, avšak špatné pocity mnohdy netrvají po věčnou dobu. Vždyť před nimi jsou v životě krásné věci a zážitky, které na ně teprve čekají...

Reakce dětí na rozvod jejich rodičů se může lišit, což má za následek jejich rozdílnost ve věku, v povahových vlastnostech, temperamentu a v neposlední řadě i schopnosti dítěte se s těmito změnami vyrovnat.

Například starší chlapci se rádi uchylují k hlučnosti, někdy k přehnanému vzdoru nebo nadměrné aktivitě, při které nemusí myslet na rodinné problémy. S tímto mohou souviset i potíže s nespavostí a soustředěním. Toto se může opět odrazit i na školním prospěchu. Mnozí však považují školní povinnosti za vítanou únikovou cestu od domácích starostí. Taktéž se mohou vyskytnout případy, kdy v souvislosti se zdravotními obtížemi se dítě vrátí na nižší vývojový stupeň a začne si například cucat palec.

Jednou z možných reakcí na rozvod je zvýšená **lhavost** dítěte, uvádí Špaňhelová (2010, s. 46), která vychází z nutnosti na sebe upozornit, vyprovokovat rodiče k reakci, nebo úmysl někoho druhého zranit. Dalším činem, kterým na sebe dítě chce upozornit, mohou být i **drobné krádeže**, které taktéž vedou do jisté míry ke stržení pozornosti vůči dítěti. Některé děti mají hlavu plnou myšlenek, neustále si něco „přehrává“ v hlavě a je zahloubané. V takových případech si můžeme u dítěte všimnout jeho **zamlklosti** oproti

jinak běžné výřečnosti. Nemůžeme zapomenout na **sebeobviňování** dítěte za vzniklou situaci v rodině. Dítě přebírá zodpovědnost za chování jejich rodičů a klade si vinu samo na sebe.

Pokud bychom měli vzpomenout alespoň ty nejčastější, tak sem patří **zhoršení prospěchu ve škole, zhoršení vztahu s jeho kamarády, pomočování, lhostejnost či útěku z domova.**

Mezi rodiči může také docházet k **rozmazlování** dítěte ze strany zavrženého rodiče, který si ho takto kupuje, jak uvádí Warshak (2003, s. 241-243). Může se jednat o formu **kupování dárků** či zahrnování výsadami, které jsou mu druhým rodičem odpírány. Avšak rozmazlování může mít i podobu menších nároků na plnění povinností a požadavků rodiče na zodpovědné chování dítěte. S postupem času si dítě takové jednání rodiče začne uvědomovat a může se stát, že jej začne zneužívat. Jednoduše se tak z oběti manipulace (dítěte) může stát manipulátor.

3 KOMUNIKACE

„Komunikace je proces vzájemného předávání informací v sociálním kontaktu pomocí různých prostředků, zahrnující i sdílení, tj. prožívání a hodnocení této situace. Komunikace je tedy důležitou variantou sociální interakce.“ (Vágnerová, 2004, s. 297)

Samotný proces komunikace představuje výměnu, přenos informací, který má většinou podobu rozhovoru. Při tomto jeden člověk sděluje druhému určité informace. Důležité je, aby osoba, která sděluje tyto informace, se vyjadřovala tak, aby ji osoba, která je přijímá, porozuměla a pochopila je stejným způsobem. Základem pro tento přenos a správné pochopení informací je používání stejného komunikačního přenosového systému, který využívá stejný způsob kódování informací, jež jsou přenášeny. Pro potvrzení správného pochopení přenesených informací je vyjádření zpětné vazby.

„Porozumění je základním předpokladem jakéhokoliv vztahu. Proces porozumění probíhá převážně neverbálně. Racionální složka duše se vyjadřuje pomocí slov, řeč emocí je vyjádřena neverbálně. To, co takto sdělujeme je přijímán téměř vždy nevědomky. Přijímáme ho a reagujeme na něj. Jedno z nejdůležitějších východisek pro umění porozumění je aktivní naslouchání.“ (Janáčková, 2008 s. 67)

Komunikaci můžeme rozlišovat na verbální a neverbální formu komunikace.

3.1 Verbální komunikace

Symbolickou formu komunikace, která je postavena na znakovém systému, nazýváme verbální komunikací. Jako symboly, které nám slouží k dalšímu předávání informací, využíváme slova. Předpoklad pro správné využití je sdílení určitých pravidel a jazykového systému. Taktéž nezbytné je i shodné chápání významu jednotlivých slov.

Jak zmiňuje Vágnerová (2004, s. 298) každá subkultura i sociální skupina si může vytvářet svůj specifický slovník, který obsahuje systém nejrůznějších výraziv a slovních spojení. Například u dětí školního věku je to slang, což představuje specifickou komunikaci ve skupině, **skupinový styl**. Stejná slova či slovní spojení mohou mít při odlišných situacích rozdílné významy. Tato odlišná verbální komunikace vytváří pomyslnou hranici mezi těmito různými sociálními skupina či subkulturami. Pro její pochopení a případné členství ve skupině je nezbytné její porozumění.

I každý jednatel má svůj **individuální styl** verbálního vyjadřování, kterým se od ostatních odlišuje a který v sobě zahrnuje sociální postavení a role jedince.

3.2 Neverbální komunikace

Verbální a neverbální komunikace mívá mnohdy společný projev, neboť obecně můžeme říci, že každý projev našeho chování může být sdělením, tedy přenosem informací. Neverbální komunikace je často jakýmsi doprovodným jevem či podtržením, zdůrazněním, verbální komunikace. Rovněž je nezbytné se neverbální komunikaci naučit, neboť se jedná o sociokulturní projevy dané kultury, které se mohou v jednotlivých společnostech lišit. Každý projev neverbální komunikace je nutné chápat v konkrétním kontextu, neboť jeho následné nepochopení může vést k mnoha omylům.

Na druhou stranu neverbální komunikace využívá pro přenos informací jinou formu, než jsou slova. Touto formou mohou být podle Vágnerové (2004, s. 299-301)

- **Tělesný kontakt a dotyky** mají v sobě silný komunikační význam, i když v určitých úrovních mohou být považovány za nepřijatelné.
- **Vzájemné postavení, orientace a blízkost** osob. Tato vzdálenost mezi komunikujícími osobami představuje vzájemný vztah, blízkost. Je vymezena sociálními normami. Například pro formální vztah je tato vzdálenost, blízkost komunikujících osob, považována vzdálenost přibližně 120 cm. Na druhou stranu u osob, které si jsou velmi blízcí, je tato vzdálenost minimální až po tělesný kontakt.
- **Mimika či výraz tváře** může být vrozený nebo i výrazem naučeným, který byl získán socializačním procesem dané kultury. Této vrozené neverbální komunikaci, mimice, porozumí i lidé z odlišného kulturního prostředí, avšak porozumění naučené mimice se může lišit.
- **Oční kontakt** slouží k navázání a udržení komunikace, pozornosti. Taktéž tato forma neverbální komunikace může mít různé významy.
- **Pohyby a celkové držení těla** nám může dát souhlasné či nesouhlasné odpovědi, ale i vyjádřit celkový psychický stav jedince.

3.3 Komunikace v rodině

„Od narození jsme mezi lidmi, v rodině, ve škole, v zaměstnání a tak podobně. Nežijeme v izolaci od ostatních lidí, ale naopak ve stálém styku s nimi. Jednáme s nimi. Hovoříme s nimi. Nasloucháme jim. Domlouváme se s nimi. Přicházíme s nimi do styku – i do sporů a konfliktů. To vše zahrnujeme pod pojem sociální komunikace.“ (Peltová, 2001, s. 72)

Z vlastní zkušenosti mohu jen potvrdit slova Špaňhelové (2010, s. 18), že v rodině, kterou tvoří otec, matka a dítě, by si měla najít své místo i vzájemná komunikace, neboť tato je pro všechny členy velmi důležitá. Měla by být otevřená, nikdo ze členů rodiny by se neměl bát hovořit o nepříjemných věcech.

Vágnerová (2000, s. 83) označuje neschopnost manželů spolu věcně a otevřeně komunikovat jako jednu z možných příčin rozpadu manželů.

Jak také zmiňuje Peltová (2001, s. 23) neefektivní komunikace způsobuje, že se vzájemná komunikace v rodině stává povrchní a bez pozitivního dopadu na jejich společné soužití. S odstupem času se také může stát, že může dojít k nesprávné interpretaci příčin jednání manželů, čímž dojde k nenaplnění jejich potřeb a může to vést až k naprostému odcizení mezi manželi.

Ruku v ruce s komunikací jde i umění naslouchat, které je mnohem složitější, než se může zdát, neboť vyžaduje určité soustředění a kázeň. Peltová (2001, s. 57-59) uvádí sedm pravidel pro dorozumění a správné naslouchání:

- Udržení očního kontaktu při rozhovoru. Je však nutné se vyvarovat upřeného či povýšeného pohledu.
- Nesmíme zapomenout na správný postoj, který je nesmírně důležitý.
- Můžeme jemnými gesty naznačit náš zájem o obsah sdělení.
- Vhodná je také zpětná vazba, kterou druhému naznačíme, že jej správně chápeme a pochopili jsme, co nám chtěl sdělit.
- Vhodně formulovanými otázkami můžeme partnera povzbudit.
- V žádném případě neskákejme do řeči a nepřerušujeme partnera. Taktéž se mu nesmažeme hned v úvodu sdělit, že se mýlí.
- Na závěr našeho rozhovoru věnujme partnerovi ještě trochu své pozornosti, i když jsme s nasloucháním již u konce.

Nezapomínejme, že slova nejsou až tak důležitá, neboť značná část naší komunikace probíhá beze slov. Avšak správné pochopení neverbální komunikace má základ ve schopnosti naslouchání.

3.4 Komunikace s dětmi školního věku

Špaňhelová (2009, s. 78-81) považuje za důležité, aby komunikace mezi rodičem a dítětem byla otevřená a pravdivá. Pravdivá do té míry, aby byla zachována jeho pravdivost a zároveň, aby v dítěti nezanechala negativní následek či jej nevylekala. Je stále zapotřebí, aby si rodič s dítětem udělali čas, kdy budou mezi sebou komunikovat, povídat si, o svých prožitcích z předešlého dne. Pokud se dítě setká s informacemi, které mu nejsou jasné, je nezbytné, aby mu je rodič dostatečně okomentoval a případně vysvětlil jasně a srozumitelně vzhledem k věku dítěte. Taktéž je důležité vnímat a sledovat projevy chování dítěte, neboť to jsou mnohdy první náznaky smutku, starostí, šikany anebo zamilovanosti dítěte.

„Důležité v rámci komunikace je, aby se dítě učilo nelhat, říkat druhému pravdu. Dítě má být poučeno, co je to pravda a lež. Tuto skutečnost poznává už na konci předškolního období, v mladším školním věku v ní má být utvrzováno.“ (Špaňhelová 2009, s. 79)

PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

K našemu zkoumání jsem zvolil kvalitativní výzkum, ve kterém jsem shromáždil údaje prostřednictvím rozhovorů. Následně byly tyto informace zpracovány nematematickým analytickým způsobem.

Snahou metodologické části je zmapovat transgenerační přenos výskytu vztahových problémů z prokreační rodiny do orientační rodiny a vliv příčin rozvodu manželů na jejich děti v oblasti komunikace s rodiči.

Kvalitativní výzkum byl zvolen z důvodu, že se jedná o metodu, pomocí které jsou získávány podrobné, detailní, informace o zkoumaném jevu.

4.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu diplomové práce je zmapovat a popsat příčiny rozvodu a jeho vliv na děti školního věku, zejména na změny v komunikaci mezi rodičem a dítětem a zjistit, do jaké míry rozvod ovlivnil další chování dětí a vztah k rodičům. Záměrem výzkumu je odkrýt tenkou hranici míry informovanosti dětí o problémech spojených s rozvodem a na základě zjištění určit nejvhodnější kroky k tomu, jak uchránit své děti před zbytečnými starostmi a problémy rozvodu jejich rodičů.

Téma rozvodu je stále fenoménem, který se v naší společnosti vyskytuje, což bylo mojí hlavní motivací. Taktéž jsem byl inspirován i některými konkrétními případy ze zaměstnání.

4.2 Výzkumný problém

„Formulování výzkumného problému znamená, že jasně pojmenujeme to, čím se bude výzkum zabývat. Formulace problému vychází z definice výzkumného cíle a je to něco, co se odehrává v konkrétní realitě. Je obecnější a blíží se tomu, co bývá označováno jako téma výzkumu.“ (Švaříček, Šedřová a kol, 2007)

Výzkumný problém byl tedy zvolen takto:

Jaké jsou příčiny rozvodu a jaký je vliv na děti a změny v komunikaci mezi rodičem a dítětem?

4.3 Výzkumné otázky

Na základě stanoveného cíle byly formulovány výzkumné otázky:

- 1) K jakým přenosům vztahových problémů rodičů dochází z orientační rodiny do prokreační rodiny jejich dětí?
- 2) Jak děti vnímají průběh rozvodu svých rodičů?
- 3) Jak rodiče vnímají, že děti ovlivnil průběh rozvodu?
- 4) Jak rodiče vnímají, že rozvod ovlivnil jejich komunikaci s dětmi?

4.4 Druh výzkumu

Vzhledem ke stanovenému cíli výzkumu byl zvolen kvalitativní druh výzkumu, neboť jak uvádí Švaříček, 2007, s. 24), umožňuje prozkoumat určitý definovaný jev do hloubky a přinést o něm velké množství informací.

„Kvalitativní výzkum používá induktivní formy vědeckých metod, hloubkové studium jednotlivých případů, nejrůznější formy rozhovorů a kvalitativní pozorování. Cílem je získat popis zvláštností případů, generovat hypotézy a rozvíjet teorie o fenoménech světa.“ (Hendl, 2005, s. 63)

4.5 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek byl vytvořen záměrně, jelikož u kvalitativního výzkumu musí být vzorek zformován s ohledem na zkoumaný problém. Tento výzkumný vzorek musí splňovat potřebné znaky, aby mohl podat potřebné informace.

4.5.1 Výběr výzkumného vzorku

Výběr respondentů byl proveden na základě předem stanovených kritérií:

- rodič, u kterého v minulosti došlo k rozvodovému řízení (v období před 3 až 4 lety)
- rodič, který měl v době rozvodu alespoň jedno dítě ve školním věku
- dítě bylo rodiči svěřeno do péče

Na základě těchto kritérií byli osloveni celkem čtyři respondenti (tři ženy a jeden muž), kteří splňovali výše uvedená kritéria, kdy další respondenti byli vybráni metodou sněhové koule.

Jak uvádí Švaříček a Šed'ová (2007, s. 73) jedná se o dotazování, jenž ty, kteří nám již poskytlí potřebné informace, požádáme o spojení na další osoby, které znají a které by mohly odpovídat našim požadavkům. Tyto osoby nás dále odkazují na další respondenty.

Oslovení respondenti byli požádáni o rozhovor, jehož žádost je přiložena v příloze (P I). Z celkových desíti natipovaných respondentů bylo osloveno devět, neboť jednu rodinu zasáhla tragédie a nemohla se výzkumu z osobních důvodů zúčastnit. Z tohoto důvodu byla vyřazena ze seznamu možných respondentů a nebyla oslovena. Další respondentka účast na výzkumu odmítla, neboť se jednalo o citlivé údaje. Zbývajících osm respondentů souhlasilo s provedením výzkumu.

4.5.2 Charakteristika respondentů

Zde je uvedena stručná charakteristika respondentů, kteří souhlasili s provedením rozhovoru a s následným zpracováním osobních údajů. Informace byly získány při rozhovoru s respondentem.

Jedná se tedy o rozvedeného rodiče, kterému bylo dítě svěřeno do péče. Z důvodu zajištění anonymity respondentů byla jejich křestní jména záměrně změněna.

Respondent č. 1

Paní Alena, věk 45 let, vzdělání vyšší odborné, rozvedená, počet dětí – dvě dcery ve věku 11 a 18 let, doba po rozvodu 3 roky, bez vážného nového partnerského vztahu

Respondent č. 2

Paní Božena, věk 40 let, střední odborné vzdělání, rozvedená, počet dětí – jedna dcera ve věku 15 let, doba po rozvodu 4 roky, v posledních třech letech udržuje vážnější vztah s partnerem, nebydlí však ve společné domácnosti

Respondent č. 3

Pan Ctibor, věk. 40 let, vyšší odborné vzdělání, rozvedený, počet dětí – čtyři (dva syny – 17,15 a z dalšího manželství dceru, která má nyní 2 roky), doba po rozvodu 4 roky, nyní nezávazné vztahy s partnerkami, nechce mít již žádný vážný trvalý vztah

Respondent č. 4

Paní Dana, věk 40 let, vzdělání střední úplné, rozvedená, dvě děti – syn 13 let a z dalšího vztahu, znovu se neprovdala, má dceru ve věku 2 roky, doba od rozvodu jsou tři roky, žije s partnerem

Respondent č. 5

Pan Erik, věk 46 let, vzdělání vysokoškolské, rozvedený, dvě děti – syn 9 a dcera 7 let, doba od rozvodu 3 roky, zatím sám, ale začíná nový vážnější vztah s partnerkou

Respondent č. 6

Paní Hana, věk 42 let, vysokoškolské vzdělání, rozvedená, jedno dítě – dcera 16 let, doba po rozvodu 4 roky, žije sama s dcerou, bez vážného vztahu

Respondent č. 7

Paní Irena, věk 44 let, dosažené vysokoškolské vzdělání, rozvedená, dvě děti – dcera 13 a 23 let, doba po rozvodu 3 roky, zatím žije sama s dcerou, bez vážného partnerského vztahu

Respondent č. 8

Paní Kamila, věk 45 let, střední vzdělání, rozvedená, jedno dítě – syn ve věku 15 let, doba po rozvodu 3 roky, nenašla si nového partnera, zůstala žít v domě společně se svojí matkou a sestrou

K rozlišení identifikace respondentů bude používáno pouze písmeno „R“ ve spojení s jeho pořadovým číslem.

4.6 Sběr dat

Jak jsem uváděl v předchozích kapitolách, jedná se o kvalitativní výzkum, jehož hlavní metodou bude polostrukturovaný rozhovor, čímž došlo ke kompenzaci nevýhod plně strukturovaného a nestrukturovaného rozhovoru.

Musím souhlasit se Švaříčkem a Šed'ovou (2007, s. 76), neboť u kvalitativního výzkumu je velmi důležitá důvěra a otevřenost, které velmi silně ovlivňují kvalitu získaných informací.

„Vyžíváme-li kreativně možnost volné, přirozené a nenucené komunikace v místech, která to při interview umožňují, je tím možné účastníka motivovat a využít jeho zájmu

následně v místech s vyšší mírou strukturace. Velkou výhodou je možnost pokládat doplňující otázky i u odpovědí, které účastník dává na pevně strukturované podněty.“ (Miovský, 2006, s. 161)

S prvními čtyřmi respondenty se znám po stránce pracovní, tak i po stránce osobní. U zbývajících respondentů bylo nezbytnou a nedílnou součástí navázání osobního kontaktu, při kterém byli sděleny informace týkající se rozhovoru, jak bude probíhat, kolik nám asi zabere času, jaké informace mě zajímají, jakým způsobem bude rozhovor zaznamenán a zpracován.

Tito respondenti byli požádáni o pomoc při hledání osob, které by splňovaly požadovaná kritéria. Sami tyto respondenti se zkontaktovali s osobami a po jejich souhlasu s účastí na tomto výzkumu, jim byl předán kontakt. Prostřednictvím těchto prvních respondentů jsem získal zbývajících osoby, které byly ochotny se účastnit výzkumu. Po předchozím telefonickém spojení jsem si dohodl s nimi schůzku a to většinou na jejich pracovišti, pouze v jednom případě se jednalo o bydliště. Všechny provedené rozhovory probíhaly na jejich „domácí půdě“, které zajišťovalo naprosté soukromí, klidný a nerušený průběhem našeho rozhovoru.

Všechny provedené rozhovory měly stejný průběh. Po úvodním oboustranném představení jsem zúčastněného informoval o mém důvodu našeho rozhovoru. Byla jim předložena písemná žádost o rozhovor a souhlas se zpracováním osobních údajů, který je součástí diplomové práce v příloze (PII), díky kterému budou tyto informace použity v diplomové práci, a zároveň jim tímto byla garantována anonymita. Taktéž byli účastníci seznámeni s tím, že náš rozhovor nebude trvat déle než přibližně 30 minut, aby měli představu o časovém rámci našeho setkání.

Rozhovor se skládal z předem připravených otázek, které jsou uvedeny v příloze diplomové práce (PIV). Tyto otázky byly formulovány tak, aby byly získány informace ze všech zkoumaných oblastí. Pokládané otázky měly formu otevřených otázek, aby se dotazovaný mohl více o problému rozpovídat. V návaznosti na odpovědích byly následující podotázky upravovány tak, aby byly získány potřebné informace. Jednalo se o drobnou korekci podotázek.

Účastníci, kteří se zúčastnili tohoto výzkumu, s výše uvedeným souhlasili a poskytli rozhovor, jehož odpovědi byly zaznamenány na diktafon. U každé audionahrávky byla

provedena transkripce do textové podoby. Přepisy jsou součástí diplomové práce, příloha (P V).

Vždy na závěr našeho rozhovoru bylo zúčastněným respondentům poděkováno za jejich ochotu, vstřícnost a hlavně otevřenost při odpovědích na položené otázky.

4.7 Předvýzkum

Jak již bylo uvedeno výše, při kvalitativním výzkumu byl použit polostrukturovaný rozhovor s předem připravenými otázkami, které by nám měly dát odpovědi na výzkumné otázky. Cílem předvýzkumu bylo ověřit, zda respondentovi budou kladeny otázky, které jsou mu zcela jasné a srozumitelné, abychom získali odpovědi skutečně na to, na co jsme se chtěli dotázat.

Prvnímu respondentovi byly položeny otázky, které jsou uvedeny v příloze (PIII), přičemž byly zjištěny některé nepřesnosti otázek. Například na otázku jaký byl respondentův vztah s rodiči se jej v odpovědi snažil rozdělit na vztah k matce a zvlášť k otci, neboť jak jsme mohli zjistit, tak tyto vztahy byly často rozdílné. Taktéž při položené otázce na hlavní příčinu rozvodu nebylo respondentovi zcela jasné, zda se od něj očekává odpověď z jeho pohledu či se dotazují na názor jeho bývalého partnera.

Z těchto důvodů byly otázky č. 2 a 8 přepracovány a to tak, že byly doplněny o upřesňující podotázky. Nově zpracované otázky jsou v příloze (P IV).

4.8 Způsob zpracování dat

Kvalitativní výzkum byl proveden zakotvenou teorií, což je podle Strausse a Corbinové, 1999, s. 14, teorie, která je odhalena, vytvořena a ověřena systematickým shromažďováním údajů o jevu, který zkoumáme. Tuto oblast však nezkoumáme, ale necháme na povrch vyplynout to, co je v ní významné.

Zakotvená teorie se skládá ze tří typů kódování. Jedná se o otevřené, axiální a selektivní kódování.

Strauss a Corbinová (1999, s. 106) zařazují zakotvenou teorii do procesu analýzy, při kterém se spojují jednotlivé části jednání a reakce na zvládnání těchto jevů, ovládnání a reakce na tyto jevy.

Při spojení těchto částí pozorujeme:

- změny podmínek, které ovlivňují jednání nebo reakci
- reakci na tyto změny
- případné následky těchto reakcí
- a v neposlední řadě i popis, který vystihuje následky, které se stávají součástí ovlivňující nové příchozí jednání či reakce

Podle Švaříčka a Šed'ové (2007, s 87) zakotvenou teorii zahrnují postupy:

- sběr dat, který směřuje k nasycení teoretických kódů
- kódování, které směřuje k vytvoření základních kategorií (proměnné)
- konstrukce tvrzení o vztazích mezi základními kategoriemi (proměnnými)

Jako první krok byl tedy učiněn sběr dat a to pořízení nahrávky při rozhovoru s respondenty. U každé audionahrávky byla provedena transkripce do textové podoby.

Další krok označuje Straus a Corbinová (1999, s. 43) za konceptualizaci údajů, která je prvním krokem analýzy. Bylo tedy nutné provést rozbor jednotlivých částí, vět či odstavců, a přiřadit jim jevy, které se zde vyskytovaly.

Jednotlivé části rozhovoru byly pozorně prostudovány. Každá věta byla několikrát přečtena a byl ji konceptualizací přiřazen kód, který označoval jev, který se nám v odpovědích objevil. Během výzkumu se vyskytlo celkem 90 kódů, viz příloha (PVI), které bylo nutné „seskupit“ podle jejich podobností, abychom zmenšili počet. Po provedené redukci se počet kódu zúžil na 14, viz příloha (PVII).

Tyto nově seskupené kódy byly na základě přiměřené podobnosti setříděny do kategorií.

„V první fázi jde vždy o otevřené kódování produkující „ad hoc“ zvolené nálepky pro různé úseky datového materiálu. Na základě dat identifikujeme relevantní proměnné a poté operacionalizujeme jejich vztahy mezi nimi. Výsledná teorie je pak sadou tvrzení o vztazích mezi proměnnými.“ (Švaříček, Šed'ová, 2007, s. 86)

Jednalo se tedy o kódování, které představuje operaci, pomocí které byly údaje rozebrány, setříděny podle podobností a opět složeny novými způsoby, kdy nám vzniknou nové teorie.

5 VÝSLEDKY VÝZKUMU

V této kapitole jsou představeny výsledky výzkumu, které byly analyzovány a následně budou interpretovány postupně prostřednictvím otevřeného, axiálního a selektivního kódování.

5.1 Otevřené kódování

Na základě této přiměřené podobnosti jednotlivých kódů vznikly následující kategorie, kdy kategorii nazvanou „orientační rodina“ považují za hlavní, neboť tvoří základ pro ostatní kategorie, které z ní vycházejí či jsou touto kategorií ovlivněny.

V následující tabulce jsou uvedeny vzniklé kategorie s popisem obsahu včetně kódů, které se v kategorii objevily.

Tab. 1 - Seznam kategorií

Označení kategorie	Obsah	Vzniklé kódy
Orientační rodina	Zabývá se orientační rodinou obou partnerů, zejména po stránce rozvodu a jeho příčin. Možnými vážnými problémy v rodině, které mohly respondenta ovlivnit v dospělosti.	1-úplná rodina 2-rozvod 3-negativní vztahy 4-příčina 6-soc.ekon.stránka 11-tragedie
Vrstevníci a sourozenci	Vztahy se svými sourozenci a vrstevníky ve škole. Trvalost dětských kamarádských vztahů.	3-hezké vztahy
Rozvod	Počátky rodinné krize, příčiny, které vedou k rozvodu manželů. Snaha partnerů o záchranu rodiny za pomoci manželské poradny či aktérů samotných. Vnímání a průběh samotného rozvodu ze strany respondentů.	3-negativní vztahy 4-příčina 8-negace 9-pomoc 12-vliv partnera 14-soudní řízení
Dítě a rozvod	Míra informovanosti dětí o rozvodu rodičů. Přítomnost dětí při řešení rodinných problémů a	4-příčina 5-svědék

	jejich následky.	7-napětí 12-vliv partnera
Vztah rodiče s dítětem	Porovnání vztahu rodiče a dítěte před rozvodem a po rozvodu rodičů. Změny či vývoj vztahu rodič – dítě.	3-vztah 8-negace 10-dohoda 13-následky
Komunikace mezi rodičem a dítětem	Mapování rozdílů změny komunikace mezi jednotlivými rodiči v souvislosti před a v době po rozvodu.	3-vztah 4-příčina 13-následky

V následujících kategoriích jsou uváděny zkratky v textu, např. R1, čímž se rozumí respondent s pořadovým číslem 1. Následující citace jednotlivých rozhovorů respondentů je psána kurzivou.

5.1.1 *Orientační rodina*

Výchovné postoje k dítěti a z nich odvíjené výchovné chování odráží vlastní zkušenosti z dětství, vztah k rodičům, citový a psychosociální vývoj, vrozená inteligence a naše vzdělání, systém hodnot, ale i předchozí konflikty, se kterými se musel jedinec vyrovnávat.

„Je to, jako by rodinná struktura dokázala reprodukovat sama sebe, jakoby byla dědičná, psychologicky dědičná. Jako by každá struktura v sobě nesla jakési nepsané pravidlo následované jejími příslušníky duševně i tělesně.“ (Schützenbergerová, 1998, s. 121)

Většina respondentů uvádí, že jejich rodiče anebo rodiče jejich bývalého partnera pochází z neúplné rodiny. R1 „...manželovi rodiče jsou rozvedeni. Maminka se znovu provdala a otec se znovu oženil...“ R4 „...moji rodiče nejsou rozvedeni, ale manželovi jo.....“, R5 „... matka je vdova...otec je dvakrát rozvedený...“ R8 „...moji rodiče nejsou rozvedeni, ale rodiče mého bývalého manžela byli rozvedeni...“

V orientační rodině respondentů se vyskytovaly závažné vztahové problémy způsobené zejména závislostí nebo násilím. R7 „Ehm...u otce alkohol bych řekla...ano, měli velmi vážné problémy...“, R8 „...v dnešní době by se to dalo kvalifikovat jako domácí násilí... alkohol, násilí i na dětech, ale toto se dřív tak neřešilo...“, R6 „na straně manžela je alkoholismus, ale oni to tam tak nějak pachtují. Bumbají oba dva stále spolu...“ případně

nevěrou R1 „...*jaká byla příčina rozvodu manželových rodičů nevím, nikdy jsem po tom nepátrala, nezajímalo mě to...příčinou rozvodu mých rodičů bylo to, že si matka našla přítele a alkohol u otce...*“

Dotazovaní respondenti uváděli, že s rodiči měli a doposud i mají hezký a pozitivní vztah. R1 „...*já si myslím, že s oběma jsem měla a mám doted' dobrý vztah, že si rozumíme...*“ R4 „...*že jsme měli i kamarádský vztah, jo, takže to bylo....ale uctívala jsem je jako rodiče. Uctívám je jako doted'...*“

Často se objevují mezi rodiči konflikty. Pokud byl konflikt mezi respondentem a rodiči, tak se jednalo o konflikt pouze s jedním z rodičů. R3 „...*otec měl větší autoritu, v té rodině. On byl takovej, takovej ten, který nebyl tak tolerantní jak matka...*“ R6 „...*S maminkou, s maminkou, vždycky úžasný, ale co jsem se vdala, tak lepší ještě...já jsem měla s tatínkem hooóódně složitý vztah...*“ R2 „...*s našim tátou kamarádský. Naše máma je takový trošku „generál“... jakási autorita tam byla a ta asi musí být...*“ R7 „...*jako kamarádky...s otcem...Ehm...tak taky docela dobrý...asi ne tak dobrý jak s matkou. Nemyslím si, že by byl tak nějak jako...váááážně narušen...*“

Nedílnou součástí života každého z nás je i stránka materiálního zabezpečení rodiny. Otázka nedostatku financí v rodině může také vést k neuspokojení základních lidských potřeb až po odlišné možnosti trávení volného času.

Většina respondentů uvedla, že se jejich rodiče potýkali s nedostatečným příjmem v rodině. R8 „...*neměly jsme nic nového...nosily jsme věci po sobě...hlady jsme netrpěly...nemohly jsme si dovolit spoustu věcí...*“ R5 „...*z přídavků vdovského a sirotčího...no nebylo to zrovna na dvakrát ... matka spíše na úkor sama sebe, dopřávala nám...*“ R6 „...*moc složitý, protože tatínek byl v invalidním důchodu... ty peníze jako byly vždycky problém...já jsem třeba s našima rodičema nikdy na dovolené nebyla...my jsme bydleli na vesnici, takže já jsem s děčkama lítala po venku, v lese a tak....doma se dělalo od nevidím do nevidím...*“ R3 „...*No myslím si, že naši s těma peněžama celkem bojovali... jinak to bylo složitý...oba pracovali... nemyslím, že bysme měli jako nějaký nadstandard, to jsme určitě neměli...*“ R7 „...*řekla bych ne moc dobrá...nebyli jsme žádný sociální případ... jezdila jsem na chalupu k babičce... k moři jsme nejezdili... patřili jsme tak nějak ne k bohatým, ale zas jako, že by jsme byli chudí...*“ R4 „...*Ne, to jsme neměli. Nic moc, ale vyžili jsme...*“

Nikdo z našich respondentů na otázku socioekonomické situace rodičů nevedl, že by peníze nehrály významnou roli v jejich rodině. Pouze malá část z nich se označila za střední vrstvu. R2 „...příjem měli oba dva... těžko se to posuzuje, ale...měli jsme byt, měli jsme auto, tak asi střední třída...“

5.1.2 Vrstevníci a sourozenci

Matějček (1992, s. 79) zastává názor, že vztah mezi dvěma sourozenci je dobrou příležitostí pro jejich vývoj a kultivaci osobnostních vlastností. V podstatě se jedná o školu soužití dvou jedinců, což mohou zúročit i v dospělosti v budoucím partnerském vztahu.

Všichni dotázaní respondenti uvedli, že mají hezký a fungující vztah se svým sourozencem. Tento kladný vzájemný vztah přetrvává až do současnosti. R3 „...se všema sourozencema se do dneška scházíme...jsme jako rodina, rodina jako funguje...“, R1 „...máme k sobě hodně blízko...“, R6 „...s bratrem máme spolu až nadstandardní vztahy...úplně fantastický...“, R8 „...myslím si, že máme mezi sebou pěkný vztah...“

Stejně dobrý vztah mají i s některým ze svých spolužáků či kamarádů z mládí. R3 „...s klukama ze školy se pravidelně vídáme...“, R1 „...kamarádek jsem měla hodně...s některýma to od základní školy udržujeme až do teď, spolu se pořád stýkáme jako rodiny...“ R6 „...to bylo úžasné, byly tam úžasné vztahy...“ R5 „...od základní školy mám kamaráda...do dneška se spolu stýkáme...“

5.1.3 Rozvod

V případě, že manželství je hluboce a trvale rozvráceno a nelze v něm očekávat obnovení manželského soužití, může soud toto manželství rozvést. Ještě než dojde k samotnému rozvodu manželů, je nutné hledat příčinu jejich rozpadu.

Respondenti uváděli jako příčinu jejich rozvodu alkohol. R6 „...ehm..alkohol a negativní postoj k dceři...“, nevěru R4 „...příčinou našeho rozvodu byla nevěra manžela... Slovně mně ubližoval a nechtěl se rozvést...“ R5 „...manželka se domnívá, že jsem ji byl nevěrný...“, R1 „...tak podle mě, to byla nevěra manžela...“, ale jako nejčastější odpověď znělo odcizení či ztráta důvěry a porozumění. R7 „...No já si myslím, že vzájemná ztráta naprosté komunikace, absolutní odcizení...řekla bych z jeho strany až nenávist...“, R8 „...to jenom něco promluvil... byli jsme na sebe tak alergičtí...“, R2 „...tam byl takový rozdíl těch povah a názorů a, a pohledů na život, kdy on chtěl žít jinak...“, R5 „...já si

myslím, že to byla rozdílnost našich povah...“ R3 „...bylo to dobrý manželství, v pohodě, ale asi každý si myslím, že by si představoval něco jiného...“

Manželské poradny nabízejí odbornou pomoc při řešení osobních i rodinných problémů a krizí. Jedná se o naprosto diskrétní a profesionální řešení problémů v rodinném životě. Největší snahou respondentů bylo situaci řešit bez pomoci druhých.

R3 „...To nemělo smysl... ona se mnou nechce být...snaha ze strany manželky pro zachování rodiny nebyla, moc ne...“ R5 „...Nikdo z nás nevyhledal pomoc odborníka...“ R2 „...situaci jsme řešili mezi sebou...žádnou poradnu a tak, jsme neřešili...ani jeden z nás nevyhledal pomoc odborníka. Možná nějaká úvaha tam byla, ale k její realizaci tam nedošlo...“

V případě vyhledání odborné pomoci psychologa či psychoterapeuta se na něj obracel pouze jeden z partnerů. *R1 „...začala jsem navštěvovat psychologa...snažili jsme se to řešit společně s manželem...manžel tam šel jednou s tím, že pak řekl, že jako on pomoc nepotřebuje... já jsem tam ještě nějakou dobu docházela i po rozvodu...“ R6 „...Jo já jsem chtěla, abysme zašli k nějakému odborníkovi. To jsem mu řekla, že ho podržím. Na to mi řekl, že on nemá důvod k nikomu chodit...“ R8 „...manželskou poradnu on nechtěl absolvovat.. nebyla tam z jeho strany žádná snaha...“*

V průběhu fází kdy nastává ochlazení vztahů a odcizení *R7 „... nárůst vzájemné averze...přestal se na všem podílet, finančně...nekomunikoval, třeba dva měsíce se mnou nemluvil...naprosté odcizení,“ R5 „...nepozoroval jsem žádnou změnu k lepšímu...ba naopak...začala chystat tašku s věcmi a stavět ji ke dveřím...byli jsme si cizí...celkem velký šok...naprosto zbytečné scény...“ až do fáze předrozvodových fantazií, dochází mezi manžely při běžném rozhovoru k ventilaci názorů a představ, které jsou spojovány s afektem *R6 „...měl strašně agresivní záchvaty, že jako rozbíjel nábytek a tak...mě držel pod krkem...stačila úplná pitomost a on chytil tak agresivní záchvat...“ R3 „...pořád mi to vytýkala...to byl další konflikt...to nemělo smysl...ona se mnou nechtěla být...“**

V případě setrvání některého z partnerů na rozvodu, přichází definitivní konec manželství. Jedná se o fázi rozhodnutí k rozvodu. Tato fáze byla u respondentů provázena klidem a hladkým průběhem bez výrazných emocí *R5 „...ten rozvod, kterému předcházelo nějaké to tříbení názorů a těch představ ten rozvod samotný proběhl v naprostém klidu...oba jsme cítili, že děláme dobře, že nedělám nic špatného, že je to logický vyvrcholení toho, co k tomu spělo...“ R3 „...na všem jsem se dohodli...úplně v klidu...já jsem ji dělal*

ústupky...byli jsme pochváleni u soudu...,“ R7 „...řekla bych, že proběhl tak jako normálně...nebyly tam nějaké scény nebo tak něco...,“ R2 „...tak ty emoce tam samozřejmě hrají svoji roli...nedělali jsme si žádné naschvály...ten rozvod proběhl klidně...,“ R1 „...ten konec nebyl pro mě tak psychicky náročný...už to nebylo s tím, že bysme se hádali, nebo tam nebyly nějaký častější výměny názorů, ale v klidu jsme se dohodli...,“ mnohdy byl jistým druhem úlevy R8 „...mně se fakt udělalo tak dobře...asi to mělo tak být...potom už byl takový klid...“

5.1.4 Dítě a rozvod

Matějček (1994, s. 156-157) zastává názor, že dítěti se nemá nic zatajovat a vnučovat. Stejně tak pro dítě je rozvod životní krizí, a proto je pro něj lepší, aby vědělo, co se v rodině děje, aby to dokázalo pojmenovat a hlavně si to dovedlo vysvětlit.

Rodiče se snaží děti uchránit od účasti na hádkách s partnerem. R8 „...syn nebyl u toho, ale třeba...ehm...když se zvedl hlas, tak on za náma přiběhl. To jsme se ale už snažili utišit...,“ R1 „...naše dcery u toho nebyly, protože když jsme se to snažili řešit, tak jsme se bavili bez jejich přítomnosti, prostě, aby se toho neúčastnily...,“ ale této situaci nelze tak úplně zabránit. R5 „...docházelo k tomu, že občas byly svědky, náhodnými svědky...tomu se bohužel nedalo vyhnout...,“ R3 „...na těch dětech šlo vidět, že to těžce nesou...to napětí se stupňuje. Jsou tam častý hádky, je tam hádání a vyčítán...ti kluci to hodně vnímali...“

Pokud je dítě přítomno hádkám rodičů, snaží se všemožným způsobem tomu zabránit. R5 „...kluk to začal vnímat hodně negativně ty naše spory nebo výměny názorů...začal nás napomínat, ať se nehádáme...,“ R3 „...když jsme se třeba začali hádat, tak ten starší začal z ničeho nic bouchat dveřma, aby jako na sebe upozornil.,“ reakce dítě může být i nenásilná R7 „...když už byla dcera přítomna našim hádkám, tak se zavírala do svého pokojíka...“

Jestliže v rodině docházelo i k fyzickému násilí, dítě se snaží ochraňovat svou matku. R4 „...kdy manžel šel na mě a chtěl mně ublížit, já jsem před ním ustupovala a teďkom ten syn přišel a hodil po něm činkama...,“

5.1.5 Vztah rodiče s dítětem

Smith (2004, s. 25) je toho názoru, že důsledek rozvodu, je do značné míry závislý na kvalitě rodičovského vztahu po rozvodu. V případě, že rodiče jsou schopni odložit stranou problémy a potřeby dítěte dát na první místo, čímž přispějí k duševní pohodě dítěte.

Pokud byl vztah rodiče s dítětem před rozvodem dobrý, tak ve většině případů po rozvodu zůstal stejný nebo se dokonce ještě zlepšil. Jak uvádí například R2 „...více času s ní strávil až, až po tom rozvodu, než před tím rozvodem...víc se jí věnoval až po rozvodu...“, R1 „...otec se jí dál věnoval, snažil se věnovat a vynahrazovat ji to...můj vztah s dětmi se naopak ještě zlepšil...o něco lepší, daleko lepší můžu říct...“ Ideální je pokračovat ve volném pokračování rodičovského vztahu R7 „...vztah s dcerami byl dobrý a řekla bych, že je stále dobrý...“, R4 „...vztah otce se synem se nezměnil...můj vztah se nezměnil...byl pěkný a je i nyní...“

Základní psychologická poučka praví, Matějček (1992, s. 7), že pokud se k sobě oba bývalí manželé nechovají nepřátelsky, tak si dítě velmi dobře zvykne žít ve dvou „různých světech“. R8 „...on ví, že jsme rozvedení, ale myslím si, že to ani nebere v potaz, protože společem jezdíme na závody anebo společem jedeme třeba na dva dny na dovolenou...myslím si, že ten náš vztah je pořád dobrý...“, R7 „...ted'ka si myslím, že se ty vztahy ještě zlepšily...“

V některých případech dochází mezi rodiči a dítětem k jejich rozmazlování. Zavrhaný rodič, v našem případě to byl vždy otec dítěte, si své odloučené dítě kupuje dárky či menšími nároky na plnění povinností dítěte. R7 „...no řekla bych, že je ted' lepší, protože se snaží u mladší dceru získat...normálně si ji kupuje dárky a společnými výlety...“, R2 „...ehm...realizovat se, tak jak ona chce, co se týká končičků...umožní ji tohle to všechno a neřeší s ní žádné povinnosti...já jsem ta, která chce nějaký ten rád...zlý člověk, který vyžaduje nějaký povinnosti, kdežto táta je ten hodnej, který ji umožní to, to co ona chce...“, R6 „...začal se jí více věnovat...jak jsme se rozvedli, tak tráví více času s dcerou, bere ji na výlety, na dovolenou na kterou jsme před rozvodem neměli...“, R4 „...oni dva mají ted' spolu lepší vztah, protože tatínek se o něj ted' hodně finančně stará...jezdijou spolu na hory ...a tak...“

5.1.6 Komunikace mezi rodičem a dítětem

Špaňhelová (2009, s. 78-81) považuje otevřenou a pravdivou komunikaci mezi rodičem a dítětem za velmi důležitou.

Všichni z respondentů označují komunikaci mezi rodičem a dítětem po rozvodu za lepší, upřímnější a otevřenější. Po rozvodu si k sobě „našli cestu“. R1 „...bavili jsme se v podstatě o všem...když potřebovaly se s něčím svěřit a něco řešit...ptaly se a chtěly

vědět...začaly více spolu komunikovat...začala být více otevřená...museli to říct tak, aby to nebyly rozhodně lež...“ R2 „...byla otevřená v tom, že popisovala jako co se v ní děje uvnitř, jak ona vnímá tu situaci...snažili jsem se všichni kolem, aby to nějak až tak moc nevnímala a nepociťovala ...já jsem se jí snažila vždycky otevřeně...“ R7 „...komunikace mezi mnou a dcerou byla dobrá, vždyť je byla moje holka...byla otevřená, důvěrná...“ R3 „...ne, nezměnila se...byla a stále je dobrá...“ R6 „...ne to ne, bavíme se vždycky o všem... spolu s dcerou měly vždycky otevřený a skvělý vztah, takže jsme si o všem vždycky dokázaly jako promluvit...“ R5 „... mezi rodičema a dítětem, a taky opačně, absolutní důvěra a to důvěra ve všem...snažil vždycky odpovědět na jakoukoliv otázku... ctím zásadu, že dětem se nemá nikdy lhát... nemá se nic zastírat, má se jim říct pravda, pro jejich způsobu pro jejich myšlení...“

Byl zaznamenán rozdíl v komunikaci mezi matkou - dítětem a otcem – dítětem. R8 „...si povykládají jako rovný s rovným. Jako dobře...je to v té rovině chlap s chlapem, takový jiný...“ R1 „...jako že ony chodily víc za mnou...“ R2 „...s tím tátou, ale dnes už si to řeší mezi sebou ...řeší sama, jinak...“

Jen v jednom případě se komunikace zhoršila. Jednalo se o případ otce a dcery, který ji ještě před samotným rozvodem rodičů psychicky týral a fyzicky napadal. R6 „... nemluví o něm a dcera i přesto říká, že otce nemá...komunikace mezi otcem a dcerou není žádná...bude mít s psychikou problémy po celý život...“

Bohužel většina rodičů je přesvědčená, že jejich děti jsou vůči kterékoliv krizi, tedy i rozvodu, odolné. Ve skutečnosti tomu bývá zcela opačně. R7 „...o rozvodu se moc bavit nechtěla...nechtěla o tom moc slyšet...nevím, jestli se ho bála nebo ho brala, že se jí netýká, že se stejně nic nezmění...“ R6 „... bylo to hrozný...byly doby, kdy se o něm jako vůbec nesmělo mluvit...ona byla úplně hotová...“ R2 „...já jsem se s ní o tom moc nebavila...“ Taktéž se mylně domnívají, že jejich děti nic neví. Děti jsou velmi citlivé a mnohdy vědí více, než si jejich rodič myslí. R8 „...mně kolikrát tak připadne, že to ani ten kluk tak moc nevnímá...bral to tak, jako by se ho to tak až moc netýkalo...“ R7 „...dcera si to pořád nějak jako nepřipouštěla...“

5.2 Axiální a selektivní kódování

Jak uvádí Strauss a Corbinová (1999, s. 70-71) po otevřeném kódování následuje další krok, kterým je nové uspořádání vytvořené na základě nově vzniklých spojení mezi kategoriemi.

Axiální kódování vzniklé údaje, kódy, skládá dohromady novým způsobem. Vytváří tak nová spojení mezi kategoriemi.

V axiálním kódování je nutné se soustředit na bližší určení kategorie (jevu) pomocí podmínek, které jej zapřičiňují, kontextu (jeho konkrétního souboru vlastností), v němž je zasazen, strategií jednání a interakce, pomocí kterých je zvládán, ovládán, vykonáván a následků těchto strategií.

„Tyto blíže určující charakteristiky kategorie upřesňují, proto je nazýváme subkategorie. V podstatě jsou to také kategorie, ale protože je uvádíme do určitého vztahu k nějaké kategorii, přidáváme k nim předponu „sub.“ (Strauss a Corbinová, 1999, s. 71)

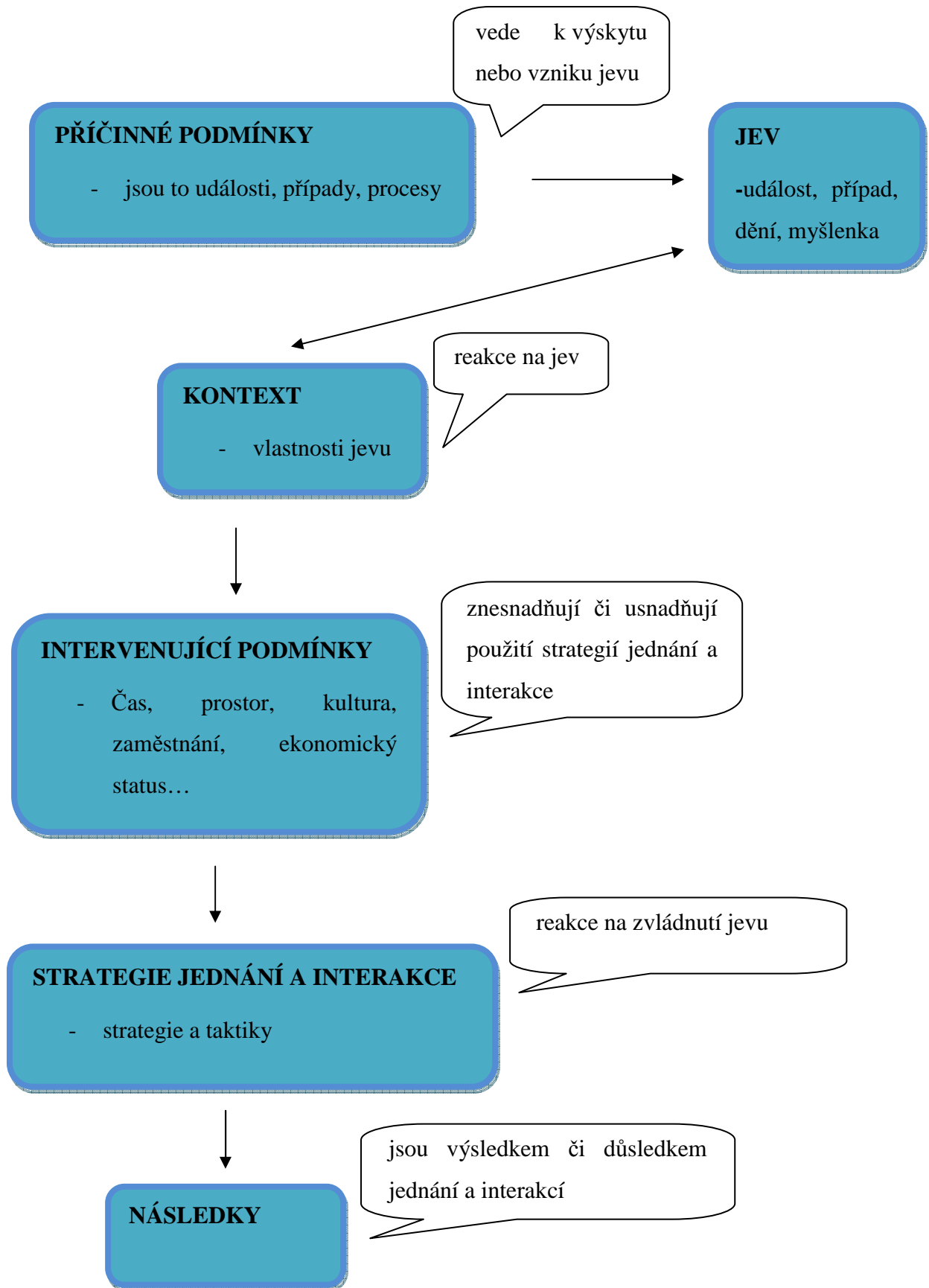
I když je otevřené a axiální kódování svým postupem odlišné, výzkumník se i přesto neustále pohybuje mezi oběma typy kódování.

Při otevřeném kódování byly určeny různé kategorie, které mohou náležet k určitým jevům, avšak je nutné je nejdříve identifikovat, neboť skutečná konceptuální označení, která byla přiřazena kategoriím, nemusí naznačovat, ke kterému jevu náleží.

V zakotvené teorii spojujeme vzniklé subkategorie s kategoriemi do souboru vztahů určujícího **(A) příčinné podmínky** → **(B) jev** → **(C) kontext**
(D) intervenující podmínky → **(E) strategie jednání a interakce** → **(F) následky**.

Využití tohoto modelu nám umožňuje systematicky přemýšlet o vzniklých údajích a tyto je možné mezi sebou následně vztahovat složitými způsoby.

Pro zjednodušení paradigmatický model znázorníme graficky. Tento vypadá následně takto:

Obr. 1 – Paradigmatický model

Miovisky (2006, s. 228-229) rozlišuje postup u otevřeného kódování, kde jsme se snažili o rozlišení kódů, vytvoření kategorií a subkategorií, tak u axiálního kódování je naší snahou o nové skládání a vytváření vztahů mezi těmito jednotlivými kategoriemi. Naším úkolem je nacházet a popisovat nově vzniklé vazby mezi jednotlivými kategoriemi.

Při hledání vztahů mezi jednotlivými kategoriemi si všímáme pravidelností a rozdílů, což je velmi důležité, neboť se jedná o základ pro selektivní kódování.

Jedná se tedy o proces, při kterém pomocí paradigmatického modelu objevujeme a rozvíjíme kategorie. Tedy rozvíjíme kategorii (jev) na základě příčinných podmínek, které tento jev způsobují a konkrétní umístění jevu v závislosti na jeho vlastnosti, strategii jednání, která byla použita ke zvládnutí nebo v reakci na tento jev v kontextu a následků.

Posledním krokem je **selektivní kódování**, které se skládá z několika kroků od vytvoření kostry příběhu, což je konceptualizace příběhu – jeho centrální kategorie, kterou uvedeme do vztahu s pomocnými kategoriemi. Při tomto se tyto vztahy ověřují a dále rozvíjejí, čímž nám vznikne popisné vyprávění, příběh, jehož středem je centrální kategorie.

5.3 Shrnutí výsledků výzkumu

Většina respondentů nebo i jejich bývalí partneři pochází z neúplných rodin. Velmi často se v orientační rodině respondentů vyskytovaly konflikty mezi rodiči. Příčinou rozvodu jejich rodičů byly závažné vztahové problémy způsobené nevěrou partnerů, patologickými jevy (závislostmi na alkoholu) nebo dokonce fyzickým násilím, které by se dalo kvalifikovat jako domácí násilí. Tyto stejné vztahové problémy zapříčinily rozvod respondentů s jejich partnery, neboť respondenti si odnášejí vzorce chování v partnerském vztahu ze své orientační rodiny a dochází u nich k transgeneračnímu přenosu. Jednalo se o problémy s nadměrným užíváním alkoholu, nevěru jednoho z partnerů či rozdílnost povah, odcizení, ztráta důvěry a porozumění.

Z odpovědí respondentů je patrné, že téměř všichni měli a mají i v současné době hezký a pozitivní vztah se svými rodiči. Pouze v malé míře se u respondentů objevil konflikt s rodiči. Jednalo se vždy o konflikt pouze s jedním z rodičů, který měl svůj počátek již v dospívání a přetrval až do období dospělosti. Nepotvrdila se pravidelnost, zda se jednalo o konflikt mezi rodičem a dítětem vždy stejného pohlaví (matka – dcera, otec – syn) či opačného pohlaví (matka – syn, otec – dcera).

Důležitým faktorem byla socioekonomická stránka orientační rodiny respondentů. Rodiče většiny z nich měli nedostatečné příjmy, které se odrazily v jejich každodenním životě. Což se projevovalo například v omezeném kupování nového oblečení, ale spíše se obnošené ošacení dědilo po starších sourozencích či příbuzných. Nemohli si dovolit různé věci, které měli jejich spolužáci ve třídě. Mnozí z respondentů pociťovali nedostatky financí v materiálním zabezpečení rodiny. Jako děti se podílely na práci na poli, v zemědělství, na chovu zemědělských zvířat a podobně. Všichni se následně shodli na omezených možnostech v trávení společného volného času rodiny, což mělo za následek, že žádnou společnou dovolenou nikde netrávili či trávili prázdniny například u babičky a příbuzných. Nedostatek financí v rodině sehrál roli v tom, že netrávila rodina dostatek času společně a mezi rodiči docházelo ke konfliktům.

U většiny z respondentů přetrvává fungující vztah se svým sourozencem, stejně tak mají i dobré vztahy s rodiči, a taktéž je to i s přátelským vztahem se svými vrstevníky či bývalými spolužáky. S mnohými z nich udržují respondenti úzký vztah až do současnosti.

Závažné vztahové problémy hluboce a trvale rozvrátily manželství respondentů a vedly tak až ke konečnému řešení, rozvodu manželství. Respondenti jako důvod jejich rozvodu uváděli nevěru, problémy s alkoholem ve spojení s fyzickým násilím, rozdílnost povah a odcizení. Jen málo z respondentů při snaze o řešení této situace hledalo pomoc v manželských poradnách. Převážná většina se snažilo o zvládnutí situace svými silami. Snažili se o nalezení vzájemné dohody, která by vedla k nápravě či odstranění příčiny, hledání kompromisu. Každá snaha byla pouze jednostranná. Pomocnou ruku psychologů a psychoterapeutů k vyřešení rodinné krize využilo jen velmi málo respondentů. Pokud některý z respondentů navrhl využití odborného poradenství, tak druhý z partnerů tuto možnost odmítl.

Realizovaný výzkum zcela koresponduje s teorií z odborné literatury v tom, co se s oběma partnery dělo, co prožívali a jak jednali v jednotlivých vývojových fázích při řešení manželské krize, rozvodu, jak uvádí například Novák, Průchová (2007) či Klimeš (2005). Fáze latentní a spouštěcí nebyly tak výrazné, jako fáze fantazijní, při které všichni z respondentů plně prožívali odloučení a ztrátu motivace pro obnovení jejich manželského vztahu. V této fázi se do značné míry projevil i nezájem o odbornou pomoc, kterou měli partneři začít hledat již ve fázi spouštěcí. Taktéž rozhodovací fáze se projevila dosti výrazně. Respondenti ji popisovali jako období klidu bez výrazných emocí.

Pro dítě je lepší, aby vědělo, co se děje v jejich rodině, aby bylo o probíhající krizi rodičů v přiměřené míře informováno a dokázalo si to všechno vysvětlit. Všichni respondenti, i jejich bývalí partneři, měli snahu svým dětem vše vysvětlit v takové formě, aby to vzhledem ke svému věku a rozumové vyspělosti dokázalo pochopit. Snažili se o probíhající manželské krizi hovořit otevřeně, vysvětlovali co se děje, jak to bude probíhat dál a jak se to bude dotýkat dítěte. Všichni respondenti se snažili uchránit své děti od přímé účasti na konfliktech rodičů. Ne všem se to však podařilo. Reakce dětí na to byla různá; od soustavného bouchání s dveřmi, hlasitého pláče až po bránění matky svým tělem před fyzickým napadáním ze strany otce.

Málokterý z respondentů byl schopen při řešení rodinné krize zabránit konfliktu, aby nepokračoval. Mnozí partneři respondentů si „kupovali“ děti ve svůj prospěch drahými dárky, společnou dovolenou či hrazením náročných koníčků jejich dětí. Nebyli důslední v dodržování běžných povinností a pravidel, které je měly vést k jejich zodpovědnosti.

Všichni respondenti mají děti svěřeny po rozvodu do své péče. Vztahy se svými dětmi subjektivně hodnotí, jak ve vztahu k minulosti, tak i vzhledem k současnosti, jako velmi dobré. Stejně tak i hodnotili jako velmi dobré vztahy se svými rodiči v orientační rodině. Převážná část jich uvedla, že se jejich vztah po rozvodu ještě zlepšil. Taktéž vztah jejich bývalých partnerů a dětí byl před rozvodem dobrý, čímž se zopakoval vzorec z primární rodiny, neboť i tam byl mezi rodiči a jejich dětmi vztah subjektivně hodnocen jako dobrý. Pouze v jednom případě nastaly před rozvodem mezi otcem a dítětem vážné problémy, které přetrvávají až do současnosti. Tento konflikt byl natolik závažný, že bylo nutné vyhledat odbornou pomoc psychologa. Téměř všichni mají se svými dětmi otevřený a důvěrný vztah, který s postupem času nahradil vztah autority rodičů spíše vztah kamarádský.

Tento vztah se odráží také v jejich komunikaci, kterou subjektivně hodnotí jako dobrou a otevřenou. U všech respondentů, až na jeden případ, se vzájemná komunikace mezi rodičem a dítětem po rozvodu ještě zlepšila. Vztah mezi rodičem a dítětem se více semknul, stal se důvěrným. Rodiče popisují, že jejich děti „dospěly“ tím, čím si musely projít. U většiny z nich se po rozvodu nenašla nová témata, o kterých by se děti před rozvodem nedokázaly bavit. Všichni respondenti shodně uvádějí, že se snažili o otevřenou komunikaci již před rozvodem, při které dětem zodpovídali všechny kladené otázky. Pouze v jednom případě došlo k naprostému selhání. Rodič s dítětem přestali mezi sebou

komunikovat. Jedná se stále o stejný případ, kdy mezi otcem a dítětem vznikl ještě před rozvodem konflikt, který byla matka nucena řešit na pomoci odborníků, psychologů.

Taktéž u části respondentů byl zaznamenán rozdíl v komunikaci mezi rodičem a dítětem stejného pohlaví a opačného pohlaví. Pouze z tohoto malého vzorku vyplývá, že komunikace mezi rodičem a dítětem stejného pohlaví (otec a syn, matka a dcera) je otevřenější a důvěrnější. Jak uvádí Peltová (2001, s. 84-85) je rozdíl v komunikaci mezi ženou a mužem, tudíž lépe si budou rozumět osoby stejného pohlaví. Ženy na rozdíl od mužů mají větší cit pro řeč těla, emocionální odstíny řeči. Potřebují více mluvit o svých potížích a „vnitřním prožitku“. Tíhnou k životu konkrétních osob a citů. Muži se spíše přiklánějí k všeobecným úvahám a nemají potřebu se s nikým dělit o své myšlenky či citové prožitky.

6 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Přínos práce nespočívá pouze v samotném hlubším pohledu do procesu rozvodu subjektivním pohledem jeho účastníků, ale zejména v rozkrytí některých důležitých souvislostí, které je možné využít při sociálně pedagogických intervencích při práci s rodinami potenciálně ohroženými rozpadem, nebo rodinami neúplnými.

I když se jednalo o malý výzkumný vzorek, kde nelze výsledky této práce generalizovat na všechny ostatní rozvedené páry, ale ve vztahu k naší cílové skupině platí - do jaké míry byl kvalitní vztah rodiče s dítětem a jak bezproblémový byl celkový průběh rozvodu rodičů, takový byl ve svém důsledku i dopad rozvodu na jejich děti v oblasti komunikace. Takto by se to dalo naše zjištění vyjádřit velmi zjednodušenou a zlehčenou větou.

I přes tuto vypovídací hodnotu, která se vztahuje pouze k naší cílové skupině, by bylo možné vzniklou teorii dále lépe prozkoumat a kvantitativně testovat pomocí dotazníkové metody.

V příloze (P VIII) je přiložen pouze návrh dotazníku, který by však bylo nutné nejdříve upravit vzhledem k zaměření výzkumného cíle. Cílem návrhu dotazníku je zmapovat transgenerační přenos vztahových problémů rodičů z orientační rodiny do rodiny prokreační, kterou si jejich děti zakládají samy a ve kterých se tyto vztahové problémy opakují. Za zajímavé považuji porovnání tří skupin. První skupina jsou rodiny, jejichž rodiče mají závažné vztahové problémy, v důsledku kterých dojde k rozvodu manželů a dítě je vychováváno v neúplné rodině. Druhou skupinou jsou rodiny, ve kterých rodiče taktéž trpí závažnými vztahovými problémy, ale setrvávají ve svazku manželském a dítě vychovávají v úplné rodině a třetí skupinu tvoří rodiny, kde rodiče nemají žádné závažné vztahové problémy, žijí v harmonickém vztahu a své děti vychovávají v úplné rodině. Kvantitativním výzkumem by se porovnával vliv vztahu rodičů (kladný/negativní) například dopad rozvodu na dítě.

ZÁVĚR

Pro současnou rodinu je stále typičtější soužití nesezdaných párů, které se společně starají o své potomky. Přesto velké množství párů stále uzavírá sňatek a formalizuje tak svůj vztah. Jak uvádějí statistiky, zhruba polovina manželství končí rozvodem. Tento stav je chronickým stresorem pro rodiče i pro děti. Rozpadem rodiny, která je základem pro zdravý vývoj a výchovu jedince, ztrácí dítě vzor některého ze svých rodičů, což ho poznamenává po zbytek života. Následky rozvodu se pak promítají do dalšího života a fungování jedince, zejména dětí. Vzorce chování, které si dítě odnáší z orientační rodiny, pak velmi často uplatňuje i v rodině, kterou samo zakládá. Stejně jako je poznamenáno rozvodovým řízením rodičů a tím, jak spolu rodiče komunikují a fungovat po ukončení manželství, se proměňuje i život v neúplné rodině. Tato náročná situace může nabourat vztahy v nukleární rodině, může je ale také posílit či proměnit. V každém případě jde o výrazný zásah do života všech členů rodiny a nutně dochází k proměně života, hodnotového systému, komunikace a vzorců chování v nejužších vztazích i vzhledem k širšímu sociálnímu okolí.

Ve své diplomové práci jsem se věnoval problematice příčin rozvodu manželů a jeho vlivu na děti školního věku. Cílem diplomové práce bylo zmapovat příčiny rozvodu manželů a jeho vliv na děti školního věku v oblasti komunikace. Z výzkumného šetření vyplývá, že rodiče respondentů měli vážné vztahové problémy, ať už to bylo fyzické násilí, alkoholismus či nevěra jednoho z partnerů, které vyústili v rozvod rodičů. Zbývající část respondentů uvedla, že jejich rodiče či rodiče partnera nejsou rozvedeni, ale zároveň přiznali, že mezi nimi docházelo k vážným konfliktům, které měly stejný základ jako u předchozí skupiny rozvedených rodičů. Naprosto stejné vztahové problémy a následné příčiny, které vyústily k rozvodu, měli i všichni naši respondenti ve svých prokreačních rodinách, kde bylo možné vidět transgenerační přenos.

Vedle příčin rozvodu jsem se ve svém výzkumném šetření zaměřil také na komunikaci s dětmi školního věku. Z výsledků výzkumu vyplynulo, že je velmi úzká souvislost mezi celkovým průběhem rozvodu a komunikací s dětmi v nově vzniklé neúplné rodině.

Z výše zmíněného vyplývá, že cíl diplomové práce se podařilo naplnit.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BAKALÁŘ, Eduard, Martina NOVÁKOVÁ a kol., 1996. *Průvodce rozvodem*. Praha: NLN. ISBN 80-7106-157-3.
- [2] BAKALÁŘ, Eduard, 2006. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-1089-2.
- [3] BAKOŠOVÁ, Zlatica, 2011. *Sociálna pedagogika jako životná pomoc*. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava. ISBN 978-80-969944-0-3.
- [4] GAVORA, Peter, 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-79-6.
- [5] GIDDENS, Anthony, 2012. *Sociologie*. Praha: Argo. ISBN 978-80-257-0807-1.
- [6] HENDL, Jan, 2005. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-040-2.
- [7] JANÁČKOVÁ, Laura a kol., 2008. *Nevěra a její zvládnání*. Praha: Maxdorf. ISBN 978-80-7345-155-4.
- [8] KIRSHENBAUM, Mira, 2009. *Nevěra*. Brno: Computer Press. ISBN 978-80-251-2197-9.
- [9] MATĚJČEK, Zdeněk, 1992. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. ISBN 80-04-25236-2.
- [10] MATĚJČEK, Zdeněk, 2007. *Co děti nejvíc potřebují*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-272-0.
- [11] MATĚJČEK, Zdeněk, 1986. *Rodiče a děti*. Praha: Avicenum, zdravotnické nakladatelství. ISBN 80-011-86.
- [12] MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH, 1992. *Přestali jste být manželi, ale zůstáváte rodiči*. Praha: H&H. ISBN 80-85467-53-4.
- [13] MATĚJKOVÁ, Erika, 2009. *Řešíme partnerské problémy*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2338-9.
- [14] MATĚJKOVÁ, Erika, 2007. *Jak řešit konflikty a problémy v partnerských vztazích*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1832-3.
- [15] MATOUŠEK, Oldřich, 2003. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-549-0.

- [16] MIOVSKÝ, Michal, 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada. ISBN 80-247-1362-4.
- [17] NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ, 2007. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1449-3.
- [18] PELTOVÁ, Nancy, 2001. *Umění porozumění*. Praha: Finidr. ISBN 80-7172-564-1.
- [19] PRŮCHA, Jan, 2011. *Dětská řeč a komunikace – poznatky vývojové psycholingvistiky*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3181-0.
- [20] PRŮCHOVÁ, Bohumila a Tomáš NOVÁK, 2007. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1447-3.
- [21] PRŮCHOVÁ, Bohumila, 2002. *Slušný rozvod*. Brno: Era. ISBN 80-86517-25-X.
- [22] SCHUTZENBERGER, Ancelin, 1998. *The ancestor syndrome. Transgenerational psychotherapy and the hidden links in the family tree*. New York: Brunner – Routledge. ISBN 978-0415191876.
- [23] SMITH, Heather, 2004. *Děti a rozvod*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-906-2.
- [24] STRAUSS, Anselm L a Juliet M CORBIN, 1999. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert. ISBN 80-85834-60-X.
- [25] ŠMOLKA, Petr, 2003. *Nevěra pro podváděné i podvádějící*. Praha: Grada. ISBN 80-247-0397-1.
- [26] ŠPAŇHELOVÁ, Ilona, 2010. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3181-0.
- [27] ŠPAŇHELOVÁ, Ilona, 2009. *Komunikace mezi rodičem a dítětem*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2698-4.
- [28] ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ, 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.
- [29] VÁGNEROVÁ, Marie, 2000. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-308-0.
- [30] VENGLÁŘOVÁ, Martina, 2008. *Průvodce partnerským vztahem*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2054-8.

- [31] WARSHAK, Richard, 1996. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-089-8.
- [32] WARSHAK, Richard, 2003. *Rozvodové jevy*. Praha: Triton. ISBN 80-7254-439-X.
- [33] Zákon č. 94/1963 Sb. o rodině.

Elektronické zdroje:

- [34] Český statistický úřad: *Rozvodovost* [online]. 14.1.2014 [cit. 2014-01-19]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>

SEZNAM OBRÁZKŮ

<i>Obr. 1 – Paradigmatický model.....</i>	56
---	-----------

SEZNAM TABULEK

<i>Tab. 1 - Seznam vzniklých kategorií</i>	<i>47</i>
--	-----------

PŘÍLOHA P I: ŽÁDOST O ROZHOVOR

Žádost o rozhovor

Vážený pane/ vážená paní,

Jmenuji se Bc. Daniel Pluhař, jsem student II. ročníku magisterského studia na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně, oboru sociální pedagogika.

Tímto Vás chci požádat o poskytnutí rozhovoru. Tyto získané informace mi budou zdrojem informací pro diplomovou práci, která se zabývá problematikou dopadu rozvodu manželů na děti školního věku.

Tyto získané informace budou sloužit pouze pro výzkumné účely mé diplomové práce. Zároveň Vám mohu slíbit, že při zpracování poskytnutých informací budou dodrženy zásady na ochranu osobních údajů a taktéž Vám bude zaručena anonymita.

Děkuji Vám

Bc. Daniel Pluhař

PŘÍLOHA P II: SOUHLAS SE ZPRACOVÁNÍM OSOBNÍCH ÚDAJŮ

Souhlas se zpracováním osobních údajů

Poskytnuté informace budou součástí kvalitativního výzkumu diplomové práce. Součástí sběru dat je i osobní setkání, při kterém bude proveden polostrukturovaný rozhovor, který bude zpracován tak, aby byla zachována Vaše anonymita.

Svým podpisem stvrzuji souhlas s anonymním využitím poskytnutých informací pro zpracování kvalitativního výzkumu diplomové práce Bc. Daniela Pluhaře.

Respondent

.....

Bc. Daniel Pluhař

.....

PŘÍLOHA P III: OTÁZKY K ROZHOVORU

Jméno:

Věk:

Vzdělání:

Zaměstnání:

Rodinný stav:

Počet dětí:

- 1) Jsou vaši nebo rodiče manžela rozvedeni?
 - Víte, co bylo příčinou jejich rozvodu?
 - Měli nějaké vážnější problémy v jejich vztahu?
- 2) Jaké bylo Vaše dětství?
 - Jaký byl Váš vztah s rodiči?
 - Máte sourozence?
 - Jaký jste s nimi měla vztah?
- 3) Jaká byla ve vaší rodině socioekonomická situace?
- 4) Jak jste vycházela se svými vrstevníky?
 - Měla jste trvalejší kamarádský vztah v dospívání?
- 5) Jak jste vnímala situaci u vás v rodině před rozvodem?
- 6) Snažila jste se situaci v rodině zachránit?
 - Co pro to udělal manžel?
- 7) Kdy jste začali mluvit o tom, že se rozvedete?
 - Co bylo tím mezníkem, že jste si řekli, tak už dost?
- 8) Jaká byla hlavní příčina Vašeho rozvodu?
 - Jaký byl průběh Vašeho rozvodu?
- 9) Jak rozvod vnímaly děti?
 - Byly děti přítomny případným hádkám, dohadům mezi Vámi?
- 10) Jaká byla mezi Vámi a dětmi komunikace před rozvodem?
 - Jaký měl otcem vztah s dcerami před rozvodem?
 - Změnil se jejich vztah po rozvodu?
 - Jaký byl Váš vztah s dcerami před rozvodem?
 - A po rozvodu?
- 11) Změnila se nějak komunikace po rozvodu?
 - Jsou témata, o kterých se po rozvodu nebavíte?
 - Našli jste spolu nová témata, o kterých jste před tím nehovořili nebo nedokázali hovořit?

PŘÍLOHA P IV: OTÁZKY K ROZHOVORU

Jméno:

Věk:

Vzdělání:

Zaměstnání:

Rodinný stav:

Počet dětí:

- 1) Jsou vaši nebo rodiče manžela/manželky rozvedeni?
 - Víte, co bylo příčinou jejich rozvodu?
 - Měli nějaké vážnější problémy v jejich vztahu?
- 2) Jaké bylo Vaše dětství?
 - Jaký byl Váš vztah s matkou?
 - A vztah s otcem?
 - Máte sourozence?
 - Jaký jste s nimi měl(a) vztah?
- 3) Jaká byla ve vaší rodině socioekonomická situace?
- 4) Jak jste vycházel(a) se svými vrstevníky?
 - Měl(a) jste trvalejší kamarádský vztah v dospívání?
- 5) Jak jste vnímala situaci u vás v rodině před rozvodem?
- 6) Kdy jste začali mluvit o tom, že se rozvedete?
 - Co bylo tím mezníkem, že jste si řekli, tak už dost?
- 7) Snažil(a) jste se situaci v rodině zachránit?
 - Co pro to udělal manžel/manželka?
- 8) Jaká byla podle Vás hlavní příčina Vašeho rozvodu?
 - Myslíte si, že manžela/manželka je stejného názoru?
 - Jaký byl průběh Vašeho rozvodu?
- 9) Jak rozvod vnímaly děti?
 - Byly děti přítomny případným hádkám, dohadům mezi Vámi?
- 10) Jaká byla mezi Vámi a dětmi komunikace před rozvodem?
 - Jak s dětmi komunikovala manželka/manžel?
 - Jaký jste měla s dětma vztah před rozvodem?
 - A po rozvodu?
 - Jaký měl otcem s dětma vztah před rozvodem?
 - A po rozvodu, změnil se nějak?

11) Změnila se nějak komunikace po rozvodu?

- Jsou témata, o kterých se po rozvodu nebavíte?
- Našli jste spolu nová témata, o kterých jste před tím nehovořili nebo nedokázali hovořit?

PŘÍLOHA P V: PŘEPIS ROZHOVORU

Paní Alena

1) Jsou vaši nebo rodiče manžela rozvedeni?

Manželovi rodiče jsou rozvedeni. Maminka se znovu provdala a otec se znovu oženil a jsou v kontaktu.

- **Víte, co bylo příčinou jejich rozvodu?**

Ehm... příčinou rozvodu bylo to, že si matka našla přítele a alkohol u otce.

- **Měli nějaké vážnější problémy v jejich vztahu?**

Ano, jak jsem již řekla. U otce nadměrné pití alkoholu a matka si tedy našla nového partnera, což vedlo k jejich následnému rozvodu.

2) Jaké bylo Vaše dětství?

Moje dětství bylo jako každá jiná běžná rodina, rodiče vlastně nejsou rozvedení, žijí spolu už asi 30 let...no ehm. Když já mám 45 let, tak asi spolu žijí déle, že? ...hahaha Takže dětství byl úplně normální, běžné problémy, starosti.

- **Jaký byl Váš vztah s rodiči?**

Tak já si myslím, že s oběma jsem měla a mám doteď dobrý vztah, že si rozumíme, můžeme..., můžu se jim normálně svěřit, řešit s nima problémy. Pomáhají mi samozřejmě když je potřeba, tak pomáhají s hlídáním dětí a tak podobně.

- **Máte sourozence?**

Mám mladší sestru, o 4 roky mladší, která nebydlí tady v Kroměříži, ale stýkáme se často.

- **Jaký jste se sestrou měla vztah?**

Tak se sestrou mám pěkný vztah. Jako hodně jsme si blízky i přesto, že ona nebydlí v Kroměříži, tak se vidíme poměrně často. Navštěvujeme se, pořádáme společné dovolené, akce. Takže...máme k sobě hodně blízko.

3) Jaká byla ve vaší rodině socioekonomická situace?

Tak moje maminka je učitelka v mateřské školce, byla vlastně, rodiče jsou už oba v důchodu, takže maminka byla učitelka v mateřské školce a otec byl zaměstnaný jako úředník na městském úřadu. Takže taková střední vrstva.

4) Jak jste vycházela se svými vrstevníky?

Tak jak na základní škole, tak na gymplu a potom na tom vyšším nástavbovém studiu, tak jsme měli vždycky dobrý kolektiv. Kamarádů a kamarádek jsem měla hodně, některé vlastně... s některýma to od základní školy udržujeme až do teď. Spolu se pořád stýkáme, takže mám poměrně dost široký okruh známých od té základní školy až do teď.

- **Měla jste trvalejší kamarádský vztah v dospívání?**

Mám a měla jsem kamarádky, se kterými jsem se seznámila už na základní a vlastně doted' se stýkáme jako rodiny.

5) Jak jste vnímala situaci u vás v rodině před rozvodem?

No...jako velké napětí, stres, snaha to prostě nějak to ustát, aby dcery neviděly, že teda ta situace je až tak vyhrocená, že se to blíží k rozvodu a snaha jim to tak nějak ulehčit a ten rozchod.pro ně nějakým přijatelným způsobem prostě jim to nějak vysvětlit a ukončit tak, aby to pro ně nebylo moc vyhrocené, jako tam ta situace. Takže to bylo napětí a takový ten stres, ale spíš jako pro nás, jako pro rodiče. Tu mladší jsme se snažili toho ušetřit, jen co to šlo.

6) Snažila jste se situaci v rodině nějakým způsobem zachránit?

No tak začala jsem navštěvovat psychologa...tak jsme se snažili to řešit společně s manželem, tak jsem začala navštěvovat psychologa, manžel tam šel jednou s tím, že pak řekl, že jako on pomoc nepotřebuje, ale já jsem tam ještě nějakou dobu docházela i po rozvodu, abych se s tím jako nějak vyrovnala aale primárně jsme tam šli s tím, že bysme chtěli to manželství ještě nějakým způsobem zachránit, ale bohužel to... nešlo.

- **Co pro to udělal manžel, aby udržel rodinu pohromadě?**

No šel jednou k tomu psychologovi, což považoval ze své strany za dostačující krok k tomu...ehm, že pro to něco udělal, no a v podstatě nic...nic dalšího, no.

7) Kdy jste začali mluvit o tom, že se rozvedete?

Asi po roce a půl, kdy manžel neukončil známost, kterou měl již delší dobu, tak jsem mu navrhla, že si k soudu podán návrh na úpravu styku k dětem a žalobu o rozvod, takže i toť toto, že měl známost, tak svým způsobem vedlo k tomu, že odmítal navštěvovat poradnu, nebo se snažit to nějak řešit, takže.... Tak si rok a půl po tom, co jako řekl, že někoho má, tak jsme to začali spolu řešit...rozvod a s tím úpravu poměru styku s dětmi.

- **Co bylo tím mezníkem, že jste si řekli, tak už dost?**

No mezníkem bylo to, že jsem zjistila, že manžel ten jeho vztah s druhou ženou po více jak roce a půl neukončil. On sice tvrdil, že se jako spolu nestýkají, ale.... pak se přiznal, že to tak není a po roce a půl, kdy já jsem se snažila pro tu záchranu našeho vztahu něco udělat, tak jsem zjistila, že jsem se v podstatě snažila jenom já a on ne. Takže když řekl, že to jako neskončilo, tak jsem začala podnikat kroky k tomu, abychom to naše manželství nějakým způsobem ukončili...takže jsem podala návrh na úpravu poměru a žalobu o rozvod... Manžel se odstěhoval vlastně....

8) Jaká byla hlavní příčina Vašeho rozvodu? Nevěra ze strany manžela?

Tak podle mě ano.

- **A podle manžela?**

Podle manžela to bylo proto, že jsem neměla tolik času se mu věnovat. Podle něho jsem se mu nevěnovala....nezajímala jsem se o jeho záliby a tak dále, takže... jsem si myslela, že mu věnuju míň času než dětem, což je pravda...takže to byl, to byl prostě jeho důvod a můj důvod byl ten, že si našim přítelkyni a nehodlal tu známost ukončit, i když to teda... nějakým způsobem slíbil a neukončil ho. Takže každý máme nějaký ten svůj důvod toho, proč jsme se rozvedli...každý ho máme jiný.

- **Jaký byl průběh Vašeho rozvodu?**

No tak protože jsme to nějak rok a půl řešili, že manžel tu známost nějak ukončí, já jsem chtěla, aby to prostě nějak ukončil a případně i změnil zaměstnání, tak jako...tak rok a půl jsme to řešili a já jsem se smiřovala s tím, že ... že je tam ta možnost, že to manželství skončí nakonec tím rozvodem, takže v podstatě ten konec, skutečný rozchod nastal, tak když se manžel odstěhoval ke své přítelkyni, tak už ten konce nebyl pro mě tak psychicky náročný, protože jsem měla spoustu času na to, se s tím nějakým způsobem vyrovnávat. Připravovat na to děti, žeže jako vlastně odejde, takže už to nebylo... nebylo s tím, že bysme se hádali, nebo tam byly nějaký častější výměny názorů, ale v klidu jsme se domluvili, že se odstěhuje....on se odstěhoval, dohodli jsme se i na tom, že děti zůstanou se mnou a on bude platit výživné....takže vlastně v té...komunikaci jsme neměli problém si jako sednout a domluvit se. Vyřešit všechno to, co se okolo toho bylo jako potřeba.

9) **Jak rozvod vnímaly děti?**

Tak protože ony... tak jako první jejich reakce byla, že jako přijdou o tatínka... případně o maminku, jako o rodiče...jako o tu rodinu jako takovou. Vlastně ony nikdy nepocítily to, že mezi náma byly nějaké problémy a když nastaly, tak jejich první reakce byla ...nebo když tedy evidentně zjistily, že nějaký problém je, protože já jsem to nedokázala, nedokázala skrýt, že to je úplně v pořádku mezi náma, tak....tak jejich první reakce byla takové, že jako nechtějí, abysme se rozcházel, že chtějí maminku a tatínka, kteří je mají rádi a tak dále...a to jako, že chtějí rodinu udržet, ale když viděly, jak se ke mně manžel chová, v podstatě i za cenu nějakého ponižování jsem se snažila to udržet, tak....tak vlastně za mnou přišly, že jako možná by bylo lepší, aby odešel. Abych se jako netrápila....takže taková ta primární reakce byla, prostě...prostě, že nechtěly, abychom se rozešli, protože nechtěly o nás přijít, ale tím, jak jsme to pořád dlouho řešili...jak se manžel vyrovná s tím ukončením té známosti, nebo ..jestli ji ukončí nebo neukončí a do jaké míry já to budu tolerovat, tak vlastně, že to trvalo ten rok a půl, tak jako ony viděly, že já se snažím jenom já a nakonec to dopadlo tak, že za mnou přišly a řekly, že pro ně bude lepší, když tatínek bude bydlet jinde a budem spolu normálně vycházet a nebudem se navzájem trápit. Protože ony to vnímají hrozně...hrozně špatně tu situaci a ten vztah, který jako mezi náma, mezi náma byl. Takže nakonec vlastně ony tak trošku přispěly k tomu, že my jsme se nakonec rozhodli k tomu, že jsme to nějak uzavřeli.

• **Byly děti přítomny případným hádkám, dohadům mezi Vámi?**

Nebyly, ne, nebyly, protože když my jsme se to snažili řešit, tak jsme se bavili bez jejich přítomnosti, prostě, aby se toho neúčastnily. Nevěděly ten obsah...jako úplně celý a všechny ty důvody....jako proč se teda rozcházíme, že vlastně až jsme se rozešli, tak teprve teď po tom rozvodu jim pomalu začínáme, se začínáme o všech těch důvodech...proč se to stalo a proč to vyústilo v ten rozvod.

10) **Jaká byla mezi Vámi a dětmi komunikace před rozvodem?**

Bavili jsme se v podstatě o všem...myslím si, že jsme si rozuměli, jako dobře... jako že ony chodily víc za mnou, když potřebovaly se z něčím svěřit a něco řešit a myslím si, že jako, ale jako v té době, před tím rozvodem, tak měly takovou tu tendenci...jako mě chránit a pomáchat a jako tím na druhou stranu hodně vypsely. Najednou jsme je tím trošku dotlačili k tomu, že se musely chovat trochu dospěleji... než jako byly doposud zvyklý.

Najednou ony prostě...začaly to vidět, ten svět okolo sebe, trošku jinak i ty vztahy a tak je to trošku postrčilo k tomu, že tady to začaly vnímat trošku dospělejším pohledem a tu situaci, musely se v ní trošku začít orientovat, protože když viděly, že tu rodinu jako neudržíme, tak musely začít to trošku jako řešit i s náma a samozřejmě, že se i ptaly a chtěly vědět, jako když viděly, že to asi skončí tím, že se manžel odstěhuje...nějakým způsobem jsme jim to museli říct tak, aby to nebyla rozhodně lež, ale ani aby to nebyla ta drsná pravda, která by je hodně bolela, že jako když už to bylo definitivní, tak jsme se snažili to zaobalit tak, aby to nějak přijaly a aby to pro ně nebylo nějak zdrcující atakže to vzaly, takže to vzaly docela dobře a teď v podstatě už jako se ani neptají, jako jestli se k sobě někdy vrátíme, nebo ne, už to přijaly jako fakt, že jsme rozvedení a každý si žijeme svůj život a ...tím, že spolek normálně komunikujeme a nemáme problém se setkávat všichni, tak ony to tak nějak normálně přijaly docela dobře.

- **Jaký měl otcem vztah s dcerami před rozvodem?**

Tak...on se víc věnoval té mladší dceři, ta starší v podstatě měla těch 15 – 16 let, to byla ta puberta, která už měla víc takových těch zájmů a kamarádky a ...už s tím otcem toho času tolik netrávila, takže on se věnoval té mladší, protože i ta mladší to o něco hůř to všechno snášela, ten jeho odchod, ale protože se jí dál věnoval, snažil se věnovat a vynahrazoval jí to, že teda s náma už není, tak přes ten týden, tak nakonec se s tím smířila nad očekávání dobře, takže vztahy měli, vztahy měli v podstatě takový pěkný, ale museli se spolu přizpůsobit tomu, že spolu netráví už tolik času.

- **Změnil se jejich vztah po rozvodu?**

Nezměnil. Nezměnil se....nezhoršil ani nezlepšil. On byl dobrý, nebylo tam nic, co by mohlo být lepší, byl takový jako standardní ale...hlavní je, že se jako nezhoršil, protože oni už teď, jako v době už toho rozvodu věděli, že jako odchází kvůli někomu jinému, že je to kvůli tomu, že má nějakou tu přítelkyni, což by mohl být důvod k tomu, že by to začaly, začaly vyčítat jako mua a...začaly nesnášet tu jeho novou přítelkyni, se kterou by se setkaly, ale tím že viděly, že já to nehrotím a беру to jako že rádoby v klidu, tak ten jejich vztah zůstal takový, jaký byl před našim rozvodem a nepředhazují mi, že od nás odešel kvůli někomu jinému. Neřeší to...nezhoršil se ten vztah kvůli tomu. Prostě pochopily to, že má rád někoho jiného, že se to nezmění a že ani ony to nezmění....takže tak.

- **Jaký byl Váš vztah s dcerami před rozvodem?**

Můj vztah se naopak zlepšil. My jsme k sobě najednou měly blíž, protože tím, že jsme zůstaly samy, tak prostě jsem na ně měla opravdu víc času, jo, přestože si manžel myslel, že se mu nevěnuju, tak jsem se snažila co nejvíce času trávit s ním a věnovat se mu na úkor těch dcer, takže nakonec když jsme se rozvedli, tak si myslím, že ten můj vztah s něma se zlepšil, protože...protože najednou, já jsem ten člověk, který se nemusel dělit mezi ně a manžela...ale mohla jsem se jim věnovat víc a možná tehdy, kdy ony to potřebovaly, takže my teď ten vztah máme daleko...o něco lepší, daleko lepší můžu říct, daleko lepší, než jsme ho mívaly před tím, protože máme na sebe více času, máme víc času si sednout a povykládat si...

- **A po rozvodu?**

No je otevřenější. Ony se přestaly bát ptát se na určité věci, který je třeba zajímaly, který se týkaly toho rozvodu a těch důvodů a když viděly, že je ta situace u nás okolo toho rozvodu taková vyhrocená a ...byť jsme se nehádali, tak tam bylo jako velké napětí, tak se neptaly. Tak prostě se jenom snažily mi to ulehčit, ale ne tím, že jsme se o tom rozvodu a o těch okolnostech nějak bavily, ale jenom takovouto účastí, že byly při mně, že jsem věděla, že budou chtít zůstat se mnou a že to budeme chtít řešit nějakou tou formou úpravou styku s tím tatínkem....

11) Změnila se nějak komunikace po rozvodu?

No...jak se to vlastně všechno vyřešilo, tak se ta atmosféra trošku uvolnila a ony přestaly mít ty zábrany zeptat se na určité věci, které je zajímaly ohledně vztahu s manželem a i v podstatě jsme začaly řešit věci, které chtěly řešit už dřív, ale na které si tak nějak netroufaly, ale v momentě kdy jsme spolu začaly více komunikovat a zůstaly jsme samy, tak jsme se musely víc semknout a víc začít spoléhat na sebe navzájem...takže se otevřely i v jiných věcech.

- **Našli jste spolu nová témata, o kterých jste před tím nehovořili nebo nedokázali hovořit?**

No, možná jsou témata, která mě před rozvodem až tak nezajímala, nebo byly pro mě tabu ve věci jim říct nebo neříct proč tatínek odchází, protože jsem jim nechtěla lhát a taky jsem jim nechtěla říct úplnou pravdu, že má někoho jiného, protože jsem nechtěla, aby to nějak negativně ovlivnilo tu jejich komunikaci v budoucnu...takže v tom u té mladší dcery, která byla v té době na základní škole a ta straší končila základní školu a měla jít na

gymnázium, tak tak jako se v tom orientovala trošku líp, tak jsem v tom nemusela úplně zdůvodňovat a na toto nějaký extrémní vliv ve škole, jako ve vztazích mezi mezi jako vrstevnicích nemělo, ale u té mladší ano, tam se zrovna třeba právě v době, kdy jsme se rozešli a manžel se od nás odstěhoval a ona z toho jejího bezstarostného dětství se dostala do reality dospělých, že ...jako její rodiče se rozešli a ona prostě už....musí řešit jiné věci, jako by starosti, jo? Ne jenom školu a takový ty , jako běžný rodinný život, ale to co je pro ni možná nepříjemný. U ní jsem si myslela, že to by mohlo mít vliv na prospěch...na... na to její chování k okolí, že se třeba stáhne a uzavře se do sebe nebo bude spíše takový jako....protože ona je spíše introvert, protože ona začne mít problémy v té komunikaci a zrovna u ní právě například ve škole, já jsem to neřekla učitelce, že se manžel odstěhoval a řekla jsem si, že pokud by to na ní mělo mít negativní vliv, tak mi to učitelka řekne a....asi po půl roce jsem třídní učitelce řekla, že jako žijeme samy a ona mi jako řekla, že to jako ví, že ji asi ta dcera nějakým způsobem sdělila, ale to jako paradoxně to na ní mělo vliv spíše pozitivní v tom, že musela, že začala víc být otevřená vůči těm svým vrstevníkům a tomu okolí. Začala víc komunikovat s tím okolím, pak vlastně ijako v té sociální sféře, jako opravdu mezi těma vrstevníkama, že jako tak nějak najednou vospěla,že přestala být taková ta dětská, ale najednou začala být taká více samostatnější co se týká té sebeobsluhy a takových těch věcí....takže u ní to zapůsobilo tak, že ji to posunulo někam dál, že ji to vyšvihlo někam jinam, protože už nebylo to opečovávaný děťátko od obou rodičů, ale musela přijmout tu realitu trošičku jinou...takže nakonec to dopadlo tak, že ji to prospělo, že to nemělo vliv třeba na to, že by se stáhla a zhoršil se prospěch a přestala komunikovat. Takže tady to dopadlo dobře...

Paní Božena

1) Jsou vaši nebo rodiče manžela rozvedeni?

Ne, ani jedni nejsou rozvedení.

- **Měli ve svém vztahu nějaké vážnější problémy, kdy jim například děti bránily v rozvodu?**

Nevím o tom, tak asi jako v každém jiném manželství jsou asi nějaké problémy, ale že by to mělo být řešeno rozvodem, tak to asi né. Nevím, já si to u nás nevybavuju aa rodiče

bývalého manžela, až tak neznám...jestli...to nevím, to nedokážu posoudit, odpovědět. Jsou ale zatím spolu až do teď.

2) **Jaké bylo Vaše dětství? Jak jste ho prožívala?**

Já si myslím, že normální. Naši se o nás starali, jezdili jsme na výlety, měli jsme zázemí pro koníčky, měli jsme zázemí pro školu...myslím tak jako...normální. Bez nějakých problémů.

- **Jaký byl Váš vztah s rodiči?**

Dobrý...s našim tátou kamarádský. Naše máma je takový trošku „generál“....(smích)...ale byl to vztah ve smyslu „rodič – dítě“, prostě jakási autorita tam byla a ta asi musí být a ...normální.

- **Máte sourozence?**

Ano. Jednoho.

- **Sestru?**

Ano, straší sestra o sedm let

- **Jaký jste se sestrou měla vztah?**

Rodina se schází pravidelně.

3) **Jaká byla ve vaší rodině socioekonomická situace?**

No tak vzhledem k té době...jak, jak... měli příjem oba dva rodiče, taková ta střední vrstva. Příjem měli oba dva. Ta doba byla trošku jiná, než je teď. Takže to se asi těžko posuzuje, ale....mohli jsme si dovolit....měli jsme byt, měli jsme auto, tak asi střední třída, ne? ...Normálně dovolený...ani neměli nějaké extrémně vysoký příjmy.

4) **Jak jste vycházela se svými vrstevníky?**

Normálně jsem se zapojovala do kolektivu. Neměla jsem ...tak asi jak všude, někdo člověku sedne a někdo nesedne, že jo...

- **Nějaké problémy ve vztahu?**

Ne, to ne.

- **Měla jste trvalejší kamarádský vztah v dospívání?**

Ano.

5) Jak jste vnímala situaci u vás v rodině před rozvodem?

Ehm...a v jakém časovém úseku před rozvodem? **Ještě než začaly problémy ve vašem vztahu, které vyústily k rozvodu.** Ty problémy, ale byly dlouhodobého charakteru, takže to se těžko definuje. Nebylo to jako bouřka z čistého nebe, bylo to postupné a to z ohledem na rozdílné životní názory a povahy obou....(smích)...se to stupňovalo. Jo...nevím, nevím...tak těsně před rozvodem byly ty vztahy napjatý...jo ta situace už byla vyhrocená, takže, ale těsně a to je asi tak všude...

6) Snažila jste se situaci v rodině nějakým způsobem zachránit?

Tak vždycky se snaží člověk...nějakým způsobem. Tak buď ustoupí, nebo to řešit, nebo to řešit domluvou, ale vzhledem na ty rozdílnosti povah a názorů, tam to prostě chvílku šlo, ale byla tam, byla tam, chvílku to šlo, ale pak se to stejně dostalo do toho stejného...že jsme spolu nemohli...žít. Situaci jsme řešili mezi sebou. Žádná speciální, jako poradu a tak, jsme neřešili.

• **Co pro to udělal manžel, aby udržel rodinu pohromadě?**

Ne nic. Ani jeden z nás nevyhledal pomoc odborníka. Možná nějaká úvaha tam byla, ale k její realizaci tam nedošlo. Jako že bysme to, že bysme to řešili nějakou tou poradnou, ale k tomu nedošlo. Problémy jsme řešili oba dva v rovině nás dvou.

7) Kdy jste začali mluvit o tom, že se rozvedete?

Tam byl vlastně prvotním...prvotní, nebo ne prvotní...ehm...poprvé to bylo....asi sedm let, tak tam byla první žádost o rozvoda....to jsme ještě ustáli a za rok a půl to byla druhá žádost o rozvod. To bylo poprvé z mé strany, kdy už jsem nevěděla, jestli ten náš vztah máš ještě smysl to dál udržet, jak....protože tam byly nějaké finanční, finanční nedohody, jo....kdy, kdy ...ehm...on mi nedával peníze jako řádně, nějaká nedůvěra, co se týče úvěrů a já nevím...prostě takový ty otázky do toho vnášely pořád, pořád takový jako...no, nesoulad, jako napětí a tak dál a ...ehm....spousta koníčků jeho, takže to se, to se stupňovalo tady...no.

• **Co bylo tím mezníkem, že jste si řekli, tak už dost?**

Ten náš vztah byl po celou dobu byl velmi emocionální, velmi emocionální, tak jako že na houpačce, prostě oba dva jsme byli dominantní osobnosti, takže každý...nechtěl moc ustupovat ze svých názorů, takže tam ty hádky probíhaly od prvopočátku ...jo...a to se nabalovalo, ty problémy se kumulovaly...a...a...prostě poprvé jsem tu žádost podala, já,

kdy jsem nevěděla, jestli to má smysl nebo ne. Podruhé jsem to také podala já, ale to už bylo po dohodě....To už jsme se na tom shodli oba dva, že teda ano, že se rozvedeme...kdy on už nebyl, už nebyl před tou žádostí, já nevím, pár měsíců už s námi ani nebydlel...a...před tím ještě pár měsíců už ani nejevil zájem o společný, společný soužití s rodinou. **Jaký byl váš důvod vzít tu žádost o rozvod zpět?** To bylo s ohledem na tu dceru, že to ještě zkusíme. A byly tam samozřejmě i, i majetkové záležitosti jako byla hypotéka, takže se to těžko jako potomChtěli jsme to prostě ještě zkusit, že....

8) Jaká byla hlavní příčina Vašeho rozvodu?

Ehm...hlavní důvod bylo, už jako bylo, že jsme spolu nežili. Jo, jako že on s náma.... Já si myslím, že pořád to prvotní je, že tam byl takový rozdíl těch povah a názorů a a pohledů na život, kdy on chtěl žít jinak, než já a zodpovědnost jinak posuzovaná, že, že on byl takový lehkomyšlný. Já jsem to už těžko jako snášela a pak když jsou tam ty hádky, tak už se ti lidi jako odcizují....odcizují, že tam užpřestala být snaha z obou stran to udržovat dál. Došlo to k tomu vlastně, že on si pak našel přítelkyni a ...no to už bylo si myslím, že to už byla taková ta konečná fáze.

• A podle manžela, byl by stejného názoru?

Myslím si že jo, myslím si že, že jsme spolu prostě nedokázali, s ohledem na rozdílnost povah, žít. Přizpůsobil se navzájem...

• Když jste měli tak rozdílné povahy, proč jste vstupovali do svazku manželského?

...(smích)...Protože ta známost byla krátkodobá a vlastně a....došlo, došlo k otěhotnění...takže tam byla svatba z tohoto důvodu. Jo, že jsme se neznali až tolik...

• Jaký byl průběh Vašeho rozvodu?

Průběh byl takový...tak ty emoce tam samozřejmě hrají svoji roli, ale snažili jsme se jako o dohodu. Nedělali jsme si žádné až tak naschvály. I při tom majetkovém vyrovnání, i když je tam je tam někdo, kdo, kdo to cítí jako nespravedlivě, ale ...snažili jsme se to vyřešit rychle všechno a už aby to bylo ukončené. Takže...samozřejmě emoce nebo nějaký jako že...vyjasňování názorů to jako ano, ale, ale myslím si, že když se dívám kolem sebe, tak, tak ten rozvod proběhl klidně. Ve srovnání s ostatními, jaký naschvály si jako lidi dokážou mezi sebou udělat, tak, tak to proběhlo klidně.

9) **Jak rozvod vnímala dcera?**

Tak určitě vnímalo to napětí v rodině, protože to bylo dlouhodobější a ty hádky taky občas slyšela...takže, takže asi to snášela, snášela těžko. Bylo na ní vidět, že je jí to líto, že je smutná. Naštěstí tam nebylo to, že zhoršení prospěchu, nebo nějaké takové psychické problémy tam nebyly.

- **Byla dcera přítomna případným hádkám, dohadům mezi Vámi?**

Některým ano. V té poslední fázi byly hádky velmi časté

10) **Jaká byla mezi Vámi a dcerou komunikace před rozvodem?**

Mezi mnou a dcerou? **Ano.** Dcera měla....ehm....osm let, takže s ohledem na ten věk jsem se jí to snažila nějakým přijatelným způsobem vysvětlit. Samozřejmě jako nějak dopodrobna jsme to neřešili nikdy... to ani nejde, to dítě je... takže s ohledem na věk jsme se jí to snažili vysvětlit. Myslím si, že i bývalý manžel se snažil tak nějak mluvit. Můj vztah s dcerou byl kamarádský... samozřejmě s ohledem na ten věk, že jo. Úplně otevřeně to ne, ale kamarádský....ano.

- **Jaký měl otcem vztah s dcerou před rozvodem?**

Myslím si že, myslím si, že více se jí začal věnovat až po tom rozvodu...že více času s ní strávil až, až po tom rozvodu, než před tím rozvodem. Před rozvodem byl ten jeho pohled o tom, že matka se má věnovat dítěti a otec, otec se věnuje práci a zajišťuje rodinu a že...myslím si, že časově, po této stránce, moc. Ano, ale po této stránce se jí začal, věnoval víc až po rozvodu.

- **Změnil se vztah otce k dceři po rozvodu?**

Postupně se jí to snažil vynahradiť...postupně jí věnoval více času. Já nevím, sportovní aktivity nějaké...finančně, finančně se jí věnoval hodně, ano. A věnuje, protože ona má finančně hodně náročného koníčka, že takže po této stránce, ano...se jí věnuje dostatečně. Ale hledali po tom rozvodu nějakou tu cestu, tam...hledali, protože ona byla v tom věku tam, že se jí to nelíbilo, že táta odešel, jo, takže tu cestu si k ní hledal. Chvilku to trvalo, že...že si musel najít cestu. Vztah k ní má nyní, myslím si, že bližší, než, než vůči mně, protože jí umožňuje...ehm...realizovat se, tak jak ona chce, co se týká koníčků. Podporuje ji se vším všudy, hlavně tedy finančně, takže ji vychází ve všem vstříc, kdy, kdy pak ona, myslím si, že možná ztrácí tak nějak jako...ehm...jak to říct, ztrácí, nebo neuvědomuje si teď v současné době, jak to, co všechno ty peníze, že to jako nevnímá a bere to k tomu, že

vlastně má otevřenější vztah, kamarádský, víc ke svému otci, který po ní nechce žádné povinnosti...který se s ní de facto baví, vezme ji, vezme ji plavat, vezme ji na ty tréninky, vezme ji na závody. Umožní ji tohle to všechno a neřeší s ní žádné povinnosti a to jak školní, tak, tak povinnosti vyplývající už z běžného života. Tak ten vztah je určitě otevřenější na té druhé straně (směrem k otci), než se mnou. Která doma chce nějaký ten řád, chce aby to dítě už v 15 letech mělo nějaké povinnosti a mělo nějakou odpovědnost za, za ty své povinnosti, které má splnit ...a....a to tam teď prostě není.

- **Změnil se Váš vztah s dcerou po rozvodu?**

Myslím si, že ne. Rozvodem určitě ne. Změnil se až nyní, teď. Myslím si, že....tak my jsme byly na sebe vázaný hodně...takže, tam nám to zůstalo, tam to zůstalo tak, tak... Myslím si, že teď jsme ve vztahu ne kamarádském, ale ve vztahu matka-dcera, protože ten náš kamarádský vztah se změnil, už není vůči mně tak otevřená. Je to právě díky tomu, že, že já jsem v uvozovkách ten zlý člověk, který vyžaduje nějaký povinnosti, kdežto táta je ten hodnej, kterej ji umožní to, to co ona chce. Ať už, ať už přes ten koníček, i přes dovolený, přes nějaký ...já nevím, její další potřeby. To se týká oblečení, elektroniky a tak dál. Ten náš vztah se nezměnil hned po rozvodu, ale až po pár letech po rozvodu. Možná se to změnilo i s ohledem na ten věk, který ona teď prožívá, že jo, je v pubertě. Je to v té revoltě osobní, kdy ona si tak dokazuje kdo co může....

11) **Změnila se nějak komunikace po rozvodu?**

Ehm...dcera v tomto nebyla nikdy až tak otevřená, že by komunikovala, že by, že by, jako na nám...ehm... ona popovídala, co bylo ve škole, co se jí líbilo, co se jí nelíbilo, ale až nějaké problémy, nebo jestli měla nebo neměla. Ona je spíš zaměřená na ten svůj koníček, takže, takže z pohledu toho, jako ta otevřenost v tomto byla asi větší ...aa ... Jaká byla ta otázka? **Zda se změnila vaše komunikace po rozvodu.** Ne, z mé strany se nezměnila. Myslím si, že mezi námi dvěma se komunikace až tak ..ehm... nezměnila, ne. My jsme řešili pořád to, co průběžně bylo potřeba a po, jako popovídala to, co bylo ve škole, co se stalo, co se nestalo...ale nikdy nebyla otevřená v tom, že by popisovala jako co se v ní děje uvnitř, jak ona vnímá tu situaci. Úplně co se stalo když byla s tátou a tak dál, tak to tedy ne. Tohle to až tak otevřeně nikdy nebylo, až to bylo, až až ji to hodně trápí, to je dodnes, nějaký problém, tak, tak, pak začne o něm mluvit. Jo, co se týče třeba, já nevím, vztahu s tím tátou, ale dnes už si to řeší i mezi....řeší sama.

- **Našli jste spolu nová témata, o kterých jste před tím nehovořili nebo nedokázali hovořit?**

Ne, ne, takto to nevnímám. Necítím to tak. Ona měla osm let, tak to je takto jako těžko, ne, ne. **Ta komunikace, témata, s dcerou se tedy nijak nezměnila.** Ne. Snažili jsme se všichni kolem, aby to nějak až tak moc nevnímala a nepocítovala a takže v tom...ehm...takže v tom nějaký ten zlom nevidím, že by ta komunikace nějak vybočovala. Buď se víc uzavřela nebo otevřela...Já jsem se s ní o tom moc nebavila...a jako když člověk samozřejmě viděl, že ji něco trápí, tak se jí zeptal, ale jak říkám, ona není až tak otevřená a řekne to až v momentu, kdy, kdy asi jí to hodně trápí. **Ehm, takže ten rozvod nebyl takový ten mezník, kdy jste se začali bavit o jiných tématech, která jste před rozvodem nechtěli a nebo nemohli probíhat, tak teď se o nich bavíte otevřeně?** Ne, ne, myslím si, že ne. Teď zas z pohledu té puberty, kterou právě prožívá, tak, tak je uzavřenější...(smích)...ale v době toho rozvodu ne, opravdu ne. Já jsem se ji snažila vždycky otevřenějako tak nějak tak říct, co se stalo, nebo proč jako spolu nemůžeme být s jejím tátou, ale jako s ohledem na ten věk zda to pochopila. Nevím, nevím, jak s ní komunikoval on, o tom jsme se moc nebavili, on mi toho moc neřekl. Já si myslím, že ji tím taky tak moc nezatěžoval, že jsme se snažili prostě ji zabavit, nebo, nebo bavit se s ní o všem možném, než o tom rozvodu, no, že, že tam Nevnímám to tak, že by ta komunikace byla nějaká otevřenější, nebo uzavřenější, že, že...

Pan Ctibor

- 1) **Jsou vaši nebo rodiče manžela rozvedeni?**

Tak...ehm...i má bývalá manželka, tak i já, oba jsme vyrůstali v úplné rodině, to znamená, že rodiče byli, nebyli rozvedení, měli jsme další sourozence. Oba rodičové, jak moji, tak i bývalé manželky, jsou doposud spolu...ehm...navštěvujeme se. Ehm...já mám tři sourozence. Bývalá manželka má dva sourozence, jako další.

- **I když tedy rodiče žijí spolu, měli nějaké vážnější vztahové problémy?**

Tak určitě, hodně, pamatuji si, že problémy byly. Docela často se hádali. My jako děti jsme to vnímaly, to je pravda....Jaké byly ty důvody hádek....myslím si, že dneska to už asi vím....protože o....otec se hodně věnoval zaměstnání amatka musela být vlastně

s náma s dětma, ještě navíc, mimo své vlastní zaměstnání. Takže asi takhle, proto. Možná tam byly nějaké ty žárlivé scény....to to až po čase tak člověku pomalu dochází.

2) Jaké bylo Vaše dětství, jestli si z něj nenesete nějaké trauma...?

Ne, to ne. Nebyli jsme týraní, nebyli jsme bití. Ehm...rodiče byli tak nějak přiměřeně přísní, takže....ehm....samozřejmě, že nějaká ta facka občas padla za nějakou tu špatnou známku, nebo za opožděný příchod, ale že bysme museli nějak doma extrémně dělat věci v nadstandardně a tak, to ne... Rodiče se s náma učili, otec se s náma učil. Jezdili jsme po výletech

- **Jaký byl Váš vztah s rodiči, pokud se můžeme podívat odděleně na vztah k matce a na druhou stranu k otci?**

Jo, jo, rozdíl tam byl. Otec měl větší autoritu, v té rodině. On byl takovej, takovej ten, který nebyl tak tolerantní jak matka. Jenom co si pamatuju, když mamka přijela z lázní, tak najednou to jako z nás opadlo. Museli jsme víc poslouchat a uklízet....takové ty věci.

- **Otázka sourozenců tu již byla zodpovězena**

Ano, mám dva sourozence. Jsme tři kluci.

- **Jaký jste měli mezi sebou vztah?**

Tak ten nejstarší to měl trošičku špatný v tom, že nás dostal jakoby na hlídání. Já jsem k němu měl blízko, takže jsem ho vlastně všude následoval. Se všema sourozencema se do dneška scházíme. Jsme jako rodina, rodina jako funguje.

3) Jaká byla ve vaší rodině socioekonomická situace?

No myslím si, že naši s těma peněžama celkem bojovali, že si tam hodně vypomáhali ze strany prarodičů, protože jinak to bylo složitý, to bylo kvůli tomu....Oba pracovali, samozřejmě, ale jestli to bylo tím, že neuměli hospodařit, nebo, nebo ...jsme měli větší nároky. To si zase nemyslím, že bysme měli jako nějaký nadstandard, to jsme určitě neměli.

4) Jak jste vycházel se svými vrstevníky?

Bezproblémové....myslím si, že jsem byl na tom, v tom vrcholu. I na základní škole, samozřejmě, že si člověk musel vydobyt nějaké to postavení...., ale já jsem byl takový ukecaný, takže já jsem to měl vždycky dobrý.

- **Přetrvávají některé tyto kamarádské vztahy až do současnosti?**

Jo, jo navštěvuju, s klukama ze školy se pravidelně vídáme, s některýma, nebo si aspoň napíšem třeba na Vánoce a...a je to takový....z vesnice ne, protože tam je to takový už odvařený....

5) Jak jste vnímal situaci u vás v rodině před rozvodem?

Tak toto si dobře pamatuji, že jsem to vnímal....pamatuji si to od začátku. My jsme se brali hodně mladí, vlastně to jsem měl 21 a manželka měla 20, jo....a...čekali jsme syna. Takže to si myslím, že to bylo....ale to je zase z pohledu dnešního, když vidím, že se žení v 21...kdy, kdy...ty....lidi, holky anebo aj ti kluci jsou nevyzrálí a připadá mi to, že nemůžu...nedokážu si přestavit, že by tak fungovali...ale za nás to tak asi trošičku...., ale bylo to unáhlený, určitě. Dneska bych asi uvažoval jinak. Ne, že by někdo z nás byl špatný, ale zřejmě to nebyl ten vhodný partner.

6) Byla ve vaší rodině nějaká snaha situaci zachránit?

Byla, protože ona se pak nějak šklubla a chtěla se mermomocí rozvádět. Byly na ní i tlaky od jejich rodičů a kdesi cosi, to jako ona, že...jako kdyby podlehla tomu tlakua...jako kdyby se to urovnalo, ale podala žádost o rozvod, takže nám už rozdělili, my jsem se už jako to dohodli na splacení peněz. Při tým, když dala žádost o rozvod, tak já jsem měl stanovený platit na děti, přitom jsme bydleli spolu, byli jsme manželé a já jsem ji už musel platit na děti, aby....ehm....aby to vlastně, protože to nebylo zrušené. No ona to stejně do roka opětovně podala tu žádost. My jsme se majetkově vyrovnali a rozvedli. To nemělo smysl. Já jsem prostě zjistil, že ona se mnou nechce být, že ona máněkoho jinéhoa...**Takže snaha ze strany manželky pro zachování rodiny nebyla?** Ne, moc ne. Určitě ne.

- **Co jste pro to udělal vy, abyste udržel rodinu pohromadě?**

Všechno... To, co ona neudělala, tak já jsem to udělal. Neměli jsme peníze, tak já jsem byl ten, který si hledal nové zaměstnání. Ona byla raději na mateřské. Chtěli jsme nový byt, tak jsme se přestěhovali tam, kde byly byty dostupnější. Ona pořád jezdila za svýma kamarádkama....

7) Kdy jste začali mluvit o tom, že se rozvedete? Co bylo tím mezníkem, že jste si řekli, tak už dost?

Já si myslím, že to přestěhování...když jsme koupili nový byt...to bylo...po...po osmi letech manželství.

8) Jaká byla hlavní příčina Vašeho rozvodu?

No tak...příčin asi bylo hodně. Tak...ona vlastně tím jak přestala pracovat, ona byla, my jsme byli svobodní, a když jsme se vzali, tak ona přestala pracovat, narodil se syn, pracoval jsem tím pádem jenom já, tak teď byla situace, otázka financí, zabezpečení rodiny, samozřejmě bydlení se muselo zajišťovat, takže to všechno se tak kupilo, že ona možná viděla, že někdo se má líp a my jsme se tím životem museli protloukat. Potřebovali jsme pomoc od rodičů, protože to nebylo jednoduché. Začali jsme tehdy v rozjezdovém domě, kde se postavily úplně nové domy, takže to byly funglovky, byly tam mladé rodiny s tím, že jsme museli doložit, že máme založené stavební spoření a že hodláme svou situaci řešit a že si do tří let pořídíme vlastní bydlení. Vlastně nehorázně, podle mě, proti vydělávaným penězům a..a...potom částkám za nemovitosti, to bylo takový celkem nedosažitelný, ale přesto všechno jsme si ten byt pořídili, ale ono to nějak pořád nefungovalo...Bylo, bylo to dobrý manželství, v pohodě, ale asi každý si myslím, že by si představoval něco jiného. **A jaká tedy byla konkrétní příčina vašeho rozvodu?** Úplně toho rozvodu...ona byla doma, nedělala....a...pak už mohla jít do práce, ale asi se tam moc nějak nehrnula a pak už začali takový...samozřejmě ty problémy jako že proč a tak....Ehm....chtěla další dítě, což já už jsem s tím jako nesouhlasil, ale nakonec jsem ...ehm...jako do toho šel. To znamená, že zase byla doma, nemusela pracovat, takže jsem to všechno táhnul sám. Já jsem změnil kvůli, kvůli práci, penězům i zaměstnání a ...ehm....pak jsme si chtěli najít nové bydlení a já jsme tedy změnil zaměstnání, s čímž tedy ona moc nesouhlasila, což byl tedy další konflikt, protože ona byla...za prvé, ona byla odtržena od svého...ehm....bývalého prostředí, kde vyrůstala od malička, stěhovala se jinam, takže tam pořád měla tendence dojíždět za kamarádkama...cosi....ehm...já jsem byl na škole, takže ona to vnímala, že jako celý týden se stará o děti a já si tam užívám, no takže ona si chtěla zase užívat o víkendu....tak dlouho se tam vracela, až si tam našla druhého chlapa. Ale hlavní příčina byla, že ona jako nechtěla, abych já měnil zaměstnání.

- **Jaká bude podle manželky příčina vašeho rozvodu?**

Tak to nevím, asi bude mít trošku jiný náhled, ale tohle to, to si pamatuju, že mi to pořád vytýkala, že jsem jako změnil zaměstnání.... Nevím proč.

- **Jaký byl průběh Vašeho rozvodu?**

Úplně v klidu. Na všem jsme se dohodli. Samozřejmě....já jsem ji dělal ústupky....ehm...dokonce jsme byli pochváleni u soudu....a....po ukončení toho manželství jsme se ještě takovým netradičním způsobem rozloučili....(smích).

9) **Jak rozvod vnímaly děti?**

No, na těch dětech šlo vidět, že...ten mladší byl ve školce a ten to těžce nesl, že tím pádem, jak začínají být vlastně ty předrozvodový stavy a to napětí se stupňuje. Jsou tam častý hádky, je tam hádání a vyčítání, takže tyti kluci to hodně vnímali...ehm....když jsme se třeba začali hádat, tak ten starší začal z ničeho nic bouchat dveřma, aby jako na sebe upozornil....a my jsme se museli uklidnit....ale jako, že bysme nějak, že bysme se ...ehm....rvali, jako fyzicky se napadali, tak to ne. Bylo to spíše takový hádání, takový to vyčítání, takový klasický...já bych řekl, to běžný, nic nenadstandardního, když se dva rozvádí...

- **Děti byly přítomny těmto hádkám?**

Nebyly tomu přítomny, jakože by byly, alev tom bytě se tomu nevyhly, takže občas....protože se to nějak nedalo korigovat. Nebylo to nic pravidelného, nebo moc častý, že by to muselo být, jako že sousedi by si toho všimli...tak to vůbec.

10) **Jaká byla mezi Vámi a dětmi komunikace před rozvodem?**

Bavili dobře.

- **Jaký jste měl vztah s dětma před rozvodem?**

No....děcka vždycky čekaly, až já přijdu dom a půjdu s nima, protože...jsem se jim věnoval jinak, než ta matka, protože ona se o ně starala po té stránce...ehm...uvařit, oprat, nachystat věci, ale třeba....nešla s nima ven, radši si lehla k televizi a dívala se na televizi, pospávala. Bylo hezky a kluci chtěli jít ven, sami by nešli, takže čekali na mě, abych je já vzal ven, až budu mít čas a tak jsme to navzájem doplňovali...

- **Změnil se jejich vztah po rozvodu?**

Ne....to vůbec. Ne, nezměnil se.

- **Jaký měla matka vztah k dětem před rozvodem?**

....tak starala se o ně. Měla je ráda, chtěla je, takže...věnovala se jim.

- **A po rozvodu?**

Ne. Já si myslím, žemy jsme neměli upravený styk po rozvodu, takže ona věděla, že ti kluci mě mají rádi a ona by jim v tom nebránila, takže jsme se na tom dohodli a nebyl problém a do teď to tak i je, že třeba za matkou jezdí každý týden....prostě chtějí, tak jedou. Má volno, oni chtějí, tak jedou. Pak pro ně jedu, teď už jsou větší, tak jedou třeba autobusem...Nevím, jestli se o ně už jinak stará, protože to oni už tam moc neříkají

- 11) Změnila se nějak komunikace po rozvodu?**

Ne, oni ten rozvod vnímali a věděli, že tím prvotním bylo...oni možná nevěděli, co se jako stane, ale jako něco, něco tušili a....vlastě začalo to pro ně být jasný, když se to utišilo, když byla ta rezignace...takový to vyrovnaní aa bylo to. Ona odjela bydlet k tomu svému novému příteli a oni se muselividěli...jako těžce to nesli, že prostě musí najednou bydlet jen s jedním z rodičů, v novém městě, nový kamarádi, partner manželky....Ona to jako tak nevnímala, ona vnímala jen sebe. Ona chtěla jít tam, kde je jí dobře a s kým chce být a ty děti ji moc tak nezajímaly.

- **Našli jste spolu nová témata o kterých jste před tím nehovořili nebo nedokázali hovořit?**

No tak čím jsou starší, tak si utváří svůj, svůj, svůj náhled na svět. Ten starší měl minulý týden osmnáct a prohlásil, že se od rozvodu vychovává sám. S mojí bývalou se scházíme. Já jejího partnera respektuji...kluci by chtěli být asi s náma všema, ale ono to nejde. Chtěli by být se mnou, mamkou i jejím novým partnerem, ale s každým zvlášť.

Paní Dana

1) Jsou vaši nebo rodiče manžela rozvedeni?

Moji rodiče nejsou rozvedeni, ale rodiče mého bývalého manžela byli rozvedeni.

- **Víte, co bylo příčinou jejich rozvodu?**

To...až tak nevím...já si myslím, že to bylo díky, protože oni jsou oba dva vysokoškolsky vzdělání, každý z nich má prostě...ehm...tatínek chtěl dosáhnout asi něčeho jiného, tak odešel do Dánska, vlastně...zůstal v Dánsku a ...já si myslím, že to takto bylo. On šel jakoby pracovně do...do Dánska studovat a tak dále a zůstal tam....

- **I když Vaši rodiče nejsou rozvedení, tak měli nějaké vážnější problémy ve vztahu?**

Ne, neměli. Já jsem nikdy nepoznala, že by se hádali. Takže pěkné...ehm.

2) Jaké bylo Vaše dětství?

Krásné...ehm...krásné. Úplně v pohodě, takový no. Žádné problémy. **Takové úplně normální dětství?** Hmmm...škola, kamarádi...neměla jsem žádné problémy. **Neprožila jste v dětství nic tak traumatizujícího, co by jste si nesla dál do svého života?** Ne, to ne.

- **Jaký byl Váš vztah s rodiči?**

Tak jako když to srovnám, teďkom chování syna a jeho chování ke mně a moje chování k mým rodičům, tak jsem s nima vlastně měla...že jsem si jich vážila, že jsem je prostě brala, jako svoje rodiče...takže jsem je respektovala..., ale samozřejmě že jsme měli i kamarádský vztah, jo, takže to bylo...ale uctívala jsem je jako rodiče. Uctívám je jako do teď. **Pokud bych se zeptal na váš vztah zvlášť k matce a k otci.** Tak matka je samozřejmě...dominantnější. Taťka je víc takovej kamarádskěj... (smích). Ona je lvice, takže musí mít vše pod kontrolou. Ona si vlastně zpracovala i tátu... (smích).

- **Máte sourozence?**

Ano, jednoho.

- **Jaký s ním máte vztah?**

Tak jako dobrý, ale akorát se moc nevidíme, kvůli zaměstnání, prostě časově. Jinak, když se potkáme, tak se spolu bavíme, jako když jsme byly malí, tak se spolu bavíme...**Navštívujete se například o vánocích nebo na oslavy narozenin?** Jo, to jo, to se setkáváme. Jak na Vánoce, tak i na narozeniny.

3) Jaká byla ve vaší rodině socioekonomická situace? Jednalo se o střední vrstvu, či jste měli v rodině finanční problémy?

Ne, to jsme neměli. Nic moc, ale vyžili jsme.

4) Jak jste vycházela se svými vrstevníky? Byla jste středem pozornosti, anebo jste byla ta, která seděla v koutě?

Spíš jsem byla ta, která seděla a poslouchala, co se děje kolem a tak...Já jsem měla spíš jako jenom jednu kamarádku, se kterou jsem jako hodně i doteďka mi to zůstalo, ale nebyla jsem tím středem, že bych jako bavila lidi, tak to tedy ne. Spíš jsem byla ta, která poslouchala a občas se přidala....a to jsem pořád stejně na tom.

- **Měla jste trvalejší kamarádský vztah v dospívání?**

Ano měla, z dětství, ale už se moc tak nevidíme, protože jsme každá na jiné straně republiky. Prostě já jsem tady a ona je v Praze. Ale když se s ní potkám, tak je to tak, jako když bych se s ní viděla včera, že(smích).

5) Jak jste vnímala situaci u vás v rodině před rozvodem? Váš rozvod byl jako blesk z čistého nebo, nebo ty problémy někde vznikly a začaly se postupně „nabalovat“?

No víte co, no já jsem byla spokojená relativně, ale tam šlo o to, že on už byl jednou rozvedený, takže já jsem si vzala už jednou rozvedeného muže a...to se mojim rodičům moc nelíbilo a v podstatě oni tomui z jeho strany, manželové, až tak nedávali šanci, že to dlouho vydrží. Jenže já jsem prostě byla zamilovaná a tak já jsem mu všechno omlouvala a on je o 13 let starší...ehm...prostě brala jsem to tak, že je to muž, se kterým budu až do konce svého života. **Ehm...** Ale on měl prostě takový....měl asi jiný nároky...ehm...jiné představy, já nevím. Nevím prostě jak on to bral. Ale já jsem to chtěla prostě udržet za každou cenu, až došlo k tomu, že to vyústilo tím, že jsme měli těžkou autonehodu a najednou se to začalo kazit. **Při té autonehodě...**On, víte co, on měl potřebu mít pořád nějaké ženský. **Ehm...** Já jsem byla věrná. Já jdu s ním, tohle to jsem nechápala,

on se otáčel za každou...a mně to dělalo zle. To bylo možná jediný, takový, co tam skřípalo. A po té autonehodě, to šlo úplně pryč. **Tou autonehodou se změnilo co?** No...jednak mi byl nevěrný a to jsem už nepřekousla....my jsme se vybourali a já jsem měla potřebu, aby on byl jako při mně, aby mi pomáhal, protože jsem byla jednak v Praze, jsem byla na operaci, pak jsem měla nějaké problémy s čelistí, protože mně museli dodělávat spodní čelist a on při mně jako nestál, pořád mi říkal, abych si to vyřídila sama a do toho jsem se dozvěděla o té nevěře....a....a už to bylo takový špatný. **A do té doby, než jste se dozvěděla o té nevěře, tak jaký byl váš vztah?** Jako...z mé strany jako relativně dobrý, ale já jsem v tom našem vztahu nesměla říkat NE. Já jsem byla taková, že jsem musela se vším jako souhlasit, ať se mi to třeba nelíbilo. Když se mi to nelíbilo, tak mi to bylo náležitě vysvětleno. On je takový hodně manipulátorský, že si vás dovede tam, kam on chce. Ale na to jsem přišla až teď, to jsem...já jsem byla jako spokojená, ale nebyla jsem to já. Nebyla to jako moje osoba. **Ehm....** Osobnost. Já jsem až teď zjistila, že jsem se jako stávala jím. Já jsem si myslela to, co on. Já jsem začala dělat věci co on. Já jsem třeba začala přesvědčovat moje rodiče, že ne, že to je tak a tak, protože jsem takto byla naučená. On mě tak naučil. **Ehm....** Je to hrozný, že...(smích). Ale je fakt, já jsem ztratila, v podstatě, on je taky vysokoškolsky vzdělaný, on se vždy považoval za někoho, že přemýšlí úplně v jiném světě, jako v jiném reálu, jiné dimenzi. On viděl věci jinak, než jsou teď, ale třeba že tak budou. S ním si někdo těžko rozuměl. Takže my jsme ani neměli přátele, já jsem neměla kamarádky. Já jsem měla jenom jeho. On byl prostě můj manžel, já jsem byla ochotna pro něho v podstatě cokoliv. No, pak jsme se vybourali a...a tam byl prostě ten zlom, že on mi byl jako nevěrný a ...pak už to nebylo pěkný. On jako vyžadoval nějaký sexuální styk a já jsem nechtěla, on mě za to zbil a už to šlo....do pryč. A u tohoto byl i náš syn. Viděl, že mě jako taťka uhodil

6) Takže tu rodinu jste se nějakým způsobem nesnažila ani zachraňovat, že?

Ne. Já i jako bych chtěla, ale...prostě, já jsem od něj odešla k rodičům, pak jsem se i k němu vrátila. On pak začal pracovat v Praze, což byl také problém...ehm...i jsem za ním prostě jela, jednou se synem....a.... prostě jsem zase přijela s monoklem. Takže to bylo takový...jako trvalo mně to dlouho, než jsem se sama v sobě přesvědčila, že dělám dobře, že jako fakt, že je konec. **Ehm...** To rodiče mně už dávno říkali, že ne ne ne už jako prostě odejdi a já pořád, že ne, že zůstanu a tak.

- **A manžel se snažil pro zachování, záchranu, rodiny?**

Až jsem potom mu řekla, že s ním nebudu, tak potom chtěl to vrátit zpátky, proto jsme se tak dlouho rozváděli. My jsme byli až u krajského soudu. **Co tedy manžel udělal pro udržení rodiny pohromadě?** Nic, akorát mě přesvědčoval. **Vyhledali jste pomoc odborníka?** Ne. Já jsem nechtěla. My jsme i tuším...že jsme byli tenkrát za panem doktorem XY, ale já jsem tam šla s tím, že ale já nechci. Já jsem to už nechtěla. **Ehm...**

7) **O tom, že se rozvede, jste začali hovořit po autonehodě, kdy jste zjistila manželovu nevěru?**

Ano, já si myslím, že to tak začalo. Já jsem potom podala žádost o rozvod.

8) **Takže příčinou Vašeho rozvodu byla nevěra manžela?**

Ano, může to tak být.

- **A vnímá to takto i manžel?**

Ne, ne ne ne. On si myslí, že jsem si to vymyslela, že já jsem chtěla z toho vztahu odejít, prostě....**A proč jste podle něj chtěla odejít?** Protože jsem se zamilovala do někoho jiného. On to všechno svedl na mě. On totiž hodil na mě i tu autonehodu, jak jsme se vybourali....ale on řídil auto. Já jsem seděla se synem vzadu. Usnula jsem a manžel usnul taky, no. Ale usnul díky mně, protože já jsem ho potřebovala...ehm...syn byl nemocnej a já jsem ho volala v noci telefonem, on byl v Praze, snažil se za náma přijet. Takže kdybych já ho nechala, tak on by se vyspal, ale on byl nevyspanej, tak jsme se nabourali díky mně.

- **Jaký byl průběh Vašeho rozvodu? Byl provázený fyzickým napadáním, jak jste již uvedla?**

Ano. Nijak jsme se nedohodli. Při tom rozvodu nebylo nějaké fyzické napadání, ale slovní ano. Slovně mně ubližoval a nechtěl se rozvést, ale kvůli rozvodu mě jako nezbil, to ne. Ale dělal problémy, chodil k nám domů a tam mně jako nadával a....

9) **Jak tuto situaci okolo rozvodu vnímal syn?**

No tak...on třeba, já vím, jak reagoval třeba tenkrát, kdy manžel šel na mě a chtěl mně ublížit, já jsem před ním ustupovala a teďkom ten syn přišel a hodil po něm činkama. My jsme měli doma malé činky a hodil je po tom tatínkovi, takže tak nějak to vnímal... **Asi pozitivně to moc nevnímal.** No, to tedy ne. Potom jsem se ho od toho všeho snažila

uchránit, aby nic neviděl, ale stejně si myslím, že to dítě to vycítí z té maminky, že je nervózní, že něco není v pořádku.

- **Takže syn byl přítomen některým těmto hádkám?**

Ano, protože i když si pro něj přišel třeba k našim, otevřely se dveře, tak on než jsem toho syna vypravila, tak on se mnou diskutoval, byl na mě zlej a naši proti němu...

10) Jaká byla mezi Vámi a dětmi komunikace před rozvodem?

Bavili dobře.

- **Jaký měl otcem vztah se synem před rozvodem?**

Taky ho měl rád... **Takže mu věnoval svůj čas, hrál si s ním a....** Ano, vzal si ho a...nevím, co spolek dělali.

- **Změnil se jejich vztah po rozvodu?**

Nezměnil tak. Jednu dobu nechtěl k tatínkovi jezdit, protože tatínek vystřídal hodně partnerek, takže on se musel neustále jako by seznamovat s někým novým. A přišlo mi to stejně jako, že kdyby ta jeho partnerka měla dítě a oni ty děti dali dohromady a oni se mohli věnovat sami sobě.

- **Jaký jste měla se svým synem vztah před rozvodem?**

Hezký.

- **Změnil se váš vztah se synem po rozvodu?**

Ne, ne. Spíš mně to přijde jako.

11) Změnila se nějak komunikace po rozvodu? Našli jste spolu nová témata, o kterých jste před tím nehovořili nebo nedokázali hovořit, například samotný rozvod?

No to víte, že jo. Jeho to asi zajímalo, takže jsem mu to říkala, jak to bylo. Protože...jako několikrát se sejdeme, všichni tři a on se ke mně tak zvláště chová, manžel, jednak mi každý den volá a on si... on prostě mě pořád bere jako rodinu. Nejhorší na tom je to, že jako by mě „neodstříhl“ a líčí mi, jak to bylo super a tak dále. Takže když třeba se setkáme, syn, bývalý manžel a já, tak syn ani nechápe, proč jsem nabroušená, protože mně ta slova vadí, když mi pořád připomíná, co bylo a jak to bylo, co jsem všechno zkazila, tak proto se to snažím synovi vysvětlit...**Ehm...** Jako oni dva mají teď spolu lepší vztah,

protože tatínek se o něj teď hodně finančně stará a co se týče toho jeho vzdělávání...jako, blíž mají k tomu vzdělávání, než jakoby se mnou. Já mu až tak neporadím ve všech těch věcech, které potřebuje. Jezdíjou spolu na hory...a tak.

Pan Erik

1) Jsou vaši nebo rodiče manžela rozvedeni?

Moji rodiče ne. Matka je vdova. Její rodiče ano, každý z nich je jednou rozvedený...ehm...otec je dvakrát. Nebo matka jednou, otec dvakrát.

• **Znáte příčinu jejich rozvodu? Co sehrálo roli, že došlo k rozvodu?**

Ehm.... Co vím pouze z jejich interpretace tak....u matky to měl být dlouhodobý nesoulad, nebo nějaké zklamání z jejich vztahu, nebo něco v tom smyslu. Nenaplnění toho vztahu, možná, že i nešla rodina...tak i toto mohlo sehrát tu roli. U otce bývalé ženy tak tam....těžko říct, protože...tam informace nejsou žádné. Říkalo se hodně, hodně se koupou na veřejnosti, údajně tam mělo proběhnout i nějaké násilí...nevím. **Ta rodina mezi sebou nekomunikuje?** Akorát dcera, nebo vím, že má jednu dceru z těch bývalých manželství a druhou dcerou je moje bývalá žena. Ale tam je dost velký věkový rozdíl, takže...její sestra by mi mohla dělat matku. Ta je zhruba stejně stará jako její matka.

2) Jaké bylo Vaše dětství? Jestli si nesete z dětství do dospělosti nějaké trauma?

Ne nic...akorát jde o to, že moje matka...vlastně jsem v sedmi letech ztratil otce....zemřel. **Provdala se matka znovu, měl jste otčíma?** Byli tam dva za tu dobu, než jsem se osamostatnil, vlastně ...pro můj další život to bylo kladné ovlivnění....nechci se o tom více bavit. **To samozřejmě respektuji.**

• **Otázka vztahu k matce a otčímu zůstala nezodpovězena.**

• **Máte sourozence?**

Ano, sestru. **Je mladší než vy?** Ano, mladší.

• **Jaký s ním máte vztah?**

Výborný. **Navštěvujete se častěji, než jen o vánocích nebo při oslavách narozenin?**

No spíš pravidelně. Navzájem si pomáháme, když je tedy potřeba.

3) Jaká byla ve vaší rodině socioekonomická situace? Jednalo se o střední vrstvu, či jste měli v rodině finanční problémy?

No tak matka jako samoživitelka...v podstatě z jejího platu a z...nějakého vdovského a sirotčího...no nebylo to zrovna na dvakrát, ale vždycky se snažila nám dopřát minimálně, alespoň to, co bylo potřeba. **Měla tato finanční stránka vliv na trávení vašeho volného času, koníčky, zábavu...?** Ne, já si myslím, že ne. Ona matka spíše na úkor sama sebe, dopřávala nám.

4) Jak jste vycházela se svými vrstevníky?

Spíš to byla ta zlatá střední třída, teda cesta, ale ne ve smyslu středu pozornosti... (smích). Ne nebyl jsem žádný průbojný typ, co si myslím, že ani dnes nejsem a ...nebyl jsem ani ten, který seděl někde v koutě a cucal si palec....(smích).

• **Přetrval některý kamarádský vztah až do dospělosti?**

Samozřejmě, jo. V podstatě od základní školy mám kamaráda, spolužáka, se kterým jsme společně prošli až ...do vojny. Do dneška se spolu stýkáme. V rámci možností se vidáme i při plnění pracovních povinností.... Pracuje u stejné firmy jako já. Ve volnu, když je příležitost, tak se sejdeme.

5) Jaká byla u vás v rodině situace před rozvodem? Mám na mysli, ještě než začali jakékoliv problémy, které se mohly kumulovat anebo to bylo jako blesk z čistého nebe?

Situace před tím, než vznikly problémy... nevím, nevím jak to definovat, každý určitě má nějaké své problémy....když si prošel svým vývojem vztahu od nějaké té zamilovanosti a těchto věcí a pak postupně přes nějaký ty praktický věci. Dlouhodobě jsme si budovali nějaké to zázemí, domov, a to do nedávna....a možná i tam byl nějaký definovaný začátek problémů, možná tam začali vznikat nějaké jiné názory, představy, těžko říct. Možná tam hrály i svou roli finance, podle mě. Myslím si, že ten vztah nebyl, nebo myslím, že byl normální, ale s tím, že teda jak už jsem naznačil před tím, tak dominantní byla spíše ona, žena. **A když tedy vznikly určité problémy, tak co bylo tím mezníkem, že jste si řekli, že již vztah nelze zachránit?** To vzniklo ještě dřív než se narodila dcera, když byla žena těhotná, tak to byl ten nejmarkantnější mezník, protože to tak k tomu nějak špělo, tak bylo její podezření, že já mám milenku. Což samozřejmě nebyla pravda. To byl nějaký její subjektivní názor, nebo představa...snažila se hledat cokoli, co by potvrdovalo tu její představu. Podle ní, našla. Podle mě, nenašla. Nebylo nic. No a tam vznikl ten zárodek, ten

nejpodstatnější zárodek toho problému, který se táhl těch pět, víc jak pět let. **Pět let?** Ano, pět let. **A co tedy bylo příčinou, že tato situace trvala pět let a vy jste si po pěti letech řekli, tak tedy dost a rozvedeme se?** To jsem řekl já. Já ještě tehdy, před těmi pěti lety jsem řekl, že už s ní nechci žít, protože to k tomu nějak došlo, tady to všechno, možná i tam hrála svou roli ta stavba a také dominance, její a hlavně tam se hrála roli i ta její rodina, rodiče. V některých věcech mi dala za pravdu, že se do nás montovali. Snažili se nám organizovat život, vyžadovali po nás vděčnost za každou maličkost, což já jsem odmítal, protože jsme si byli soběstační a nepotřebovali jsme po nich nic. Myslím tím finanční pomoc a jakoukoliv jinou...což mě samozřejmě vadilo. Tím pádem vznikaly mezi námi konflikty, plochy a tím to všechno začalo.

6) Když jste tedy žádost o rozvod podal vy, tak měla vaše bývalá manželka snahu zachraňovat vztah?

Ta tehdy, tehdy ...ehm....protože byla těhotná, tu budoucnost si nedokázala nějak představit jinak ...ehm...já jsem ji tenkrát řekl, že jsem schopen, nebo ochoten vydržet s ní do té doby, než alespoň nenarozené dítě půjde do školy a dal jsem nám obou tímto v podstatě...nebo jí najevo, že to myslím vážně, že ty věci, které mi vadí, myslím vážně, že to pro mě není sranda a je to pro mě podstatný s tím, že jsem nám oběma dal nějakou lhůtu do těch pěti nebo šesti let na to, abychom si řekli, jestli jo, budeme pokračovat dál nebo ne. No a tak se to prostě odvíjelo a já jsem po uplynutí zhruba této doby...tak, tak jsem nepozoroval změnu k lepšímu. Ba naopak. Tak jsem využil, využil jsem dalo by se říci toho, že zdědila dům po svém otci a prodávala ho, takže měla finanční prostředky na to, aby mě mohla vyplatit. Takže jsem využil této situace a rozvedl jsem se s tím, abych měl finanční prostředky na to, abych mohl začít někde znovu. **Po dobu oněch pěti let, byla vyvíjena nějaká snaha o zachování manželství?** Minimálně snaha byla v tom, že se dostavěl dům, kompletně s ...ehm...veškerým zařízením, které jí také zůstalo. Já jsem si vzal tedy pouze část na vybavení mého nového bytu. Dále finanční částku, která mi stačí na to, abych si koupil nezbytné vybavení do bytu, abych měl to, co jsem měl před vstupem do manželství, což bylo bydlení a starý auto. Tedy, co jsem měl před, abych měl i po tom. **Vyhledali jste pomoc odborníka?** Ne, nikdo z nás.

7) Co bylo podle vás příčinou rozvodu?

No...jak jsem říkal. Manželka se domnívala, že jsem ji byl nevěrný, což nebyla pravda. **Takže nevěra?** Ano.

- **Jste stejného názoru?**

Ne. Já si myslím, že to byla rozdílnost našich povah. Manželka byla velmi dominantní povahy a nakonec i ti její rodiče, kteří se do nás neustále naváželi a snažili se nám řídit manželský život....to byla asi poslední skoba do naší manželské rakve.

- **Jaký jste měl vztah s vašimi dětmi před rozvodem?**

Já jsem měl s dětmi velmi dobrý, kladný, vztah...myslím si, že do dneška i je. Teda jsem o tom přesvědčený. Je to vztah založený na oboustranné důvěře...respektu.....a toleranci. Jak moji k nim, tak oni ke mně. Myslím si, že je to vztah velmi hodnotný a hluboký. **Změnil se tento váš vztah s dětmi po rozvodu?** Ne nezměnil... Domnívám se, že se tento vztah stále prohlubuje a je stále silnější. **Jaký měla matka vztah s dětmi před rozvodem?** Tam je to komplikovaný, protože tam hodně zasahuje do její výchovy, nebo stylu výchovy...tak jak byla vychovávána ona. Tam to bylo absolutně citově...no...dalo by se říct, citově hluchý prostředí a...bohužel se mi nepovedlo, nepovedlo ji přesvědčit o opaku a to byl taky důvod, proč jsme šli od sebe...takže....tak. **Změnil se nějak její vztah k dětem po rozvodu?** Já myslím, že ne...nebo mám takový pocit, že ne. Ona si jede pořád svůj takový vlastní ...styl a nehodlá na tom nic měnit. Tak nehodlá, protože je přesvědčená, že byla vychovávána dobře a ona je přesvědčená, že byla vychována nejlíp, jak mohla. Což je u ní problém ten, že... o kterém ona ví, že je jedináček, nebo jedináček a ještě starších rodičů, takže tam je problém takový.

8) Jak samotný rozvod vnímaly děti?

Ehm....z počátku, nebo takhle. Během těch pěti let došlo k tomu ...ehm...k takovému zvláštnímu jednání mé ženy. Kdy po nějaké její...představě, že někoho mám, tak mně začala chystat tašku, když jsem byl v práci, s věcmi a stavět ji ke dveřím a malýmu vysvětlovat, že už u nich bydlet nebudu, takže pro něj to byl celkem velký šok.... Podle mě to byla naprosto zbytečná scénka. No a ... potom v tom závěru... já jsem připravoval děti na to, že jsem se jim snažil už dopředu říct, že Jsou mezi náma spory o kterých oni věděly, nebo samozřejmě tušily, že tam není všechno v pořádku jako mezi rodičema...nebo mezi náma dvouma, takže si toho začaly všimát a to na tom jsem vlastně postavil já veškerý argument tím, že jsem se jich zeptal přímo, že ví, že to mezi mnou a maminkou není všechno v pořádku s tím, že navrhuju to, aby byl klid v tom domě, takže jeden z nás bude muset odejít. Samozřejmě, že se mezi náma nic nezmění, že budeme

pořád spolu, že se máme rádi....že to tak bude lepší pro nás všechny. Bude mezi námi klid, nebudou tam spory, nebudeme se hádat s maminkou a tak dál....

- **Jak tedy probíhal celý rozvod, byl provázen hádky, spory o děti, majetek?**

Tak ten rozvod, kterému předcházelo nějaké to tříbení názorů a těch...ehm....představ porozvodových, kdo komu co dá a jak to bude ...ehm... spíš myslím, žeten rozvod samotný proběhl v naprostém klidu až možná byl hodně klidný, protože jsme oba cítili, že děláme dobře, že nedělám nic špatného, že je to logický vyvrcholení toho, co k tomu špelo.

- **Když docházelo k výměnám názorům, byly u toho přítomny děti?**

Tak tomu se ani, když je velký dům, tak se tomu není možný vyhnout. Děti jaksi jsou součástí toho domu, té rodiny a tedy mohlo dojít, tedy docházelo, k tomu, že občas byly svědky, náhodnými svědky, třeba některých sporů. Tomu se bohužel nedalo vyhnout. **Jaká byla reakce těch dětí, když to slyšely nebo i viděly?** No právě začaly být k závěru reakce takový, že kluk to začal vnímat hodně negativně ty naše spory nebo výměny názorů. Začal nás napomínat, ať se nehádáme. Na tom jsem já postavil ten můj argument, abychom se nehádali, tak jediná cesta je se rozejít. S čímž on souhlasil a ještě nedávno se mě na to ptal, jestli se nechceme k sobě vrátit a na to jsem mu já odpověděl, že moc dobře ví, proč jsem z tama odešel a že se od té doby nic nezměnilo ...ehm...odkýval to, odsouhlasil, že mám pravdu a víc to už nekomentoval. Vzal to jako fakt, který se nezmění.

9) **Jaká byla mezi Vámi a dětmi komunikace před rozvodem?**

Jájsem vždycky razil, razil názor nebo styl výchovy, že musí být mezi rodičema a dítětem a taky opačně, absolutní důvěra a to důvěra ve všem. Tu důvěru jim samozřejmě musím já nejdříve nabídnout, jako rodič a ony ji můžou využít taky s tím, že....udělali jsme si spoustu krát i černou hodinku, kdy jsme si zapálili svíčku, leželi v posteli a vykládali jsme si co koho třeba za poslední týden dělo za to poslední období. Takové ty naše společné seance, tak ...co je trápí, co by chtěly změnit a tak dál a tak dál. Takže spolu jsme komunikovali zcela běžně otevřeně o všech těchto věcech. A to děláme do dneška.

- **Změnila se nějak vaše komunikace po rozvodu?**

Ne... já si myslím, že jediný v podstatě je, že jim začlo vadit to, že jsem začal dělat jinde a už přes týden máme na sebe méně času, což jsem se jim snažil vysvětlit taky že je to normální život nebo postup toho, že se změnil práce, změnil se působiště a i když bychom

zase bydleli spolu, tak by to nebylo jinačí. Stejně bych jezdil domů večer a stejně tak bych se jim nemohl tolik věnovat..., že to není změna, která se týká jich

10) Změnila se nějak mezi vámi a dětmi komunikace po rozvodu?

Ne, nikdy jsme neměli... já jsem se snažil vždycky odpovědět na jakoukoliv otázku i intimní otázku. Když se ptaly děti, tak jsem se snažil odpovědět tak, aby to jejich dětský myšlení vždycky bylo spokojený, že dostalo odpověď. A já ctím zásadu, že dětem se nemá nikdy lhát. Nemá se jim lhát, nemá se nic zastírat, má se jim říct pravdu, pro jejich způsob pro jejich myšlení, vzhledem k věku, ale ne lhát. Raději neříct úplně celou pravdu, ale nelhat...., aby až se to časem až pochopí a dojdou jim ty věci, tak aby se to neotočilo zpátky proti.... Což je zas třeba ... opak, opačný způsob, který vedou rodiče mé bývalé ženy. Tam se lhalo zcela běžně.

- **Nevšiml jste si s odstupem času jakýchkoliv změn na komunikaci dětí s vámi? Začaly být uzavřené, lhát, vymýšlet si a podobně?**

Tak...ehm... s tímto má tak trochu problém syn... co se týká lhaní, nebo neříkání pravdy, nebo spíš vymýšlení si ...ehm... s tím ale, že on takový byl od malička. On byl takový, že si prostě žil jakoby trošku ten svůj život v nějaké fantazii. On si i kolikrát sám pro sebe mluvil s někým třetím, někým dalším a takže on si žije nějaký ten svůj vnitřní život. Já jsem se mu nikdy v tomto smyslu nevysmíval nebo nějak vyčítal... nechal jsem ho tak, že to snad časem odezní samo, ale to je spíš jako vymýšlení, než lhaní. Je to spojení s tímto fantazírováním s jeho osobností než že by záměrně.... Nespojoval bych to se lží a s rozvodem, alespoň ne teď. **Takže komunikace mezi vámi a dětmi byla před rozvodem a po rozvodu stejná?** Myslím si, že zůstala neměnná.

Paní Hana

1) Jsou vaši nebo rodiče manžela/manželky rozvedeni?

Ne nejsou, ani jeden z rodičů.

- **I když nejsou rozvedeni, měli nějaké vážnější problémy ve vztahu?**

Ne nikdy. **Ani na straně rodičů manžela?** Ne...no na straně manžela, na straně manžela je alkoholismus, ale oni to tam tak nějak pachtují. Bumbají oba dva stále spolu.

2) Jaké bylo Vaše dětství?

Moje dětství, moje dětství bylo dosti složitý. Moje maminka je těžce nemocná a tatínek je taky těžce nemocný a doma statek. Takže jsem musela hodně pracovat a nějak tak jako se až na to vzdělání moc tak jako nehledělo, první byla práce. **Pokud tomu rozumím dobře, tak vaše dětství bylo spíše o práci než o hraní a trávení volného času s dětmi.** No tak to určitě, spíš to byla ta práce.

- **Jaký byl Váš vztah s matkou?**

S maminkou, s maminkou, vždycky úžasný, ale co jsem se vdala, tak lepší ještě. Jo.

- **A vztah s otcem?**

Já jsem měla s tatínkem hooooódně složitý vztah, protože tatínek dceru nechtěl a podle něho....on mě pořád srovnával s bráchou a vůbec nebral v potaz ten věkový rozdíl 6 let, takž podle něho jsem stále pořád málo pracovala. Podávala jsem malý výkony. A v podstatě já říkám, že tatínek mě začal mít rád v podstatě dnem, až když jsem se vdala. **Dětství jste tedy prožívala s tím, že jste nechtěné dítě?** Ne, to ne. On jako neuznával ženský, jako dceru jo, protože on mě pořád srovnával se s tím mým bráchou a pořád jsem měla nějaké ty výčitky, že brácha udělal to a já jsem na to neměla sílu, jako fyzický dispozice, jo. On to nechtěl pořád pochopit.

- **Máte sourozence?**

Ano, staršího bráchu. **Ten prožíval dětství stejně jako vy?** Ehm...brácha ten, ten, ten v podstatě, co já si pamatuju, tak ten dělal podstatně víc, protože je o 6 let starší jak já, takže v té práci jel podstatně dýl. Jenže potom přišla vojna a to, takže to pak více méně bylo na mně.

- **Jaký jste měla s bratrem vztah?**

Úplně fantasticky. My máme spolu až nadstandardní vztahy.

3) Jaká byla ve vaší rodině **socioekonomická** situace?

Moc složitý, protože tatínek byl celý život v invalidním důchodu, a proto se to dohánělo tím statkem, hospodářstvím, tak ty peníze jako byly vždycky problém. **Mělo to vliv na trávení vašich dovolených, volného času, koníčků a tak podobně?** No jasně, nic takového nebylo. Já jsem třeba s našima rodičema nikdy na dovolené nebyla. No a jinak tam byla více či méně ta práce, tak jako my jsme bydleli na vesnici, takže já jsem

s děckama lítala po venku, v lese a tak. Tenkrát se na ty dovolený až tak nejezdilo. Navíc doma bylo hospodářství, kdy jsme měli šest býků, takže to se dělalo od nevidím do nevidím.

4) Jak jste vycházel(a) se **svými** vrstevníky?

Já jsem byla vždycky specifikum. Nechodím, nechodím na žádné strazy, protože když jsem byla na posledním srazu ze střední školy, tak to tam bylo o tom, kdo co vyvdal a kdo co má za majetek a já takový tohle neuznávám, takže jsem tam přestala chodit a potomehm...v...už bylo potom i složitý potkat své bývalé spolužáky, kdy zjistili, že já jsem totiž byla jako zahlcena tou prací, takže já jsem ve škole nikdy nevynikala. No a když se to potom rozneslo, že jsem si dodělala doktorát, tak se na mě jako dívají...“Tyyy...?” Jo, takovým to způsobem. Takže já jako ...na základku já nerada moc vzpomínám, protože jsem tu školu nikdy neměla moc ráda a na té střední škole to bylo takový zvláštní, protože jsem nikdy neměla štěstí na dobrý kolektiv. Ale já jsem nikdy s nikým konflikty neměla. Tak já jsem si stejně jela to svoje...

• **Měl(a) jste trvalejší kamarádský vztah v dospívání?**

Já jsem měla, já nejraději vzpomínám na vysokou, kterou jsem dodělala vlastně v roce 2000 a to bylo úžasné, byly tam úžasné vztahy, ale to je asi úplně o něčem jiném, je to o vyzrálosti a o všem. Ty jako na té střední škole a tak, ehm, ne. Já jsem...za prvé...tak tu střední školu mně vybrali moji rodiče, protože tenkrát se to tak dělalo, ale já jsem ji dělat nechtěla, takže taky jsem se podle toho chovala. No, ale na druhou stranu já jsem do toho kolektivu nikdy nezapadla, protože já jsem si jela takový to svoje. Cigára, chlast... to bylo vždycky mimo mě. Já jsem se takových věcí neúčastnila. Mně nevadilo zdrhnout do kina, když nám to vychovatel zakázal, to jako bez problémů, ale jakmile někde figurovaly cigára a chlast, tak to jsem byla vždycky striktně proti. To jsem byla jediná mimo.... A to mi vydrželo až do dneška. Asi to bylo daný tím, že u nás v rodině nikdo nikdy nepil, nekouřil, takže já jsem taky tak byla vychovávána a neměla jsem ani potřebu to nikdy tak zkoušet.

5) **Jak jste vnímala situaci u vás v rodině před rozvodem?**

Tak jako já, my jsme se to snažili držet, ale dobrý to nebylo a to je já říkám největší chyba mého života, že jsem se jako nerozvedla podstatně dřív, protože manželovi rodiče jsou inteligentně poměrně na nízké úrovni a navíc k tomu ten jejich alkohol. Dělali mezi náma zcela záměrně problémy. Bývalý manžel byl vychováván tak, že oni mají vždycky pravdu, a když oni něco řeknou, tak to je, byť se prokáže, že lžou, tak jako ... ehm... to tak

nebylo, takže...tam byly problémy celý život nehledě na to, že můj bývalý manžel měl poměrně kladný vztah k alkoholu. Což já jsem...ehm...netolerantní vůči alkoholu a byly tam velké problémy a pak už to vyvrcholilo k tomu, že mě držel pod krkem a nadával mně do debilů a tak...tak jsem to utla. **Takže to u vás přerostlo k fyzickému násilí?** Ano. Tak jako, on mě nikdy, já jsem mu nikdy nedala příležitost...on mě jako držel pod krkem a se zaťatou pěstí mi vyhrožoval, ale já jsem to nikdy nenechala dál zajít.

6) Kdy jste začali mluvit o tom, že se rozvedete?

Tak to jsem řekla já. On se rozvádět nechtěl, protože ten komfort, který on měl, tak o něj nechtěl přijít, protože mu to tak vyhovovalo. Takže on se striktně rozvádět nechtěl a poslední kapička bylo to, kdy měl pár takových strašně agresivních záchvatů, že jako rozbíjel nábytek a tak...a potom mě zase držel pod krkem a to už jsem řekla, že to takto dál už nepůjde.

• Co bylo tím mezníkem, že jste si řekli, tak už dost?

No tady ty záchvaty a to. On měl strašně agresivní záchvaty a dřív ty záchvaty měl, když měl vypito a pak už ani nepotřeboval mít vypito...jemu stačila úplná pitomost a on chytil tak agresivní záchvat, že dceru jsem musela izolovat, protože on by ji snad zabil. No a tak...to už jsem řekla, že to dál snášet už nebudu.

7) Snažila jste se situaci v rodině zachránit?

Jo já jsem chtěla, abysme zašli k nějakému odborníkovi. To jsem mu řekla, že ho podržím. Na to mi řekl, že on nemá důvod k nikomu chodit a když jsem se ho zeptala, jestli nemá důvod nikam chodit ani kvůli rodině, tak mi řekl, že ne. A to byla vlastně poslední kapka, kdy jsem řekla, že už tedy takto ne.

• Manžel neměl vůbec žádnou snahu?

Ne. On se nechtěl vůbec rozvádět. On nechtěl udělat nic proto, aby to jako...protože u nás to fungovalo tak, že já jsem měla na starost všechno a to ať od vyřizování věcí, domácnost, všechno...my jsme měli dvě auta a když on chtěl jet třeba do práce a v tom jeho nebyl benzín, tak si vzal moje....v servisu neviděli nikdy mého manžela.

8) Jaká byla podle Vás hlavní příčina Vašeho rozvodu?

Ehm...alkohol a hlavně negativní postoj, negativní postoj k dceři.

- **Myslíte si, že manžel je stejného názoru?**

Tak to určitě ne, určitě je chyba na mé straně, protože on, když jsme se rozváděli, já jsem na tom trvala, tak on oběhl všechny naše přátele a prostě začal jim vykládat jako, co všechno, jaká jsem svině a já jsem byla ta, která to nikomu nevysvětlovala. Já si říkám, že cizím lidem je po tom pendrek a jestli on chce někomu něco vykládat, tak ať vykládá. Já jsem věděla, co se u nás dělo. Dcera taky věděla, co se u nás děje a vlastně kdo to jediný věděl, byla moje nejlepší kamarádka, takže ta taky věděla, co se děje.

- **Jaký byl průběh Vašeho rozvodu, bylo to pro vás „peklo“?**

Ne, ne, průběh rozvodu byl v klidu. On to ještě potom k nám jezdil, já jsem na tom fakt jako trvala, takže to jako proběhlo relativně v klidu. My jsme se dohodli na majetku. My jsme se dohodli na všem. Peklo začalo až po rozvodu. To všechno začalo až po rozvodu. Já si právě myslím, že to mělo souvislost s tou novou paní, protože tam jako začalo těžký peklo. My jsme s dcerou opravdu čtyři roky nevylezly ze soudu. My jsme tam vystřídalý všechny soudce z civilu.

9) Jak rozvod vnímala dcera?

Ehm...klidově. Tak pořád to byl otec a taky to pro ni bylo složitý, když se stěhoval a tak, což bylo i pro mě dost složitý. Den, kdy si pakoval věci a odstěhoval se, tak to bylo velmi složitý, ale potom klidově, to bylo najednou ticho, žádný hádky, žádný vulgární výrazy, žádný držení pod krkem, žádný rozbíjení nábytku. Jo, jako prostě klidově, najednou byl klid, ticho.

- **Byla dcera přítomna hádkám mezi Vámi?**

Jo jasně. To jako někdy ta agresivita šla vysloveně jenom po ní a já jsem stále mezi nima...**Vůči dceři?** Ehm....tam stačil prostě nějaký problém, nějaká špatná známka ve škole, nějaký neúspěch nebo něco a to bylo šílený....

10) Jaká byla mezi Vámi a dcerou komunikace před rozvodem?

Ta byla s dcerou vždycky úžasná. My vždycky vlastně od rozvodu, i před rozvodem, já jsem řešila s ní věci, jak to bude, jak to nebude aehm...je to tak i teďka. Dům je napsaný na mě, ale vždycky to řešíme spolu. Vždycky si sedneme ke stolu a řekneme si, že je tady ten a ten problém a musíme ho vyřešit. Takže její názor byl pro mě důležitý. Není to o tom mít děcko a sám si rozhodovat....Naše komunikace s dcerou byla bezproblémová.

- **Jak s dětmi komunikoval manžel?**

Tak před rozvodem se bavili normálně, když tedy na ní měl čas a neměl zrovna tu svou agresivní náladu, kdy by ji snad nejradyji zabil. Ale po rozvodu se spolem přestali bavit.

- **Jaký jste měla s dcerou vztah před rozvodem?**

Vy vždycky fantastický. My jsme jako dvě sestry, že jsme málo věkem od sebe, protože já jsem ji měla brzo a my máme mezi sebou fantastický vztah a vždycky jsme měly, protože bývalý manžel byl vždycky velmi zaneprázdněný, teda údajně, a tak my jsme hodně, když jsme jeli například do zoo, tak jsme jely samy dvě. Brávala jsem ji do divadla, protože manžel na to nebyl, chodily jsme na představení, do divadla, od malinka. My jsme spolu prostě vždycky měly hezký vztah. Teď si voláme i přes den. To jsou čtyři až pět telefonátů přes den, klidně.

- **A po rozvodu?**

Jedním slovem skvělý.

- **Jaký měl otcem s dcerou vztah před rozvodem?**

Tak jako zdánlivě dobrý. On ji jako brával třeba na hokej, když jeli s chlapama, nebo jako s děckama někam. Ta se ji stejně moc nevěnoval. Tam to bylo o tom chlastu a tak a pak ...když jsem se rozvedla a pak když začal dceři dělat to peklo, kdy ji psychicky týral, tak z toho můžu usoudit jen jedinou věc a to, že ji prostě neměl rád. Jako můj tatínek, jako můj tatínek, když si přijel k mým rodičům stěžovat, že se chci rozvést, tak můj tatínek, který je sedlák, takový ten selský rozum, tak mu řekl, že to je vaše věc. Já ti mám za zlou jen jednu věc a to je, jak se vždycky choval ke své dceři. A on na to neřekl ani půl slova.

- **A po rozvodu, změnil se nějak mezi dcerou a otcem?**

Jo. Oni spolu nemluví, nezdraví se. Dcera říká, že otce nemá, byť tedy se o něm u nás škaredě nemluvilo, u nás se o něm doma neřekne, že je to zmetek nebo tak něco. Prostě se o něm nemluví a dcera i přesto říká, že otce nemá. Takže jako...

11) **Změnila se nějak komunikace po rozvodu?**

Tak mezi otcem a dcerou není žádná. Tam bylo po rozvodu...my jsme měli chatu a ta byla ve výlučném vlastnictví jeho. Dcera tam strašně ráda jezdila a trávila tam s náma volné chvíle, víkendy a tak. No a on úplně z ničeho nic, když byla na návštěvě rodičů, bývalého manžela, protože oni tam bydlí, tak on tam ztropil šílenou scénu, řekl ji, že na ni nebude

platit žádné alimony a vyhodil ji ven z toho domu a řekl jí, že musí okamžitě vrátit klíče od chaty, protože už tam jako nepáchně. Bylo to prostě, jako on měl zase jeden ze svých záchvatů, protože dcera mu nikdy neublížila a on tam v podstatě na ní tak vystartoval, že ona se tam zhroutila, museli ji moji rodiče přivést domů a to byl nějak ten impuls, kdy to tak nějak začalo....soudy a tak. Například u soudu řekl, že nemá důvod jí dávat žádné dárky a tak....když se ho jako soudkyně ptala, jestli jí nějaké dárky dává, tak řekl, že nemá žádný důvod a tak a řekl jí, že jako nemůže studovat třeba nějakou univerzitu, protože ona je hloupá, že na to jako nemá. Paní soudkyně ho asi čtyřikrát napomínala, že se baví o vlastní dceři....Já si už můžu jen říct, jaká byla asi ta láska, co jsme byli spolu, že. Takže asi tak...

- **Jsou témata, o kterých se po rozvodu nebavíte?**

Ne, tak to ne. S dcerou jsme se bavily vždycky o všem. Bavily jsme se o všem....akorát po těchto scénách, jsem musela domluvit psychologa...a...ehm....protože se mi začala sypat někam, kam jsem nechtěla a viděla jsem, že by to nedopadlo dobře, takže jsem s ní začala docházet k psychologovi a byla háklivá na jakékoliv téma...téma otec. Jo, jako na jakýkoliv vztah, ve vztahu k otci, takže byly doby, kdy se o něm jako vůbec nesmělo mluvit, kdy ona se jako roztřepala, zbělala jo a ona byla úplně hotová.... No a jako dneska už ne. Dneska je to už nějakou dobu, ale dneska pokud někdo přijde, kdo nezná situaci, tak přijde a vzpomene otce, tak ona jde pryč. Není to o tom, že by o něm vulgárně mluvila, jde prostě pryč...**Můžete mi říct časový horizont, kdy jste musely vyhledat pomoc psychologa?** Tak to bylo asi tak půl roku po rozvodu...to začalo a trvalo to fakt strašně dlouho. No, to bylo asi ty tři roky. Bylo to jako hrozný...ty rozvody. Pro ňu. Já jsem to už tak nějak brala, ale....pro ňu to bylo strašné. Díky tomu, že jsme docházeli spolu k psychologovi tak....ale musím říct, že bude mít s psychikou problémy po celý život. Jakýkoliv problém....tak to hůř snáší.

- **Našli jste spolu nová témata, o kterých jste před tím nehovořili nebo nedokázali hovořit?**

Ne. My jsme spolu s dcerou měly vždycky otevřený a skvělý vztah, takže jsme si o všem vždycky dokázaly jako promluvit.

Paní Irena

1) Jsou vaši nebo rodiče manžela rozvedeni?

Ne.

- **I když nejsou rozvedeni, měli nějaké vážnější problémy ve vztahu?**

Ehm...u otce alkohol bych řekla. U vašeho otce? Ano. U rodičů vašeho bývalého manžela vážné problémy tady nebyly? Ne, asi ne. Nevím.

2) Jaké bylo Vaše dětství?

Běžné. Neměla jste žádné trauma nebo negativní vzpomínky, když otec měl problémy s alkoholem? Tak nějaké následky to asi zanechalo, ale nejsem si jistá jaké...možná mám sklony k alkoholu?...*(smích)*...Ne, tak jako asi ne. Vážně ne.

- **Jaký byl Váš vztah s matkou?**

Dobrý...**Byl to vztah mezi matkou a dcerou a nebo spíše kamarádka s kamarádkou?**

No tak ...potom už jako kamarádky. Matka – dítě. Jako kamarádky jsme byly až v dospělosti, spíš teda...

- **A vztah s otcem?**

Ehm...tak taky docela dobrý...asi ne tak dobrý jak s matkou. Nemyslím si, že by byl tak nějak jako...vááážně narušen.

- **Máte sourozence?**

Měla jsem dva. Brácha už umřel. Měl úraz páteře a už umřel. Teď tedy mám jednoho sourozence, švicu. Brácha umřel v roce 2006.

- **Jaký jste s nimi měla vztah?**

Dobrý...Se sestrou se stýkáte? Rozumíte si...? Ano.

3) Jaká byla ve vaší rodině socioekonomická situace?

Ehm...tak jako...ehm...nevím, no. Řekla bych ne moc dobrá, ale na druhou stranu ne špatná. Asi to bylo tím, že naši stavěli barák, takže tak jako, že ...sociálně jsme na tom asi nebyli až tak špatně. Nebyli jsme žádný sociální případ...**Jak jste trávili volný společný čas, koníčky...?** Čtením, jezdila jsem na chalupu k babičce.

- **Byli jste omezeni financemi?**

Tak jako k moři jsme nejezdili, tak jako, že jo....Já bych řekla, že jsme patřili tak nějak ne k bohatým, ale zas jako, že by jsme byli chudí

4) Jak jste vycházela se svými vrstevníky?

Myslím si, že normálně, dobře. Nepatřila jsem k těm, kdo v něčem vynikal. Byla jsem spíš ten průměr.

- **Měla jste trvalejší kamarádský vztah v dospívání, který přetrval až do dospělosti?**

Ano s kamarádkou ze základy, i když teda už nejsme nejlepší kamarádky, že bysme se vídaly, ale pořád ji považuju za kamarádku.

5) Jak jste vnímala situaci u vás v rodině před rozvodem?

Ehm...tak u nás se ta situace spíše postupně zhoršovala...**Jaké to byly problémy?** Asi nárůst vzájemné averze a navíc pracoval po určitou dobu v jiném městě, takže si myslím, že i takové to odcizení a pocit jako že osamění...

- **Kdy jste začali mluvit o tom, že se rozvedete?**

No tak nějakou tu dobu ještě před tím rozvodem....to neřeknu jen tak z hlavy. Bylo to delší dobu.

- **Co bylo tím mezníkem, že jste si řekli, tak už dost?**

No to já nevím, to si dal žádost on. To já nevím, co bylo tím mezníkem. **Tak podle vás to bylo asi co?** Noasi to, že se nechtěl podílet na ničem...finančně nekomunikoval, třeba on dva měsíce nemluvil...**Nemluvil s váma?** No. **A mluvil s dcerami?** To jo, docela...**Když s vámi nemluvil, jak jste spolu komunikovali, probírali rodinnou situaci atd.?** No nijak právě. Přes týden byl v práci, přijel na víkend a prostě nemluvil....

6) Snažila jste se situaci v rodině zachránit?

No tak já si myslím, že určitě, protože kdybych se jako nesnažila, tak jsme rozvedení už dávno. **Jaké kroky jste tedy učinila?** Tak jaké kroky...nevím, tak snažila jsem se, aby rodina trávila svůj čas dohromady. **Vyhledala jste pomoc odborníka, manželskou poradnu?** Ne.

- **Co pro to udělal manžel?**

No, případně mi až v momentě...kdy zjistil, že já to myslím vážně a kdy jsem já podala žádost o rozvod...**Co tedy konkrétně udělal?** No tak začal se mnou jako plánovat dovolený a podobně, ale už to nějak nešlo. Pak si dal zase on žádost o já jsem ji stáhla, poté...asi po půl roce.

7) Jaká byla podle Vás hlavní příčina Vašeho rozvodu?

No já si myslím, že vzájemná ztráta naprosté komunikace, absolutní odcizení...řekla bych z jeho strany až nenávisť.

- **Myslíte si, že manžel je stejného názoru?**

Ne, on si totiž myslí, že jsem sviňa a že za všechno můžu já. Nedělám nic jiného, než lícu za chlapama, chlastám a tak...honím kariéru, peníze...nestarám se o rodinu.

- **Jaký byl průběh Vašeho rozvodu?**

Nějaká ta hádka občas byla, pokud se teda se mnou bavil. Jinak bych řekla, že proběhl tak jako normálně. Nebyly tam nějaké velké scény nebo tak něco...

8) Jak rozvod vnímaly dcery?

Tak když už jsme se potom rozváděli, tak asi docela blbě, i když jsme pořád spolu bydleli dohromady, tak to pořád nějak jako nepřipouštěla, že bude nakonec bydlet jako každý zvlášť.

- **Byly děti přítomny případným hádkám, dohadům mezi Vámi? Ehm..Ano? Jo. Jaká byla jejich reakce?**

Nooo.....asi si zvykla. Někdy se zavírala do svého pokojíka. **Kolik měla ta mladší dcera let?** No když jsme byli už rozvedení, tak asi deset, takže...nevím...to se táhlo docela dlouho, asi tak od těch devíti let.

9) Jaká byla mezi Vámi a dětmi komunikace před rozvodem?

Dobrá tak jako, vždyť to byla moje holka....**Jaká tedy byla konkrétně. Mluvili jste o všem, komunikace byla otevřená, důvěrná...?** No...třeba o rozvodu se moc bavit nechtěla, ale jak říkám, že to připadlo, že jako jí to moc nedocházelo, protože když jsme byli už rozvedení, tak jsme furt bydleli spolu, takže to jako... nebrala až tak, že by se něco změnila, až tedy do té doby, než jsme se odstěhovaly. Takže a teď si myslím, že se ty

vztahy ještě zlepšily, jako že se zklidnily. Jsou lepší. **A konkrétně tedy komunikace mezi vámi a dcerami?** Jo, byla dobrá.

- **Jak s dcerami komunikoval manžel?**

No, myslím si, že po rozvodu lepší...možná i proto, že ji chtěl získat, samozřejmě, že se snažil...**Manžel chtěl získat děti do své péče?** Ano. Takže si myslím, že lepší, protože předtím, že by se nějak děckám nevěnoval, nebo je neměl rád, ale důležitější pro něj byla garáž a tak...**Co myslíte „garáž“?** No garáž, jako prostě práce na autě a takový ty věci. To bylo pro něj podstatnější...jako...Což si myslím, že taky byla jedna z příčin našeho rozvodu, protože přes týden byl v práci a o víkendu byl v dílně.

- **Jaký jste měla s dětma vztah před rozvodem?**

Dobrý...Jen dobrý? No...

- **A po rozvodu, změnil se vztah k dcerám?**

Ne, řekla bych, že je stále dobrý...

- **Jaký měl otcem s dětma vztah před rozvodem? A po rozvodu, změnil se nějak?**

No, řekla bych se ten je teď lepší, protože se snaží tu mladší dceru získat... **Jak se ji snaží získat?** Normálně si ji kupuje dárky a společnými výlety.

10) **Změnila se nějak komunikace po rozvodu?**

Jsou témata, o kterých se po rozvodu nebavíte? ...nevím...Hovořila jste s dcerou o všem? Tak o všem...**Neptala se na určité věci...**Ona se spíš o tom rozvodě nechtěla bavit. Říkala jsem ji, že se prostě jeden z nás jednou odstěhuje a tak, ale...ona se k tomu nechtěla vyjadřovat. Ona by tak chtěla bydlet s obouma. No, takže ji to tak asi vyhovovalo víc. **Máte mezi sebou střídavou péči?** Ne, my to nemáme spolu dořešené, protože my jsme se o ní skoro dva roky soudili, kdy on ji chtěl do své péče, nebo aspoň střídavou. Paní soudkyně ji dala mně, i když tedy na mě nebyla hodná, ale dala ju mně. On se odvolal a na kraji tedy řekli, že když bydlíme spolu, tak tedy společná péče. Jako že se stará dál ten, kdo chce, jak chce a nikdo neplatí nikomu nic. No, a když jsem se odstěhovala, tak jsem to nějak neřešila, protože si nedovedu představit ty soudní tahanice znovu. Takže bydlí u mě a k tátovi chodí, kdy ona chce....a neplatí nic. **Bydlíte někdo poblíže sebe?** No jo. To je tak asi 10 minut chůze. Ona bydlí se mnou, já ji dám ráno do školy. Když jde ze školy, tak jde k tátovi a já si ji tam pak vyzvednu, až jdu z práce. Tudíž ho vidí přes týden každý den.

No a většinou to máme zaběhlí tak, tak že z pátku na sobotu spí u něho a v sobotu večer přijde ke mně a ty prázdniny máme tak na půlku. Takže ji to vyhovuje takto, protože je větší klid a

- **Našli jste spolu nová témata, o kterých jste před tím nehovořili nebo nedokázali hovořit?**

Jak jsem už říkala. Téma rozvod se s dcerou moc nerozebíralo. Nechtěla o tom moc slyšet. Nevím, jestli se ho bála nebo ho brala, jako že se jí netýká, že se stejně nic nezmění, když nás bude mít pořád oba dva. Nevím... Jinak mě nic nenapadá.

Paní Kamila

- 1) **Jsou vaši nebo rodiče manžela/manželky rozvedeni?**

Moje ne, ale manželovi jo.

- **Jaká byla příčina jejich rozvodu?**

Nikdy jsem po tom nepátrala, nezajímalo mě to.

- **I když se vaši rodiče nerozvedli, měli nějaké vážnější problémy ve vztahu?**

Velmi vážné problémy. V dnešní době by se to dalo kvalifikovat jako domácí násilí. **Bylo to ve spojení s alkoholem?** Ano. Alkohol, násilí i na dětech, ale toto se dřív tak neřešilo.

- 2) **Jaké bylo Vaše dětství?**

Moje? **Ano Vaše dětství, jak jste jej prožívala?** Moje dětství, do té doby, než jsem bydlela mimo, mimo, mimo domov, teda u babičky, u stařenky, tak bylo úžasný, nádherný. **Proč jste trávila dětství u své babičky?** Protože mama v té době musela jít po půl roce pracovat...to nebyl čas, aby se mohla starat. Moje sestry byly u babičky a já jsem byla u stařenky, takže jsme byly tak porozhazování. Takže jsme byly tak různě v tom útlým věku všude jinde, než u našich rodičů. **A vaše dětství u stařenky bylo jaké?** Bylo úžasné.

- **Jaký byl Váš vztah s matkou?**

S mojou mamou? ...Je to starší osoba, já ju respektuju, pomáhám ji, co je potřeba, to zařídím, ale že bych s ní měla takový vztah, že bych si s ní sedla a povykládala si, co mě trápí, co mě to... tak to ne. Tam je to na takové té bázi, vzhledem k tomu, že si myslím, že su inteligentní, tak...že si nedovolím jí něco vytknout, ale je tam prostě to ...nevím, jak to

popsat....Není tam takový ten pěkný vztah jako matka a dcera, které si sednou ke kávě a začnou se smát...tak to právě ne. To je u nás takový, že já přijdu domů z práce, zeptám se, co je potřeba, co mám udělat, jestli potřebuje odvézt k doktorovi, jestli chce něco uvařit, ale jinak to tam není takový....ona špatně slyší, takže si s ní nepovykládáš a není tam takový ten pěkný vztah. Spouště holčákům závidím, které mají maminky, se kterou jdou společně do restaurace a dají si tam společně kávu a normálně si povykládají... **Byl emocionálně chladný?** Chladný ...to bych brala jako, že bych k mamě neměla žádný cit, ale já ho k mamě mám. **Můžete ho tedy popsat?** Takový...takový, jako že ju....jako když je starší, tak já ochraňuju jo? Tak asi...

- **A váš vztah s otcem?**

My jsme neměly problémy, ale protože otec nějak napadal mamu, bil, mama volala o pomoc, takže my jsme pomáhaly mamě a tím pádem jsme si otca...ne znepráčetily, ale ...k otcovi jsme neměly takový pěkný vztah, jaký bysme měly mít. Oni dva se nenáviděli, nenáviděli se hodně a tím pádem to dopadalo na nás. Tam je to... a samozřejmě, nevím čím to bylo, možná že jsem byla holka, tak sem mamě pomáhala, když ju otec bil, tak jsem se mami zastala...nevím. **Jaký ten vztah s otcem byl?** Byl to otec. Otec, který chodil do práce, do hospody, peníze donesl, ale mamě je nedával. Mama to nějak lepila tak, než by to jako řešila, tak se to vyřešilo jak se to vyřešilo...

- **Máte sourozence?**

Dva. Mám dvě sestry.

- **Jaký jste s nimi měla vztah?**

Myslím si, že úžasný. Jedna sestra nebydlí v domě, takže....jako...navštěvujeme se, pomáháme si. Druhá sestra bydlí se mnou...perfektně. Nemůžu říct, že bysme se...nehádáme se, nepomlouváme se. Myslím si, že máme mezi sebou pěkný vztah...Doufám, že to tak i vydrží.

3) Jaká byla ve vaší rodině socioekonomická situace?

Byla by dobrá, kdyby otec nechodil do hospody a kdyby, jak se říkalo, peníze nechával doma v záložně, v druhé záložně. Tak se to vždycky říkávalo, aby peníze otec nechával v záložně. **Jaká tedy byla?** Ehm...jakože bysme úplně strádaly, tak to tedy ne, tak nějak všechno jsme měly, ale neměly jsme nic nového, my jsme byly tři holky a nosily jsme věci po sobě, takže...V té době se to tak řešilo. Ale...hlady jsme netrpěly, nebo tady, jak si

myslíte, tak to teda ne, ale nemohly jsme si dovolit spoustu věcí, co třeba moji spolužáci, ale nemůžu říct, že to bylo hodně špatný, tak to ne...

4) **Jak jste vycházela se svými vrstevníky?**

Ehm...(dlouhá odmlka, hluboký nádech)...**Byla jste ta, která byla středem pozornosti nebo...**Tak to ne, ale byla jsem uprostřed. Já jsem se bavila jak s tema, co na tom byli ještě hůř než já a i s tema, co byli, co byli...na vyšší úrovni jak po stránce vzdělání, tak po stránce ekonomické. Tak já jsem byla asi uprostřed. Já jsem nebyla ani ta špatná, ani ta nejlepší. Nevím, jestli to je dobře, nebo špatně, ale nebyla...myslím si, že jsem byla ...ne.

• **Měla jste trvalejší kamarádský vztah v dospívání?**

Se spolužákama? **Se spolužákama s vrstevníkama...**No to je, ale vzhledem k tomu, že třeba...ta dotyčná je odstěhovaná, takže pokud se vidíme, tak se ... ehm ...setkáme, ale je toho minimum. Nebo spíš se tak po telefonu bavíme. Chodíme spolu na srazy, ty jsou každý rok, jo, ale není to jako bych k ní jezdila vyloženě jako každý týden, tak to ne.

5) **Jak jste vnímala situaci u vás v rodině před rozvodem?**

Ehm...dlouho se to táhlo. Bylo to zdouhavé, bych řekla. Jak se nám narodil syn...bylo to takový...nevím, jestli jsem se víc věnovala tomu synovi, než manželovi, nevím. Možná to tak je. Možná se někdo zas věnoval víc práci, než rodině...Takže tam to vzniklo ...Myslím si v tuto chvíli, že i na mně byla vina, ale ten chlap to měl ustát lepší...**Takže to byly jednotlivé problémy, které se na sebe nabalovaly jako sněhová koule?** Ano. To se tak všechno dlouho táhlo...než jsme se rozvedli. Mezi náma byly rozchody, pak zpátky, bylo to ... hodně stresující, myslím si, že na obou stranách. Někdo to nesl líp, někdo hůř, já si myslím, že jsem to nesla hůř

• **Kdy jste začali mluvit o tom, že se rozvedete?**

Nooo...když, když to bylo ...když se od nás odstěhoval. Když se od nás odstěhoval, nebydlel už s náma...**Takže to odchod od rodiny za jinou ženou?** No. To člověk nevěděl na čem je. Kdykoliv, když přijel zpátky, když přijel za synem, tak já jsem mu v tom nechtěla nějak bránit...No a je fakt, že jsem ze začátku ten rozvod já nechtěla. Já jsem to dlouho těžce nesla. No a potom už jsem ten rozvod taky začala řešit a to furt někdo pořád neměl čas. Nechával si takový ty vrátka za sebou, jako aby se mohl vrátit...No a pak to tak nějak přišlo...z čistýho nebe a pakto bylo člověku líto. Myslím si, že jak ten rozvod proběhl... mě to bylo...to už mě bylo. Když jsem ho třeba viděla s někým jiným...vím, že

máme mezi sebou pěkný vztah, ale mně se fakt udělalo tak dobře, že už tam není žádná ta žárlivost a tak. Asi to mělo tak být.

- **Co bylo tím mezníkem, že jste si řekli, tak už dost? Byl to odchod manžela od rodiny?**

Jo, jako že odešel.

6) Snažila jste se situaci v rodině zachránit?

Moje snaha byla velká...**Jaké kroky jste tedy udělala?** Jááá jsem se snažila hodně, myslím si. V té době už fungovaly tady ty manželské poradny, což on nechtěl absolvovat. Snažila jsem se i tou formou, že i když jsem něco věděla, tak jsem mu to nechtěla říct a tyto zálety přehlížet, prostě jako skousnout, ale byli lidi, v blízkém prostředí, kteří si rádi rýpli a potom totak dopadlo. Tím pádem byl člověk ještě víc podrážděný...někdo přišel domů z práce, já jsem „vybuchla“ a už to bylo....Bylo to takový, no....i závist byla, samozřejmě. Protože, myslím si, že jsme byli hodně sehraná dvojice. Dobrý to bylo, ale lidi nám prostě záviděli, byly zlí a my jsme to prostě neustáli.

- **Co udělal manžel pro zachování manželství?**

Nevím. Já si myslím, že tam to bylo takový...to poznání jinde, někoho jinýho prostě...to on asi ani nechtěl zachraňovat....Já když si to teď tak uvědomuju, tak asi fakt neměl. Nebyla tam z jeho strany snaha...A nebo jsem ji neviděla. Já si myslím jako...prostě, že...

7) Jaká byla podle Vás hlavní příčina Vašeho rozvodu?

..(dlouhá odmlka)...Myslím si, že my jsme byli oba tak sehraní, ale pak jsme se...taková vzájemná nesnášenlivost...to jenom něco promluvil, my jsme se, byli jsme na sebe tak alergičtí a zároveň si myslím, že asi jsme si nevyhovovali po sexuální stránce. Myslím si, že je tam větší část tady tohoto....

- **Jaká je příčina vašeho rozvodu z pohledu manžela? J**

á nevím. Prostě mu to ...je fakt, že bych se ho na to mohlo zeptat, že? **Nebavili jste se s bývalým manželem o příčinách vašeho rozvodu?** Já si myslím, že nevěděl, co chce...On byl hrozně takový, nebo je...On vždycky žil tou prací, samozřejmě, a mezi tou prací se mu podařilo, teď bych to asi neměla říkat, prostě....mně připadne, že ty ženský to nějak vyčuchnou ty problémy, že jako v tím vztahu je něco špatnýho a prostě se na něho sletijou jak supi. Taky protože já jsem nedokázala tu rodinu udržet, manžela, si myslím

jako, beru teď na sebe část své viny, tak ty ženský...proč by toho nevyužily, že? Myslím si taky, že manžel poznal i něco jiného...než doma...a ...Prostě poznal něco jiného...

- **Jaký byl průběh Vašeho rozvodu?**

No...ze začátku hrozný a...vzhledem k tomu, že manžel se chtěl tak nějak domluvit a já...protože žil...se slečnou, tak chtěl prostě, nechtěl moc, co se týče ohledně alimentů moc platit, ale já jsem si říkala, proč taky, když už tedy nestrádá...tak...já jsem si nedokázala představit jako částku, takže jsem to řešila přes OSPOD na a oni mu u soudu dali částku a on s ní samozřejmě nesouhlasil. No a on uváděl, jako že žije v bytě 3+1, ale tuto soudkyni to jako nezajímalo, že...Ale já jsem tam neřekla nic špatnýho. Já jsem řekla, že se o syna dobře stará, bere si ho, nakupuje. Dali mu tak vysokou částku...on se ani neodvolal a platí ji. Když se to tak nějak stalo, tak ty alimenty byly vyřešený a pak už k soudu jenom, že jsme se rozvedli, že...ehm...ke mně stejně nic necítí, že přijde to člověku líto, že...nějaká, něco mezi náma bylo, že a pak to prostě nějak tak... člověk si pak trochu pobřečel, ale od toho soudu to potom už byla taková úleva, fakt...**Probíhal váš rozpad vztahu hádkami?** Já jsem mu to ani tak nevyčítala. Když se vrátil poprvé, tak jsem mu to nevyčítala, že od nás odešel, ale věděla jsem, že ten náš vztah je tak narušený, že to asi už nemohlo být takový...jako předtím...už jsem neměla k němu tu důvěru. Ale na druhou stranu můžu říct, že teď...(smích)...dokonce teď si někdo myslí, že jsme se k sobě vrátili....Ale my teď máme k sobě takový vztah, že se společem připravujeme na zkoušky (zbrojní průkaz). Myslím si, že ten náš vztah, já jsem ho možná i kvůli tomu našemu synovi, protože jsem nechtěla, aby byl ochuzený, protože ten kluk toho tatu potřebuje. Jeho tatínek není zas tak špatný otec...je to dobrý tatínek.

9) Jak syn vnímal rozvod?

On to prostě...je fakt teda, že se zhoršil ve škole, ale to bylo jako takový jen chvilkový...ale když on nás vidí stále spolu, tak mně připadne, že si ani neuvědomuje...On ví, že jsme rozvedení, ale myslím si, že to ani nebere v potaz, protože společem jezdí na závody a nebo společem jedeme třeba na dva dny na dovolenou. No to není dovolená, ale je to kdy jsme společem a jedeme. Myslím si, že se mu snažíme...Tak bylo to, když manžela navštěvoval v tým bytě s tou...ehm...ženskou. Já jsem to špatně nesla, ale snažila jsem se to nějak zadržet, protože když přijde a řekne mi, že ona umí tak dobře vařit...Ehm...jo, ale já přeci taky umím dobře vařit. Bylo to...párkrát to bylo tak, že syn tam byl a manžel musel někam odjet a syn tam byl se slečnou sám, že a když se to synovi

stalo párkrát, tak to synovi nebylo po vůli...tak se to nějak tak stentovalo aJaká byla otázka? **Jak váš syn vnímal rozvod, případně jestli byl přítomen případným hádkám mezi Vámi?** To už ani nebyly hádky. Hádky byly na začátku, když byl malý a já jsem se snažila to ... to nebyly hádky, to bylo jen když jsem se něco dozvěděla a tak jsem se ho na rovnou zeptala a on mi nedokázal říct pravdu, abych to... to bylo takový špatný. **Byl tu toho přítomen váš syn?** Nebyl u toho, ale třeba...ehm...když se zvedl hlas, tak on za náma přiběhl. To jsme se ale už snažili utišit, aleto už jsem třeba brečela. Ten chlap ne, ale ten kluk poznal, že něco není v pořádku. Myslím si, že to nějak tak vnímal, musel to vnímat, protože několikrát jel s tatínkem za nějakou mladou slečnou, že... To je těžký, že... Myslím si, že teď když to tak беру...myslím si, že ne...Možná se to třeba časem nějak projeví.

10) Jaká byla mezi Vámi a dětmi komunikace před rozvodem?

Tak on nebyl nikdy problémový, takže v celku jako dobrý. Nemůžu tak nějak říct, že by byly nějaký problémy...až teď nedávno. To bylo asi tak rok zpátky, to byla taková ta klukovina, blbost, jo. Ten problém jsme řešili společně s manželem a vyřešilo se to. Protože hned se to jako, takový věci se...co se týká syna, tak jsme to hned řešili spolem a i když jsme měli nějaké problémy spolem, tak jsme je dali bokem a myslím si, že oba dva chceme pro toho kluka to nejlepší

- **Jak se synem komunikoval manžel?**

Když byl pryč, tak to byl hodně vytížený, ale syn se na něho těšil, když věděl, že, že s ním má nějak jet, tak se na něho těšil. Jo otec mu věnoval dostatek času, byli spolu v aquaparku jo a tak. **Jaká byla mezi nimi komunikace?** Otec byl pro něj taková ta autorita, ale, ale oni si povykládají jako rovný s rovným. Jako dobře. To kolikrát si se mnou tak nepovykládá. Je to v té rovině chlap s chlapem, je to takový jiný. Se mnou si povykládá, ale je to jiný s tatínkem a je to jiný s maminkou.

- **Jaký jste měla se synem vztah před rozvodem?**

No to mu bylo kolik...12 nebo 13 let...(dlouhá odmlka s hlubokým nádechem)...Před rozvodem, ono se to táhlo celkem dlouho. Jako fajn, ale je pravdou, že já jsem, když jsem něco...Když něco provedl, tak jsem musela důrazněji, ale několikrát mu říct, aby něco udělal. Bylo to takový...ale poslechl mě, udělal to. Ale neudělal to hned napoprvé, to ale asi neudělá žádný děcko, že...Řekneš mu to jednou a hned by skočil, tak to ne. Je fakt, že když jsem řekla, že když bude, budou problémy, tak jsem mu „vyhrožovala“ tatínkem,

protože ať se taky potrápí ne? Možná jsem byla taková ta mrcha, na toto. Ale musím jako říct, že poslechl. Ale když přišla ta puberta, tak jsem mu řekla, že to řeknu tatínkovi a protože na něj tatínek víc platí, tak se zklidnil a už nebylo nic potřeba s ním dál dělat. Je fakt, že se nestalo, aby se bývalý manžel ve výchově postavil proti mně. To nemůžu říct. Kolikrát mě tak podržel, kdy synovi říkal, že by neměl maminku tak trápit s těma jeho problémama, aby už nedělal hlouposti.

- **A po rozvodu změnil se váš vztah se synem?**

Já si myslím, že máme pěkný vztah. **Takže se nezměnil?** Já si myslím, že jako děčko to vnímal, ale málo. My jsme se málo tak jako... že bysme se bili, tak to ne. Že bysme se úplně hádali, tak to taky až tak ne. Člověk asi zvýšil hlas, protože se bránil. Já jsem se bránila tomu, abych...ehm...možná proto, abych chránila toho syna. Nevím. Nemůžu říct, že bysme se mezi sebou mlátili, bylo nějaké řvaní, tak to ne.

- **Jaký měl otcem se synem vztah před rozvodem?**

Vždycky dobrý a ten mají i dodnes spolem.

- **A po rozvodu, změnil se nějak? J**

á bych řekla, že ne. To je taťka ...Já si myslím, že tam prostě...Možná proto, že na sebe neháždeme žádnou špínu, nenadáváme si, nebo tak...

11) **Změnila se nějak komunikace po rozvodu?**

Mně kolikrát tak připadne, že to ani ten kluk tak moc nevnímal. On to bral tak, jako by se ho to tak až moc netýkalo. On má prostě dva rodiče a taky to tak bere. Mně vůbec nepřipadne, že by....**Takže ta komunikace po rozvodu zůstala stejná?** Jo, to mezi náma bylo pořád stejný...otevřenost, důvěra. To bylo mezi náma špatný jenom mezi mnou a bývalým mužem. Myslím si, že i já jsem toho moc přehodnotila, prostě....

- **Jsou témata, o kterých se po rozvodu nebavíte?**

Nevím...více či méně se bavíme o škole o jeho kamarádech, aby člověk věděl. Holku se ptám, jestli už má. To jsem se ptala a bylo: „Mami.“ Říkala jsem mu, že mi to nemusí říkat, ale až bude, tak třeba bude chtít jít do kina a bude potřebovat nějaké peníze, tak ať si řekne. Ještě má takový ty chvílky, kdy jde za mojí sestrou a s ňou si povykládá. Třeba ji řekne něco víc, než mně, ale co se týče těch jeho kamarádů a nebo, když něco provede a

tak, protože já to na něm poznám. To je zvláštní, že já to na něm poznám. Ona ta komunikace, když něco provede, je jiná.

- **Našli jste spolu nová témata, o kterých jste před tím nehovořili nebo nedokázali hovořit?**

My to tak nějak...ani nemůžu říct, že jsme to tak jako se synem neprobírali, tady toto. **Nemám na mysli žádná konkrétní témata, jako je rozvod, ale obecně.** Nevím... My se bavíme tak o všeckým. Mě nic tak jako nenapadá. Je faktem to, že se mu ani moc ty známky ve škole nezhoršily. Měla jsem fakt strach, že ho to nějak poznamená, ale ...Jo jako trochu sklouzl, že měl horší známku, ale zase to vytáhl zpátky. Nemyslím si, že to bylo kvůli rozvodu, spíše prostředí ve škole, učitelka mu nesedla a tak. Já můžu říct, že si tak vykládáme o všeckým nebo jako o všeckým úplně ne, to zas nemůžu říct...Nevím....už su úplně vyčerpaná...Věříte mi to? **Ano, věřím a už vás nebudu dál trápit...**

PŘÍLOHA P VI: VZNIKLÉ KÓDY

Úplnost rodiny	Otevřenost	Nemoc
Rozvod	Fixace	Vliv partnera
O.K.	Těžkost	Fixace
Normálnost	Bolest	Násilí
Bezproblémovost	Složitý vztah	Agrese
Nevědomost	Stres	Nenávist
Ovlivnění	Napětí	Týrání
Kamarádství	Kompromis	Hádky
Každý je kamarád	Neúspěch	Nerozhodnost
Blízký vztah	Beznaděj	Finance
Hezký vztah	Pomocná ruka	Nedostatek financí
Problémy	Bezradnost	Emoční bouře
Nevěra	Odborná pomoc	Ukončení vztahu
Lži	Odmítání	Soužití
Alkohol	Nezájem	Vyhrocenost
Vliv rodičů	Recidiva	Sněhová koule
Ctižádost	Hledání viny druhých	Postupnost
Střídání partnerů	Svědek	Dopad na dítě
Odloučení od rodiny	Láska na prodej	Čas ukáže
Odcizení	Úleva na duši	Klid před bouří
Sourozenec	Odlišnost povah	Soudní tahanice
Nechtěné dítě	Dominance	Povinnost a pořádek
Opovržení	Rozdílnost	Žádná změna
Střední třída	Autorita	Úleva na duši
Zlatý průměr	Respekt	Potřebnost
Trvalý vztah	Přísnost	Dospívání
Zaneprázdněnost	Krok zpět	Ulita
Pracovní vytíženost	Oboustranná dohoda	Nebýt vidět
Omezenost vztahů	Snaha o udržení	
Dlouhodobost	Neštěstí v rodině	
Střed pozornosti	Ztráta rodiče	

PŘÍLOHA P VII: SESKUPENÉ KÓDY

- 1) **Úplná rodina**
- 2) **Rozvod**
- 3) **Hezký vztah** - kamarádství - každý je kamarád- hezký vztah – trvalý vztah – blízký vztah - bezproblémovost
- 4) **Rozdílnost**- odlišnost povah - dominance- rozdílnost
- 5) **Negativní vztah**- respekt -autorita- přísnost – opovržení – střed pozornosti- fixace
- 6) **Násilí** - nenávisť – týrání – hádky – agrese - emoční bouře
- 7) **Příčina** - problémy- nevěra- lži- alkohol- vliv rodičů- ovlivnění - ctižádost- střídání partnerů- odloučení od rodiny – odcizení – hledání viny druhých – omezenost vztahu – zaneprázdněnost – pracovní vyčerpání – nedostatek financí
- 8) **Nechtěné dítě**
- 9) **Svědék** – přítomnost dítěte
- 10) **Socioekonomická stránka** - střední třída - zlatý průměr
- 11) **Napětí** - těžkost – bolest - složitý vztah – stres - vyhrocenost
- 12) **Negace** – neúspěch – nezáměr – nevědomost – beznaděj – bezradnost – odmítání - nerozhodnost
- 13) **Pomoc** - odborná pomoc – pomocná ruka - otevřenost
- 14) **Dohoda**- snaha o udržení – kompromis
- 15) **Tragedie** - neštěstí v rodině – ztráta rodiče – nemoc
- 16) **Vliv partnera** – potřebnost – ulita – nebyť vidět
- 17) **Následky** - dopad na dítě- čas ukáže - úleva na duši – žádná změna- krok zpět – láska na prodej – povinnost a pořádek – O.K. – normalnost – ukončení vztahu - recidiva
- 18) **Soudní řízení** - soudní tahanice – dlouhodobost – klid před bouří - postupnost

PŘÍLOHA P VIII: NÁVRH DOTAZNÍKU

Dobrý den.

jmenuji se Daniel Pluhař a studuji UTB ve Zlíně, obor sociální pedagogiky v navazujícím magisterském studiu. Cílem mé diplomové práce je zmapovat transgenerační (mezigenerační) přenos vztahových problémů rodičů z původní rodiny do rodiny, kterou si zakládají jejich děti.

Chtěl jsem Vás požádat o vyplnění tohoto anonymního dotazníku, který bude využit v mé diplomové práci.

1) Pohlaví: muž žena

2) Věk: 18-29 30-39 40-49 50-59 60 a více let

3) Rodinný stav: svobodný(á) ženatý/vdar rozvedený(á) vdovec/vdova

4) Nejvyšší dosažené vzdělání:
bez vzdělání základní střední/úplné střed vyšší vzdělá
vysokoškolské

5) Jsou Vaši rodiče rozvedení: ano ne

6) Pokud ano, kdo požádal soud o rozvod? matka otec

7) Objevily se u Vašich rodičů závažné vztahové problémy:
určitě ano spíše ano spíše ne určitě ne nevím
(pokud byla vaše odpověď ne/nevím, pokračujte otázkou č. 10)

8) O jaké vztahové problémy se jednalo?
(možnost označení více odpovědí)

neuvážený sňatek		rozdílnost povah a názorů	
nevěra/nový partner		zdravotní důvody	
alkoholismus		sexuální neshody	
gamblerství		odsouzení za trestný čin	
nezájem o rodinu		finanční problémy	
špatné nakládání (násilí)		jiné problémy	

9) Kolik Vám bylo let, když rodiče měli tyto problémy?

0 1-6 7-14 15-18 19-25 26 a více

(pokud jste odpověděli, že jste svobodný(á), děkuji Vám za strávený čas a vyplnění odpovědí)

10) Jsou rozvedeni rodiče Vašeho partnera: ano ne nevím
(pokud byla vaše odpověď ne/nevím, pokračujte otázkou č. 12)

11) Pokud ano, kdo požádal soud o rozvod? matka otec

12) Objevily se u partnerových rodičů závažné vztahové problémy:

určitě ano spíš ano spíš ne určitě ne nevím
(pokud byla vaše odpověď ne/nevím, pokračujte otázkou č. 15)

13) O jaké vztahové problémy se jedná/jednalo?
(možnost označení více odpovědí)

neuvážený sňatek		rozdílnost povah a názorů	
nevěra/nový partner		zdravotní důvody	
alkoholismus		sexuální neshody	
gamblerství		odsouzení za trestný čin	
nezájem o rodinu		finanční problémy	
špatné nakládání (násilí)		jiné problémy	

14) Kolik let bylo Vašemu partnerovi, kdy mezi jeho rodiče přetrvávaly vztahové problémy?

0 1-6 7-14 15-18 19-25 26 a více nevím

15) Jsou anebo byly ve vašem partnerském životě závažné vztahové problémy?

určitě ano spíš ano spíš ne určitě ne nevím nemám partnera

(pokud byla vaše odpověď ne/nevím/nemám partnera, děkuji Vám za strávený čas a vyplnění odpovědí)

16) O jaké vztahové problémy se jedná/jednalo?
(možnost označení více odpovědí)

neuvážený sňatek		rozdílnost povah a názorů	
nevěra/nový partner		zdravotní důvody	
alkoholismus		sexuální neshody	
gamblerství		odsouzení za trestný čin	
nezájem o rodinu		finanční problémy	
špatné nakládání (násilí)		jiné problémy	

17) Máte s tímto partnerem děti? ano ne

(pokud byla vaše odpověď ne, děkuji Vám za strávený čas a vyplnění odpovědí)

18) Kolik bylo dětem/dítěti let, když jste měli s partnerem vztahové problémy?

(možnost označení více odpovědí)

0 1-6 7-14 15-18 19-25 26 a více

19) Jak tuto situaci dítě/děti vnímaly?

(možnost označení více odpovědí)

agresivní chování		příčina konzumace alkoholu	
delikvence		příčina užívání cigaret	
záškoláctví		zdravotní problémy	
problémy se soustředěním		útěk z domova ojedinělý/opakovaný	
zhoršení prospěchu ve škole		úzkost, smutek, deprese	
příčina užívání drog		jiný důvod	

20) Byla vyhledána odborná pomoc psychologa/psychiatra/poradny?

ano ne

(pokud byla vaše odpověď ne, pokračujte otázkou č. 22)

21) Pomohla Vám tato pomoc při řešení problému?

určitě ano spíš ano spíš ne určitě ne nevím

Děkuji Vám za strávený čas při vyplnění dotazníku.